SEALAND, CEL MAI MIC STAT DIN LUME

Fals tratat de călătorie în Țara Piticilor

La șapte mile de coastele Marii Britanii, în Marea Nordului, a luat ființă, începînd cu 1966, cel mai mic stat din lume, SEALAND, consemnat ca atare și în „Guinness...", celebra carte a recordurilor. Acest teritoriu autonom, care a adoptat ca formă de guvernămînt monarhia, are o suprafață nu mai mare decît cea a unui teren de fotbal: în fapt, o platformă metalică sprijinită pe două picioare de beton. Statul Sealand este proprietatea soților Joan și Roy Bates, doi londonezi bogați, care nu au întîrziat să se încoroneze sub denumirile de „prințul Roy" și „prințesa Joan".

Acest mod de a glumi cu istoria și geografia planetei n-are nevoie de prea multe explicații dacă avem în vedere că excentricitatea vine din partea unor oameni care, pare-se, nu prea au ce face nici cu banii, nici cu timpul. Domnul Bates este proprietarul unui complex de fermangerie, al unor flote de pescuit și al unei fabrici de cauciuc. La toate acestea s-a gîndit să adauge și un titlu de nobleță, eventual chiar unul de „prinț", și așa a început aventura țării dintre valuri denumită Sealand. Construcția datează din 1942, cînd purta denumirea de „Rough Tower" (Turnul furtunilor), și a fost înfiptă aici, în mijlocul valurilor, cu scopul de a ține la distanță submarinele și avioanele germane. Interiorul ei putea adăposti 200 de soldați și armamentul necesar, dar, o dată cu terminarea războiului, platforma a fost abandonată și, practic, uitată. Domnul Bates o redescoperă în 1966, la o oră cînd în Europa de vest produceau mare senzație și scandal posturile de radio-pirat instalate pe nave ancorate în apele internaționale. Ideea înființării unui post de radio propriu, aducător de venituri importante, grație emisiunilor publicitare, surîde de îndată magnatului englez, care face toate pregătirile pentru a instala pe „Rough Tower" asemenea post de radio-pirat. Dar se răzgîndește. Explorarea carcasei metalice îl îndeamnă să abordeze un proiect mult mai grandios.

În 1967, convocînd reprezentanții presei și un grup de viitori cetățeni ai „țării" dintre valuri, domnul Bates anunță în mod oficial că platforma sa constituie de acum înainte un teritoriu autonom, cu denumirea de Sealand, și că el se află sub suzeranitatea absolută a unei case regale, deci a principelui Roy, principesei Joan și principelui moștenitor Michael.

Vestea a fost primită cu stupoare, iritație și, în cele din urmă, a provocat intervenția guvernului britanic. Dar, pînă una-alta, monarhul a luat gluma în serios. El a dispus imprimarea de timbre cu efigia sa, monede de 10 și 100 dolari, în aur și argint, purtînd și ele portretele „domnitorilor", și chiar pașapoarte cu emblema principatului, aceasta fiind închipuită sub forma unor lei care surmontează inscripția „E Mare Libertas" (Libertatea vine din mare). Apoi au început să apară și „cetățenii" sealandezi, numărul lor ajungînd la 1400. Evident, „țara" este prea mică pentru a-i putea adăposti, ei locuiesc în insulele britanice și se mulțumesc să poarte doar actele prin care fac dovada celei de-a doua cetățenii. N-am înțeles nici noi, nici alții prin ce beneficii morale sau materiale se recomandă această opțiune, dar bănuim că megalomania potentatului englez este susținută și prin acordarea unor avantaje „supușilor" săi.

Pentru „cetățenii stabili" ai „regatului" spațiul, se spune, este însă suficient și asigură confortul necesar. Pe platformă a fost amenajată o sufragerie și tot acolo se mai află o sală de primire și o stație pentru emisiuni radio. În cele două picioare de beton dispuse pe șapte nivele, se găsesc dormitoarele, cămările și chiar o închisoare. Aceasta din urmă a fost utilizată o singură dată, cînd, timp de șapte săptămîni, a găzduit un prizonier. Acesta — declară „prințul" Roy — a făcut parte dintr-o grupă de răufăcători care au pus la cale o tentativă de răpire a „casei domnitoare". De atunci, principatul Sealand posedă și o „armată", alcătuită din șase persoane înarmate.

Gestul domnului și doamnei Bates a provocat — așa cum aminteam — reacția guvernului englez, care a pretins retrocedarea platformei răpite. Dar principele autoîncoronat și-a apărat ereditar și acest [illegible] armat cu litera [illegible] a încercat să-și părăsească principatul, știind că, din momentul în care platforma se află [illegible] internaționale și a fost părăsită de vechii ei stăpîni, ea revine de drept

celui care o redescoperă și o reamenajează. Disputa a durat o vreme, pînă cînd, plictisiți, cei însărcinați să rezolve cazul au lăsat totul baltă, domnul Bates rămînind stăpîn pe situație. Între timp, membrii „casei regale" și-au dat seama că jocul cu puterea și însemnele monarhiei costă cam multișor, așa că au hotărît să-și transforme principatul într-o sursă de venituri. Mizînd pe curiozitatea omenească, mai ales pe a celor cu bani și gust pentru senzațional, proprietarii Sealandului au admis ca aceia care vor să vadă cum arată un prinț și o prințesă autoincoronați n-au decît să vină să-i vadă, contra cost; la fața locului. În acest scop a fost anunțată, în 1984, lărgirea proprietății prin construirea, în vecinătatea platformei, a unui molei, a unui casino, a mai multor magazine și chiar a unui mini Luna-Park. Nu știm dacă această nouă latură a statului Sealand a devenit între timp vizibilă! Dar cazul „principatului Sealand" nu e singular. Grandomania și megalomania celor care, sosiți pe lume, n-au altă treabă decît de a-și omori plictisul, aruncînd banii pe fereastră, au mai născut și alte caricaturi tragicomice de „state". La Paris, domnul Jérôme Braque și-a transformat apartamentul în „regat," autoincoronîndu-se sub denumirea de Braque al II-lea. Noua „țară" se numește Yopland și este situată, ne asigură suveranul ei, între Grecia și... Syldavia. „Maiestatea-Sa" s-a îngrijit să aibă și supuși, și n-a întîrziat să bată monedă și să aplice viză pe pașapoartele vizitatorilor. Cei care îi trec granițele trebuie să respecte un ritual complicat și să asculte imnul național al statului Yopland, imn intitulat „Youpi Yop".

Un alt regat liliputan, de data aceasta în Anglia, a luat ființă în 1974, prin grija și ambițiile domnului Andrew Richardson din Liverpool. „Statul Granbia", cum l-a denumit proprietarul lui, a fost adăpostit într-o vilă. Dar în interiorul ei circulă o monedă națională, poate fi ascultat un imn granbian, iar vizitatorilor li se aplică pe pașapoarte viza de intrare. „Statul Granbia" a supraviețuit pînă în 1980, cînd suveranul și-a anunțat abdicarea din motive de „schimbare de domiciliu".

În sfîrșit, într-o insulă pustie din Oceanul Pacific, descoperită în 1974 de un oarecare Ralpf Hübner, a răsărit principatul Castellania. Proprietarul insulei a devenit în același an „regele Ralpf", încoronarea avînd loc sub auspiciile unui „consiliu din șapte înțelepți". „Regatul" a fost populat cu 2000 de castelani, dar, din pricina mareelor, prozeliții domnului Ralpf sînt nevoiți să trăiască în niște corăbii ancorate la țărmul insulei. Acest „stat", supranumit al „templierilor liberi", cu timbre proprii și pașapoarte, și-a trimis chiar... reprezentanțe comerciale în Statele Unite! Nu se cunosc prea multe amănunte din viața internă a insularilor.

Grandomania, gustul pentru excentricitate și, desigur, doza de scrînteală care explică istoriile pomenite mai sus n-au nevoie de prea multe comentarii și nici de o concluzie. Românul are, pentru asemenea întîmplări, o vorbă potrivită: cine n-are ce face, dă de lucru altora.

LIVIU TIMBUS

...PENTRU TOȚI

LOTERIA SĂRUTULUI

Sărutul nu datează de cînd omenirea, el a fost „inventat" în urmă cu cîteva mii de ani, cînd, de la caz la caz, a simbolizat fie o dovadă de respect sau prietenie, fie una de supunenie. Nu se știe exact cînd a apărut primul sărut „de iubire". Știm, în schimb, că în vechiul Babilon, în urmă cu 2000 de ani, gestul era considerat impudic, iar legile prevedeau în acest sens pedepse grave: femeilor li se tăiau ambele urechi, iar bărbatul în culpă își plătea îndrăzneala prin pierderea buzei inferioare.

La vechii greci se sărutau numai bărbații: ei se apucau în acest scop de urechi, iar sărutul lor se numea „Chytra" sau ceea ce însemna „butoi cu toartă". La vechii romani, gestul exprima dovada dragostei reciproce. O femeie, sărutată de un bărbat împotriva voinței ei, putea pretinde, prin lege, despăgubiri substanțiale, uneori chiar jumătate din averea bărbatului respectiv.

În evul mediu sărutul a fost, în schimb, la mare cinste. Atunci a apărut și sărutul mîinilor, ca expresie a unei prețuiri deosebite. În secolul al XIII-lea, cînd un bărbat pleca în călătorie, femeia nu-l săruta la despărțire numai pe soțul ei, ci și pe însoțitorul acestuia.

În 1528, la Rostock, o soție și-a dat soțul în judecată, solicitînd sprijinul legii, pentru ca acesta să o sărute mai des. Tribunalul a hotărît ca soția să fie sărutată de trei ori în zilele lucrătoare și de cinci ori în zilele de duminică și sărbători. În aceeași vreme, în Anglia, un soț care-și bătea soția a fost condamnat să o sărute de două ori pe zi; în caz de nerespectare a sentinței judecătorești, respectivul urma să execute o pedeapsă într-o tabără de muncă. Se spune că soțul a preferat munca forțată.

Deseori, femeile frumoase evaluau la un preț foarte mare sărutul. Împăratul Otto al IV-lea i-a dăruit frumoasei florentine Berta Bellicioni, în schimbul unui sărut, întregul district Casermine din regiunea Romagna. În 1922, în orașul Denver, din statul Colorado, s-a organizat, pentru construirea unei foarte importante șosele, o „loterie de sărutări" la care și-au dat concursul cele mai frumoase fete din oraș. Suma necesară s-a colectat într-un timp record.

Într-o enciclopedie a secolului XVIII există o nostimă definiție a sărutului: „Sărutare sau lins pe bot, sau pleoscăit de buze, este o izbire sau unire înflăcărată, provenită din iubire, în care gura unuia apasă atît de tare gura celuilalt încît la deslipirea buzelor se aude un zgomot ce arată evident plăcere". În secolul XIX, într-o așa-numită „Lege a sănătății", se specifică următoarele: „O doamnă invitată la sănătoș de un domn era obligată să-l sărute, ca un semn de recunoștință pentru invitație". Cele mai multe sărutări pe care le-a obținut vreodată un bărbat sînt atribuite locotenentului Habson, care, evidențiat în războiul americano-spaniol din 1898, a fost sărutat, cu ocazia trecerii sale triumfale prin America, de mai mult de zece mii de fete și femei.

A. ROSIN

NIELS BOHR
inedit

pagini regăsite dintr-un interviu pierdut

În mai 1934, marele fizician danez, laureatul Premiului Nobel, Niels Bohr, împreună cu soția, a vizitat Uniunea Sovietică, la invitația Institutului de fizică tehnică din Leningrad. A fost un eveniment pe care, firește, ziarele nu au putut să nu-l reflecte.

La 16 mai, „Izvestia" a publicat un scurt interviu cu Bohr, acordat de savant în sediul redacției, în ziua în care, venind de la Leningrad, se oprise la Moscova. Dar acesta nu a fost unicul interviu dat ziarului. Martorii vizitei lui Bohr își aminteau că, încă la Leningrad, după un referat prezentat la Institutul de fizică tehnică, savantul răspunsese întrebărilor unui corespondent al „Izvestiei". Din nu se știe ce motive, acest interviu nu a fost publicat. Istoricii științei l-au căutat apoi multă vreme, dar fără succes. Nu existau însă îndoieli că un asemenea interviu exista, redactat în limbile germană și rusă și corectat chiar de Bohr.

Pînă la urmă, interviul marelui fizician a fost considerat iremediabil pierdut. Dar iată că, acum cîtva timp, răscolindu-se prin arhivele secției de manuscrise a Bibliotecii de stat din Leningrad, în hîrtiile profesorului de fizică I.G. Dorfman (aduse aici în anii blocadei) a fost descoperit textul german al interviului, cu corecturile făcute de mîna lui Bohr.

I.G. Dorfman a însoțit această descoperire cu explicația:

„Profesorul Bohr m-a rugat să asist la interviu. Textul a fost scris de mine, după stenograma reprezentantului «Izvestiei». N. Bohr l-a corectat personal, după care interviul a fost tradus de mine în limba rusă. Apoi eu i-am tradus din nou, oral, lui Bohr textul rus în limba germană, și abia atunci interviul a fost aprobat și bătut la mașină."

Textul rusesc al interviului nu a putut fi totuși găsit. În cele ce urmează, prezentăm cititorilor cîteva fragmente din textul german original.

„...E greu de spus ce este deosebit de actual în fizica modernă. La fel cum este greu de presupus ce va deveni actual. Fenomene despre care ieri încă nu se știa nimic au pătruns astăzi masiv în știință. De asemenea, este absolut imposibil de a prevedea ceva în legătură cu știința. Există, de exemplu, oameni care se interesează de fizica corpurilor solide, și ei au dreptate în această alegere a lor; întrucît nu este greu să-ți imaginezi ce perspective uriașe se deschid în acest domeniu. Alții se ocupă de fizica nucleului, o lume cu adevărat fantastică. La Institutul de fizică tehnică din Leningrad s-au făcut în ultimul timp, în acest domeniu, descoperiri foarte interesante, ale căror perspective sînt nelimitate. Toate aceste direcții de cercetare se vor dezvolta, probabil, pe scară largă. Căci cu cît aflăm mai mult, cu atît ne sporește dorința de a cunoaște lucruri noi.

Cînd îți pui întrebarea: ce consecințe de ordin filosofic provoacă descoperirile fizicii contemporane?, nu ți-o poți pune, firește, în termenii în care și-o puneau reprezentanții vechilor școli filosofice. Fiecare nouă generație de filosofi se hrănește cu descoperirile diverselor științe ale timpului ei. Deși unele concluzii ale fizicii actuale au ceva comun cu punctele de vedere ale majorității marilor filosofi, eu cred totuși că, dacă Spinoza sau Marx ar trăi și azi, ei s-ar fi bucurat, împreună cu noi toți, în primul rînd de ceea ce este nou, de ceea ce s-ar putea extrage din fizica actuală în folosul filosofiei. Foarte des se vorbește de „mistică" în fizica actuală. În realitate, este vorba de noțiuni care încă nu au fost clar formulate. Noi încercăm, tocmai pe baza celor mai noi rezultate, „să controlăm" fizica, astfel ca din vechile-i noțiuni să dispară orice fel de elemente mistice. Încercăm să excludem mistica, pentru a face știința rațională. Eu cred că fizica influențează foarte puternic tot ceea ce o înconjoară. Ea ne dă cheia tuturor miracolelor ce se ascund chiar și în lucrurile cele mai simple.

Este imperios necesar să contribuim și la interacțiunea oamenilor de știință din diferite țări. Eu cred că în știință, mai mult ca oriunde, poate și trebuie să existe acea comuniune care nu pretutindeni este realizabilă. Știința întregii lumi trebuie să se dezvolte spre binele întregii lumi.

Văzut și corectat, N. Bohr."

Traducere și adaptare din limba rusă de C. TUTOVEANU

„Dunărea albastră" la 120 de ani

Au trecut douăsprezece decenii de cînd omenirea a primit un dar simplu, însă grațios: Dunărea albastră *a lui Johann Strauss-fiul.*
Muzica de dans e o muzică efemeră. Nici nu i se pretinde altceva. În fiecare an, în toate țările, se nasc nenumărate melodii pentru dans, ca florile, ca fluturii; trăiesc un sezon și mor, cu rare excepții, înlocuite de altele, care nici ele nu vor avea o viață mai lungă. Melodiile de dans se sting repede, dar muzica de dans e nemuritoare.
Prin melodiile de dans care au înfruntat implacabil timpul, Dunărea albastră *e cea mai celebră. Nu e om să nu cunoască această fermecătoare melodie, nu e colț de lume unde să nu fi pătruns. Și azi e la fel de proaspătă și de antrenantă ca și în ziua în care a răsunat pentru întîia dată.*

Johann Strauss-jr., autorul nemuritorului vals

PRIN SECOLE, ÎN PAS DE DANS

Valsul e de origine germană, provenind din anticul dans țărănesc landler, *foarte răspîndit în Austria. Francezii aspiră și ei la gloria de a fi descoperit, dacă nu inventat, acest dans. Încă din secolul al XII-lea se valsa în Provence un dans numit* volta, *în sunetele unei melodii* balada. *Într-o bună zi l-au aflat niște curteni, l-au scos din bîrlog și l-au adus în dar, la Paris, lui Ludovic al XII-lea. Un secol a fost pasiunea Curții.*
La un moment dat, de la mișcarea moderată și din alura visătoare pe care o avea, valsul a devenit vivace, a devenit vîrtej. Se pare că Weber, scriind Invitația la vals, *ar fi schimbat în acest sens caracterul și destinul valsului. Fapt e că valsul a cuprins, vijelios, Europa întreagă. S-a impus, cu toate că – sau tocmai pentru că – pretindea, din partea celor care-l practicau, grație, antren, suplețe. A bîntuit cu furie în toate țările și nimeni nu l-a mai putut domoli. Mai ales de cînd l-au luat în primire vienezii (cu toate că biserica, acuzîndu-l de lascivitate, chiar de „imoralitate", l-a interzis!). Viena are meritul de a fi creat cele mai multe și mai frumoase valsuri și de a fi impus – fermecătoare poruncă! – întregii lumi să valseze. Viena a consacrat definitiv valsul.*
Viena, adică dinastia Strauss.

STRAUSS-TATĂL ŞI ORCHESTRA LUI

A existat mai întîi, la Viena, un Iosif Johann Strauss, născut în 1804. Tatăl lui ţinea un han şi un restaurant pe malul Dunării. De la vîrsta de cinci ani micul Iosif se distra, distrînd clientela tatălui său: cînta din vioară. Uitase cineva o vioară la han. Toată lumea se amuza, începînd cu tatăl copilului. Odată, un călător a spus: „Dacă ar merge să studieze la Paris, copilul ar deveni un mare artist". Asta l-a pus pe bătrîn pe gînduri. „Nu, copilul meu n-o să se facă scripcar! Neam de neamul meu a numărat numai oameni cumsecade, hangii şi birtaşi. N-o să mi se întîmple tocmai mie asta!"

Şi-a luat toate măsurile. Absolut toate. Dar copilul apucase să răspundă străinului: „Vei vedea dumneata că voi fi mare artist şi fără să părăsesc Viena!" Toate ostenelile prea grijuliului tată au fost zadarnice: copilul, cu vioara sub braţ, a şters-o de-acasă. Avea doisprezece ani. Cutreiera localurile cîntînd ce învăţase din auzite în restaurantul părintesc. La cincisprezece ani s-a asociat cu alţi tineri hoinari şi a improvizat o orchestră. Lumea da buzna în localurile unde puteau fi auziţi.

Atunci l-a cunoscut Iosif Strauss pe Iosif Lanner, dirijor şi compozitor cu faimă printre vienezi, mai ales de cînd începuse să reînvie valsul. În anul cînd Strauss a împlinit 19 ani, orchestra lui şi a lui Lanner au fuzionat, sub conducerea celui din urmă şi cu Strauss ca adjunct. A început şi Strauss să compună valsuri. Parcă era făcut pentru asta. A avut succes. S-a impus.

Şi-a format din nou o orchestră proprie şi a colindat Europa, executîndu-şi valsurile. Întreaga Europă i le dansa. Poate că bătrînii noştri îşi mai amintesc de valsurile odinioară celebre: Taglioni, Gabriela, Victoria, Cecilia, Baiadera, Scînteia electrică... Arcuşul lui era asemuit cu picioarele ilustrei dansatoare de-atunci, Fanny Elssler. „L-a uimit pe Rossini, l-a captivat pe Weber, l-a cucerit pe Richard Wagner," se spunea. Secretul?... „Valsul trebuie să fie dulce şi gustos ca un strudel plin de stafide", afirma Strauss. Avea o orchestră de 200 de muzicanţi, angajaţii lui. Îi împărţise în mai multe suborchestre, ca să poată face faţă cererilor. „Valsurile lui Strauss erau pentru vienezi ceea ce victoriile lui Napoleon au fost pentru francezi", se mai spunea.

A fost numit şeful orchestrei şi maestru al balurilor de la Curtea din Viena. Culmea gloriei a atins-o în anul 1838 cînd, la vîrsta de numai 34 de ani, a fost invitat să-şi dirijeze, la Londra, orchestra, cu prilejul încoronării reginei Victoria.

N-a trăit decît 45 de ani. A murit în oraşul unde s-a născut, la Viena.

STRAUSS-FIUL, CEL CARE NU ŞTIA SĂ VALSEZE

Iosif Johann Strauss era, totuşi, fiul tatălui său. Prin urmare, şi el a luat hotărîrea ca fiii săi să nu se facă muzicanţi! Îşi amintea de anii grei ai începuturilor sale şi voia să-şi menajeze copiii... Drept urmare, toţi cei trei fii ai săi (avea şi trei fete), Johann, Josef şi Eduard, au devenit... muzicanţi!

Cel mai mare, Johann, este şi cel mai celebru. El e autorul Dunării albastre.

S-a născut tot la Viena, la 15 octombrie 1825. A dovedit şi el, de timpuriu, puternice înclinaţii pentru muzică. Tatăl său, ca să-l îndepărteze cu totul de muzică, l-a trimis la Şcoala politehnică, dar a fost nevoit să-l scoată de-acolo. L-a băgat funcţionar la Casa de Economii. Dar Johann a fugit şi de-acolo şi a urmat Armonia. Ajutat de maică-sa, tînărul Johann lua de mult, pe ascuns, lecţii de muzică.

Gloria tatălui său era în toi. Întreaga capitală îi dansa valsurile, în sunetele orchestrei sale. Se părea că nimic n-ar fi putut zdruncina o asemenea glorie.

Şi totuşi, gloria a început, deodată, să apună. Pierdea vertiginos publicul. Apăruse un rival primejdios: propriul său fiu! Fiul îşi formase şi el o orchestră de dans, lîngă Schönbrunn, şi îşi executa valsurile proprii.

A început un adevărat război muzical între tată şi fiu, între cele două orchestre... Tatăl, înţelept, s-a retras: a murit la timp!

Mulţimea a cerut contopirea celor două orchestre şi l-a impus pe Johann conducător. La primul concert au asistat 3 000 de... comeseni (Johann cînta la un restaurant). Pentru o orchestră de dans, pe vremea aceea, nu era puţin lucru! A fost un adevărat triumf. Iată cum l-a salutat presa vieneză: „Noapte bună, Lanner, bună seara, tată Strauss, bună dimineaţa, Strauss fiul!"

Orchestra lui Johann Strauss era atractia nu numai a localului, ci şi a Vienei. Lume peste lume venea de pretutindeni să-i audă melodiile, să-l vadă dirijînd pe Johann Strauss. A dirija însemna pentru el nu numai să mînuiască bagheta cu pasiune: cînta şi el din vioară, se învîrtea, sărea, juca, interpreta cu întreaga-i

Înainte de contradans...

ptură melodia pe care o dirija. Antrena nu numai orchestra, antrena întreg publicul, într-un vîrtej ameţitor. Străzile vecine erau pline de lumea care nu mai avea loc în restaurant sau în grădină; toată Viena dansa în acordurile acestei orchestre îndrăcite. (Singurul care nu valsa, care nu ştia să valseze, era ...Johann Strauss!)

CINCI SUTE DE VALSURI SUB O SINGURĂ SEMNĂTURĂ

Dirijorul şi creatorul şcolii vieneze, fără pereche în lume în executarea dansurilor, a fost totuşi întrecut de compozitor.

Schubert a compus peste 300 de valsuri, Josef Lanner 112, Josef Strauss, fratele lui Johann Strauss-fiul, 223 de valsuri. Johann Strauss a compus aproape 500 de valsuri. Valsurile sale (Cîntec de dragoste, Povestiri din pădurea vieneză, Dragoste, vin şi cîntec, Viaţă de artist, Seară la Viena, Tinerii vienezi, Unde sonore, Sirene, Libelule, Acceleraţii, Sînge vienez, Zîmbete de dimineaţă, Trandafirii sudului, Vals imperial, Voci de primăvară...) continuau tradiţia lui Schubert; dar ele conţineau, în plus, sufletul Vienei, un avînt senzual cu o uşoară umbră de nostalgie, terminînd însă într-un ritm vertiginos. Din lent, valsul devenise vienez!

Din toată muzica de dans, valsul, prin natura sa elegantă, cîteodată pasionată prin ritmul său mîngîietor, antrenant, este cel care se apropie cel mai mult de muzica „serioasă". De aceea, marii compozitori (Beethoven, Mozart, Schubert, Schumann, Weber, Liszt, Chopin, Brahms, Chabrier, Saint-Saëns, Florent Schmitt, Ceaikovski, Sibelius, Ravel, Richard Strauss...) au creat şi ei valsuri.

Valsurile lui Johann Strauss s-au răspîndit rapede în lumea întreagă. Cînd, în 1860, a făcut un turneu cu orchestra prin Europa, a fost primit ca un împărat. La Paris, Berlin, Londra, Petersburg, Roma, succesele au fost uriaşe. În America, în 1872, a dat zece concerte plătite cu o sumă considerabilă. La Boston, Johann Strauss a dirijat un concert cu 2 000 de instrumentişti şi 20 000 corişti, în faţa a 100 000 spectatori. Din vîrful unui turn-pupitru au dirijat 100 de dirijori care, la rîndul lor, urmărindu-l pe maestru cu binoclul, dirijau cîte o parte a orchestrei. Un arsenal întreg de carioane confecţionate din bucăţi de şină de cale ferată, din clopote de pompier şi nicovale, a contribuit la atmosfera maiestuoasă, dar cam bizară, a originalului concert.

Publicul american, original şi ciudat el însuşi, a fost fermecat. Strauss a fost primit pretutindeni ca un erou. Femeile îl asediau literalmente, ca să obţină de la el o şuviţă de păr. Valetul muzicianului împărţea în dreapta şi în stînga, cu profit copios, pliculeţe parfumate cuprinzînd cîte o „buclă Strauss" (procurată de la un impozant număr de căţeluşi de rasă!). Strauss era cît pe ce să fie sfîşiat de entuziastul public american, care, după concertul de la Boston, încercase să se apropie de el înarmat cu foarfeci, cu bricege, cu lame, spre a-i tăia din frac, drept amintire, o fîşie cît de mică. Poliţia a aruncat pe el cîteva paltoane, ca să-l apere.

APARE „DUNĂREA ALBASTRĂ"

Toate acestea ar fi fost de ajuns pentru gloria unui muzician.

Dar adevărata nemurire i-a venit în seara de 13 februarie 1867, cînd, pentru prima dată, a executat, la Societatea Corală din Viena, Dunărea albastră. (Cu o seară înainte, în avanpremieră la sala „Sofia", valsul fusese primit fără entuziasm de ascultătorii „distinşi".) Dunărea albastră a cucerit imediat publicul, a devenit cîntecul naţional al Austriei.

Primul contradans...

Ultimul contradans... (desene de Val)

„Amănunt" semnificativ: acest vals, care avea să devină simbolul Vienei, și-a început marșul triumfal în lume nu de pe malurile Dunării, ci ale... Senei.

Soția ambasadorului Austriei la Paris, prințesa Paulina de Metternich, avea ambiția să-și întreacă soțul în diplomație. Austria dorea să încheie o alianță cu Franța, pentru a dejuca ascensiunea arogantă a Prusiei lui Bismarck. Prințesa a plănuit să organizeze în capitala Franței o serbare neobișnuit de fastuoasă, cu nemărturisit substrat politic. Pentru a apăra cauza Austriei și-a atras un avocat cum nu se putea mai bun: Johann Strauss, idolul epocii, care, cum am văzut, fermecase lumea întreagă cu muzica sa. S-a gîndit să se folosească de prezența lui Strauss la Paris, cu prilejul Expoziției universale din 1867. Regele valsului era înconjurat de o „colecție" bogată de regi care veniseră la Paris cu ocazia expoziției: suveranii Bavariei, Belgiei, Greciei, Portugaliei, Prusiei, Suediei, Turciei... Scenariul prințesei-diplomat era parcă extras și el dintr-o operetă a lui Strauss, brodat pe afinitățile de temperament între veșnica veselie a parizienilor și permanenta bună dispoziție a austriecilor.

A fost o seară pe care Parisul n-a uitat-o multă vreme. Prințesa obținuse, în acest scop, de la guvernul austriac, o sumă uriașă, care i-a permis să amenajeze o sală de bal din mătase verde și roz, cu o cascadă artificială rostogolindu-se „printre mii de stînci". În acest decor, Strauss și-a dirijat orchestra în prezența împăratului Napoleon al III-lea și a împărătesei Eugenia. Dar nici prezența împăratului, nici decorul fantastic nu au pus în umbră atracția primă: Strauss, în culmea gloriei. Cu o mustață „ultimul răcnet", elegant, viril, veșnic zîmbitor, era răsfățatul femeilor. Sub bagheta sa, valsurile, bine cunoscute de francezi de multă vreme, s-au dovedit totuși noi, surprinzătoare; luau cunoștință abia acum de reala cadență vieneză, cea care amețește inima și creierul, cea care te prinde ca într-un vîrtej. La început, toți invitații se lansaseră pe parchetul strălucitor; treptat, fermecați de muzică, au renunțat la dans și s-au mulțumit să asculte orchestra. Directorul ziarului Figaro a exclamat cu entuziasm: „De azi înainte Dunărea nu mai este doar marele drum de apă care leagă apusul Europei de răsăritul ei, ci și un celebru vals de Johann Strauss, care leagă pe veci țările noastre".

Strauss a dat, apoi, în cadrul expoziției, o serie de concerte. La început, publicul a primit primele măsuri ale valsului cu o curiozitate care era mai mult politețe. Introducerea semăna mai curînd cu uvertura unei simfonii decît cu un început de vals. Și, deodată, a izbucnit faimoasa temă! Ca și fluviul însuși, valsul își urmează cursul, dezvoltînd o melodie vibrantă, colorată în suișuri, coborîșuri, întortocheri, zbuciumări. Și tocmai cînd te așteptai să lunece spre exces, se îmblînzea, se liniștea: cu ecouri din introducere, valsul lua sfîrșit într-o cadență plină de măsură. O clipă, asistența, înmărmurită, a păstrat tăcere, simțea că a asistat la nașterea unei noi forme muzicale: valsul-poem simfonic. Pe urmă a izbucnit în aplauze delirante...

Toate orchestrele din Paris au reluat valsul care a devenit curînd laitmotivul expoziției. Vizitatorii erau obsedați de acest vals, începînd cu prințul de Galles care s-a înapoiat în Anglia fredonîndu-l, ceea ce i-a adus lui Strauss o invitație la palatul Buckingham. A plecat așadar la Londra. Cînd valsul a fost executat, sub bagheta sa, la opera Covent Garden, însăși temuta regină Victoria și-a arătat satisfacția, adresînd lui Strauss-fiul același semn aprobator din cap cu care îi gratificase, odinioară, tatăl...

Succesul Dunării albastre era fără precedent. La Viena, cînd nu existau încă discurile, editorul, pur și simplu, nu putea face față cererilor. Gravorii lucrau în trei echipe, zi și noapte; dar planșele se uzau mult mai repede, din cauza tirajelor ridicate, decît puteau fi înlocuite.

Pretutindeni se cînta Dunărea albastră. Se cînta și în cimitire, la mormîntul multor admiratoare, care o ceruseră anume. Gerard Bauer povestea că a auzit-o în apropiere de Singapore, la o înmormîntare chineză. Valsul a pătruns pînă în Australia, cînd nu apăruse încă radioul!

Brahms regreta că nu este el autorul Dunării albastre. Scria: „Strauss are muzică pînă și în boneta lui de noapte!"

MELODIILE DE PE MANȘETĂ

Viața pe care o ducea Johann Strauss, înconjurat numai de admiratori, a fost la fel de vijelioasă ca și melodiile sale. Dar cînd s-a căsătorit cu tînăra cîntăreață Jetty Treffz, el și-a schimbat-o: a cedat fratelui său, Josef, conducerea orchestrei și a început să se consacre operetei.

A compus aproape douăzeci de operete pline de farmec, veselie și vervă: **Indigo** *(O mie și una de nopți),* **Carnaval la Roma, Liliacul, Cagliostro la Viena, Prințul Matusalem, Colin-Maillard, Batista reginei, Războiul femeilor, O noapte la Veneția, Voievodul țiganilor, Simplicius, Cavalerul Pasman, Prințesa Ninetta, Jabuka, Pădurarul, Zeița înțelepciunii, Sînge vienez** *(postumă)...*

Johann Strauss compunea tot timpul, nota prefutindeni fragmente de melodii: pe manșetele cămășii, pe hîrtii găsite în stradă, pe ziduri. Avea cîte un pian în fiecare încăpere a locuinței, chiar și în bucătărie, unde supraveghea prepararea mîncărurilor sale preferate, care-i inspirau - zicea el - și motive muzicale.

Rar artist mai răsfățat de public!

La 15 octombrie 1894, cînd Strauss a fost sărbătorit la Viena, TOATĂ populația Vienei a luat parte. Deși periferiile orașului au rămas pustii - declara prefectul poliției - nici un furt nu s-a înregistrat în acea noapte. Și borfașii îl iubeau! Dar compozitorul n-a putut să atingă „culmea" gloriei cucerite de tatăl său: să ajungă șeful orchestrei de la Curte! Și aceasta pentru că a cîntat, cu orchestra, **Marsilieza,** *pe străzile Vienei, în 1848, cînd mișcarea revoluționară l-a răsturnat pe Metternich. Curtea nu-l iubea (cu toate că îi valsa valsurile). Precum se vede, însă, asta nu i-a întunecat cîtuși de puțin gloria!*

A murit la 3 iunie 1899, tot la Viena, în urma unei pneumonii contractate la un spectacol cu **Liliacul.**

DINASTIA NU S-A STINS

Dintre cei doi frați ai săi, Josef, și el compozitor de muzică de dans, născut la Viena în 1827, i-a preluat, precum am văzut, orchestra și a condus-o pînă la moartea sa timpurie (Varșovia, 1870). I-a luat locul al doilea frate, Eduard (născut la Viena în 1835).

Johann Strauss a avut trei fii. Și aceștia au fost muzicieni. Nepotul său, tot Johann Strauss, dirija, înainte de-al doilea război mondial, o orchestră de dans la Viena.

Nu e nici o legătură de rudenie între dinastia austriacă Strauss și compozitorul german Oscar Strauss, autor și el, între altele, de valsuri; și nici cu Richard Strauss.

Din „dinastia Strauss", lumea încă așteaptă urmași...

MARIUS MIRCU

ANECDOTE DIN TOATA LUMEA

• - De ce plîngi, băiețaș? întreabă o femeie.
- Mămica mi-a dat un leu, și l-am pierdut...
Femeia îi dă un leu, dar băiețașul plînge și mai tare.
- Ei, acum de ce mai plîngi?
- Dacă nu-l pierdeam pe acela, aveam acum doi lei!...

• - Tovarășe ospătar, ciorba asta de purcel este imposibil de mîncat. Unde este responsabilul?
- A plecat la restaurantul de peste drum. Dînsul întotdeauna ia masa acolo...

• - Spune-mi, Ionescule, de cîte ori ți-am zis să nu mai întîrzii la serviciu?
- Nu știu, tovarășe director, credeam că țineți dumneavoastră evidența!...

• - Colega, te informez că, dacă directorul nu-și retrage cuvintele, voi pleca din întreprindere...
- Dar ce ți-a spus?
- A zis că-mi desface contractul de muncă!...

• Ea: Pe banca aceasta mi-ai furat dragostea.
El: Da, dar mi-am primit pedeapsa.

• - Ceri un salariu foarte mare pentru un om fără nici o experiență, îi spune șeful celui care venise să se angajeze.
- Știu, îi răspunde omul, dar vă dați seama și dumneavoastră că trebuie să muncești mai mult cînd nu știi nimic despre slujba în care te-ai angajat.

• De cîteva săptămîni plouă încontinuu la Sovata. Un turist îl întreabă pe recepționerul de la hotel:
- Aici plouă tot timpul?
- Nu, domnule, iarna ninge!

• - Dacă vei continua să înveți la fel de prost, îl chem pe tatăl tău, spune profesorul unui elev, fiu de medic.
- Nu aveți decît, răspunde elevul, dar vă previn că tata ia 100 lei pentru orice vizită.

• În tren, controlorul i-a cerut biletul unui oltean care venea de la mare, dar acesta, oricît l-a căutat, nu l-a găsit.
- Bine, a rîs ceferistul, văzîndu-i biletul prins în panglica de la pălărie, pînă la Craiova îl găsești dumneata.
Cînd s-a dat jos din tren, ceferistul i-a strigat pe fereastră:
- Vezi, nenișorule, că l-ai prins la pălărie!
- Ala-i cel de la dus!

• Un umorist afirma într-un cerc de prieteni:
- Există trei lucruri pe care soția mea le poate face din nimic: o pălărie, o salată și un scandal în familie.

• Un bărbat merge pe stradă împingînd un cărucior. Înăuntru, un copil care urla ca din gură de șarpe.
- Hai, Vasile - șoptește bărbatul -, fii cuminte, Vasile, nu-ți pierde firea, Vasile... fii rezonabil, Vasile...
- Vă felicit - îi spune o bătrînică, după ce observă scena. Sînteți un tată excepțional, un exemplu în ce privește felul în care trebuie tratați copiii - cu calm și blîndețe. Ce noroc are Vasile cu un astfel de tată!
- Doamnă, Vasile sînt eu...

• O actriță americană, căreia îi displăcea să i se spună că s-a căsătorit cu un milionar, declară ritos:
- Nu m-am căsătorit cu un milionar! Milionar l-am făcut eu pe bărbatu-meu.
- Și ce era înainte de căsătorie? - o întrebă cineva.
- Era miliardar!

• Judecătorul: Juriul v-a găsit nevinovat în chestiunea cu furtul ceasului. Puteți pleca liniștit.
Acuzatul: Mulțumesc, domnule judecător. Atunci înseamnă că pot să-l păstrez?

Culese și prelucrate de GH. BRAȘOVEANU

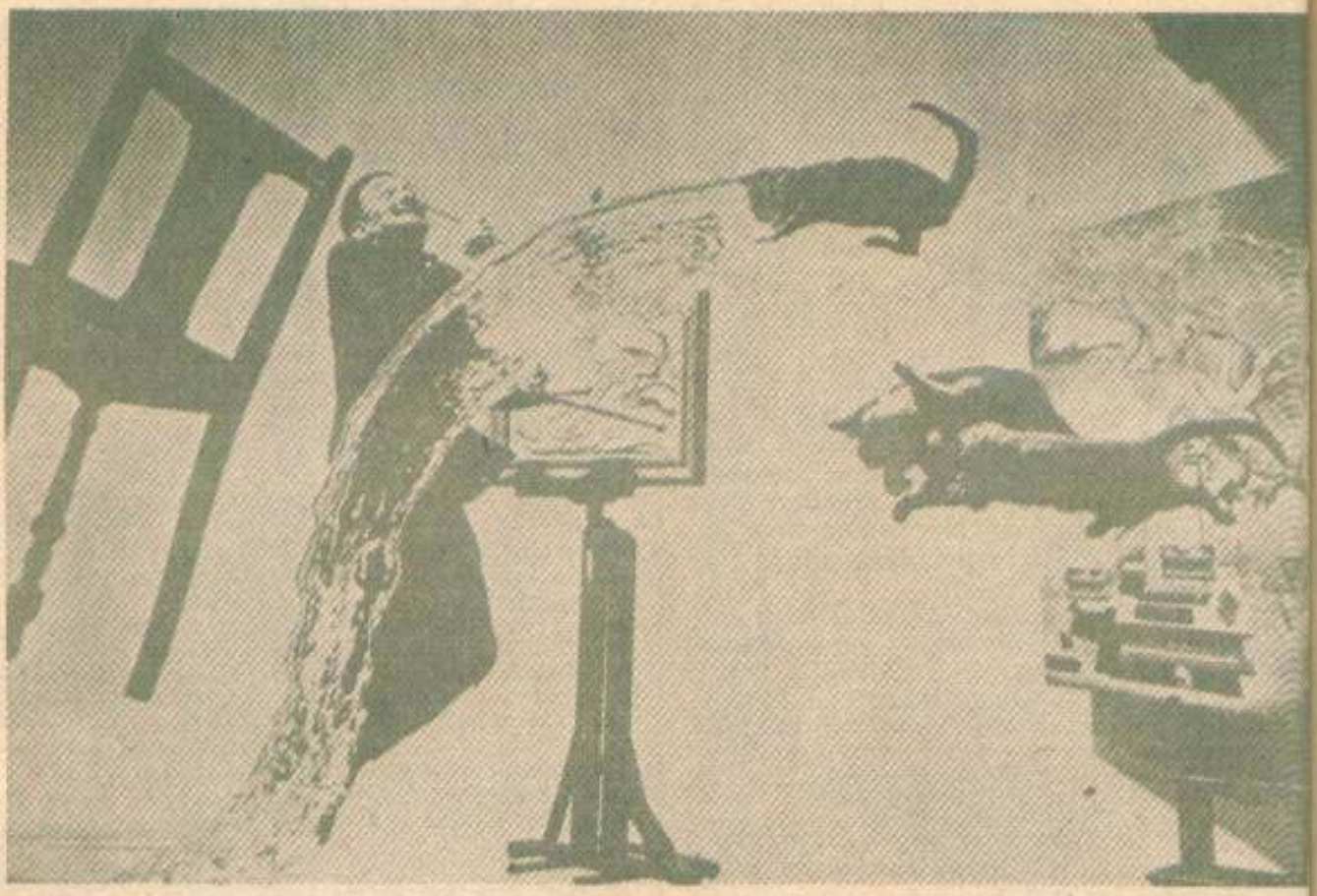

MUZEUL - SPECTACOL DALI din Figueras

O tînără introduce o monedă într-un fel de tonomat şi, imediat, Cadillac-ul din faţa acesteia îşi aprinde farurile, iar mici arteziene încep să stropească plantele agăţătoare ce-l înconjoară. Iluzie? Deloc. Este unul din efectele devenite „obişnuite" în muzeul-spectacol al lui Dali, din Figueras, oraşel din apropierea Costei Brava, în care s-a născut, în 1904, celebrul pictor.

Deşi a studiat la Madrid şi a locuit la Paris (unde a întîlnit-o pe soţia sa Gala), deşi a petrecut cîţiva ani buni peste ocean, instalîndu-şi un atelier în Port Liga, Figueras a rămas pentru artist „centrul universului", unicul loc în care-şi putea instala „cea mai bizară şi mai durabilă dintre lucrări".

Dali: *„Fata la fereastră" (1925)*

În 1961, în timpul unui sejur pe meleagurile natale, Dali vizitează Teatrul Municipal, o clădire din secolul trecut, care în urma războiului rămîne fără acoperiş. Pictorul se hotărăşte să înstaleze aici un „Muzeu Dali". După îndelungate negocieri cu municipalitatea şi guvernul se ajunge la următorul acord: oraşul să cedeze artistului clădirea şi un milion de pesetas, guvernul să aloce 32 de milioane pentru restaurarea şi adaptarea vechii construcţii; pictorul, la rîndul său, să doneze o serie de tablouri (chiar şi din acelea reprezentînd obloane în uniforme extravagante, purtate în

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

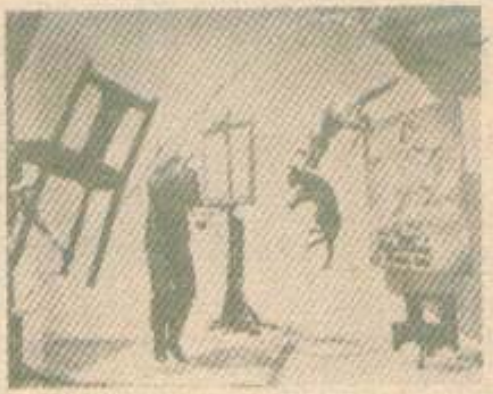

„Dali Atomicus": faimosul portret fotografic făcut artistului de Philippe Halsman (stînga), la capătul a nu mai puțin de 26 de încercări neizbutite, în ciuda concursului patrupedelor casei

deobște de gardienii muzeelor...).

La 28 septembrie 1974, sprijinit în bastonul ce aparținuse cîndva lui Sarah Bernhardt, pictorul declară mulțimii strînse la vernisaj, cu o seninătate regală: „Doresc ca acest muzeu să devină centrul spiritual al Europei". N-a devenit, bineînțeles, așa ceva, dar, la scurtă vreme, a atras privirile, ca sediu ce se voia „o școală a imaginației și a inteligenței". Cum arată de fapt, acest „muzeu-spectacol"?

Un enorm dom geodezic, de culoare gri, este lixat deasupra fațadei vopsite în roz a fostului Teatru Municipal, asemenea unui cap așezat pe un corp străin. Și aceasta nu-i decît prima surpriză ce se oferă privirii, deoarece, ridicînd ochii, dai de îndată de statuia unui scafandru sprijinit, nonșalant, de eleganta balustradă ce duce spre primul etaj. „Dali vrea ca vizitatorul să fie ținut din surpriză în surpriză, ca într-un vîrtej" — declară Maria-Luiza Thomas Villa, îngrijitoarea muzeului. Într-adevăr, de cum intri în așa-numitul „salon nobil" (aflat la primul nivel), ești, practic, strivit de uriașa frescă de pe plafon, intitulată în catalană „El palau del vent" (palatul vîntului). Ea îl reprezintă pe pictor cu abdomenul deschis, din care se revarsă fel de fel de sertare, într-un halo de nori auriți. Semnificația frescei: încercarea lui Dali de a se achita în fața îndatoritorului gest al urbei natale.

Dali a interzis categoric publicului să folosească vreun ghid în muzeul lui. Lipsiți de explicațiile ce le-ar fi facilitat, poate, apropierea de lucrările suprarealiste, turiștii aleargă spre tablouri mai realiste, precum Biserica din Badaque văzută din Port Aliguer la ora 8 dimineața (1924), Balerina sau coșul de pîine (1945). Încă o sală-surpriză: cea închinată Mae-ei West, celebra starletă americană. Cel ce intră aici nu remarcă, la început, decît un divan roșu, încadrat de perdele groase, și un șemineu cu două despărțituri, cărora li sînt alăturate două tablouri impresioniste reprezentînd Parisul. Abia coborînd o scărițâ aflată la ieșirea din sală, aceasta apare ca un portret sui-generis, de dimensiuni gigantice, al voluptuoasei actrițe: divanul figurează buzele, șemineul — nasul, tablourile — ochii, iar perdeaua — o uriașă meșă blondă.

În 1982, Dali a decis ca ziua de 6 ianuarie (zi în care familiile spaniole obișnuiesc să facă daruri copiilor) să fie ziua de intrare gratuită în muzeu. Era cadoul pe care i-a oferit orașului său natal, înainte de a se retrage la Madrid.

DANA CRISTESCU

Mai există dropii în Cîmpia Română? Reporterul nostru, angajat într-o răbdătoare expediție, pretinde că le-a văzut

DUPĂ DROPII

Zorii unei dimineți de iunie ne-au găsit la vechiul loc de pîndă. Era a patra zi de cînd tot veneam aici, între lanurile de grîu și de orz din marginea pădurii Caraicu, de lîngă Segarcea Doljului, dar parcă era un făcut: nici un semn! Și cît doream s-o vedem!

Norocul nostru cu moș Marian Petrariu, pasionat ornitolog amator, care slujise în tinerețe ca pădurar și paznic de vînătoare la ocolul silvic din zonă. Încă vioi la cei optzeci și ceva de ani ai săi, nu se lasă descurajat cu una, cu două. Vorbindu-ne mai mult în șoaptă, el ne sfătui să mai avem totuși răbdare. Să mai așteptăm măcar două-trei ore.

– Presimt eu ceva... E imposibil să nu apară azi mitropolitul! zise moș Marian, învîrtind cu băgare de seamă rozeta binoclului său de culoarea sidefului învechit.

– Mitropolitul?! ... De ce îi ziceți așa?

– C-așa i se mai spune. Așa i se zice în vorbirea noastră țărănească. Probabil, pentru smocurile de păr crescute ca o barbă-n furculiță sub ciocul bărbătușului; sau, poate, pentru podoaba ieșită din comun a penajului; și, mai bănui eu, pentru solemnitatea cu care își poartă pliscul. Științific, dropia e numită Otis tarda și face parte din ordinul Gruiformelor, familia Otidide.

– Pe unde mai trăiește ea?

– Încă supraviețuiește – după cîte știm – în unele locuri, destul de puține, din Bărăgan, din Dobrogea, din Oltenia. La Rast lîngă Băilești, a fost

semnalată acum vreo 25 de ani... Ca și aici, în Segarcea... Chiar n-ați văzut niciodată o dropie?

– Am văzut un exemplar la Muzeul de științele naturii din Craiova. Dar o dropie vie – nu!

– Șansele ca s-o vezi sînt, e drept, puține. Cu ceva noroc o poți vedea o dată sau, cel mult, de două ori în viață. E o pasăre căreia nu-i prea place să se dea în vileag. Și nu se dă, chiar dacă nu-i cît pitulicea. Cred că e cea mai mare pasăre de pe la noi. E mai mare decît lebăda și pelicanul. Dropioiul poate să atingă ușor o greutate de două-

zeci de kile. Are între 85 și 110 cm lungime, iar dacă își întinde aripile, deschiderea dintre ele măsoară nu mai puțin de doi metri. Seamănă și cu ginsacul, dar mai degrabă aduce cu un curcan mai voinic. De-aia i se mai zice și curcan de Bărăgan. Din păcate, cum vă spuneam, nu mai sînt decît puține exemplare.

- Care sînt cauzele dispariției dropiei?

- Mai multe. A fost vînată, din timpuri vechi, fără milă. Azi - braconajul, dar și desființarea ierburilor, tufărișurilor și boschețiilor răzleți, unde se refugia îndeosebi toamna, după recoltatul finețelor, grînelor și porumbiștilor.

- Cu ce se hrănește?

- Cu cereale, îndeosebi cu grăunțe, semințe, ierburi, dar și insecte, lăcuste, rîme, viermi, mici rozătoare. Omului și agriculturii îi e destul de folositoare.

- ...E sperioasă?

- E nemaipomenit de isteață și de iute la fugă. Dropia-i „struțul" nostru, românesc... Al. Odobescu, în „Pseudokinegheticos", zice că de dropii nu te prea poți apropia. Dar nu-i tocmai adevărat.

Mie mi s-a întîmplat odată, ca și profesorului Ion Simionescu, să trec pe lîngă un cîrd, dar fără ca acesta să se sperie. Îmi căutam liniștit de drum. Toate păsările, în schimb, erau cu capetele ridicate, bănuitoare. De vînători se tem. Știu să deosebească pușca de sapă sau de hîrlеț... Dar... Ssst, liniște! ...la ascultați! Parcă se-aude ceva în dreapta lanului...

Ne-am chircit cît am putut în ascunzătoare, pitind binoclul. Dinspre locul indicat de Marian Petrariu am auzit, mai întîi, un fel de șișiit prelung, însoțit de niște țupăituri dese, ca pașii unui copil alergînd. Deodată, în miriștea proaspătă își făcu apariția dropia! Cu gîtul întins, cu aripile galben-ruginii, ușor desfăcute, cu coada lipită de pămînt. Se oprește locului o fracțiune de secundă. Înalță capul și ne privește hotărîtă, parcă întrebătoare, cu ochi mici și sclipitori, apoi, fulgerător, dispare în lan.

- Asta era o dropie-femelă, zice moș Petrariu într-un tîrziu. Binoclul ne-a dat de gol. Mai mult ca sigur, ea ne-a descoperit prima. Cred c-a ieșit din lan numai așa, ca să ne deruteze. Precis că-și

are puii pe undeva, pe-aproape, și ea a țîșnit prin altă parte, ca să ne-atragă pe-o pistă falsă. Bine că nu ne-a descoperit dropioiul. Nu-i deloc plăcut să te pomenești cu el, nefam-nesam, în spate. Asta-i în stare, pentru puii lui, chiar să sară și la bătaie.

- Cum deosebiți femeia de bărbătuș?

- Bărbătușii sînt bățoși și impozanți. Mai ales primăvara, pe vremea împerecherii, haina dropioiului este mîndră, ca de sărbătoare. Spre toamnă se îmbracă mai modest, semănînd cu dropia și cu puii. Ei, dar să-i vezi cînd se bat pentru cîte-o dropie! Cei doi bărbătuși se lovesc unul de altul cu atîta înverșunare încît crezi că unul din ei o să cadă în nesimțire. Dar nu cade. În astfel de situații dropioiul se repede și la om. În povestirile lui C. Hosetti-Bălănescu, un mare iubitor al faunei noastre, se vorbește despre un dropioi enorm care, surprins în plină bătălie a împerecherii, s-a repezit, cu aripile desfăcute și scoțînd un fel de sunet gutural, ca „de luptă", asupra unui călăreț, lovind calul cu aripile și ciocul. Încolo, sînt păsări pașnice. După ce a trecut perioada bătăilor, dropioii devin cei mai buni prieteni; trăiesc împreună în cîrd, își apără împreună puii. Nici vulturul, cît e el de vultur, nu se încumetă acum să-i atace. Dintre toate vietățile, tot omul rămîne cel mai de temut dușman al lor. A fost, cum vă spuneam, o vreme cînd dropiile erau vînate fără cruțare. Nu numai pentru carnea lor, ci și pentru pene. Astăzi, dropia e declarată monument al naturii, vînarea ei e aspru pedepsită de lege. Cu toate acestea aproape că nu se mai vede... Dv. ați avut noroc!

MIHAI STĂNESCU

O enciclopedie a insolitului
GUINNESS BOOK OF RECORDS

Ideea întocmirii unei „cărți a recordurilor" și a faptelor-unicat din evoluția omenirii și a naturii s-a născut cu 34 de ani în urmă, în Anglia, în urma unei controverse iscate într-un „pub" în jurul unui record. Sir Hugh Beaver, directorul firmei „Guinness", s-a gîndit la disputele pe astfel de teme ce se pot naște în cele 81 000 localuri populare („pubs") din Marea Britanie și... și, de aici, ideea unei cărți în care recordurile din diferite domenii să fie evidențiate și susținute cu argumente. Întreprinzătorul manager i-a convocat în acest scop pe frații Harris și Ross Mcx. Whirter, din Londra, care se ocupau cu evidența diferitelor fapte mai puțin obișnuite. Cei doi frați au realizat ce șansă li se oferă ca autori ai unei asemenea cărți și s-au apucat de treabă. La 27 august 1955, prima ediție a atît de celebrei astăzi „GUINNESS BOOK OF RECORDS" a văzut lumina tiparului. Încă din primul an, „cartea recordurilor" s-a clasat pe primul loc pe lista best-seller-urilor, poziție pe care și-a păstrat-o pînă astăzi (excepțînd anii 1957 și 1959 cînd lucrarea nu a fost reeditată). Cartea – care, atunci cînd se găsește, se vinde la un preț destul de piperat – se prezintă sub format mare, are coperte cartonate și lacuite și e bogat ilustrată cu fotografii și planșe color. Ea este structurată în 12 capitole, reprezentînd fiecare cîte un domeniu de activitate umană sau din viața naturii. Ediția din anul 1987 are 322 pagini. Succesul a fost fulgerător, cucerind toată lumea. Prima ediție americană a cărții a apărut în anul 1956. Au urmat ediții în limbile franceză (1962), germană (1963), japoneză, spaniolă, daneză, norvegiană (1967), suedeză, finlandeză, italiană (1968), olandeză (1971), portugheză (1974), cehă (1976), ebraică, sîrbo-croată și islandeză (1977), slovenă (1978), iar în anii din urmă în limbile greacă, indoneziană, chineză, turcă, hindi, malaya, poloneză și arabă. În total, 223 ediții în 26 limbi. Sir Hugh Beaver a dirijat destinele publicației timp de 32 de ani. Din anul 1987, la pupitrul editorial i-a urmat Alan Russel.

Cineva, pornind de la „cartea recordurilor", a avut ideea lansării unor „recorduri ale recordurilor". Astfel, în mai 1966, postul britanic de radio BBC a organizat un fel de „Salon al celebrităților" în care au fost prezentate (nu ne dăm seama pe ce criterii au fost alese!) șase dintre cele mai celebre personaje ale cărții-iată-le:

români în „cartea recordurilor"

În „Guinness Book of Records" figurează și trupa românească de circ condusă de Gabriel Moșoianu, care, la 30 noiembrie 1984, într-un spectacol prezentat la Nassau, statul New York, a realizat o așa-numită „coloană de șapte" (vezi imaginea), un record absolut al genului

• **Joseph Kittinger** (S.U.A.) a realizat, în cadrul unui proiect de cercetare al forțelor aeriene, cea mai lungă (în timp) coborîre cu parașuta. Ea a durat 4 minute și 36 secunde, fiind efectuată de la înălțimea de aproximativ 31 km.

• **Billie-Jean King** (S.U.A.), celebra jucătoare de tenis de cîmp, a susținut la Wimbledon, între anii 1961 și 1983, 265 partide, din care a cîștigat 224, record ce nu a putut fi egalat de nici o altă jucătoare de tenis.

• **Ranulphi Fiennes** (Marea Britanie) a reușit o circumnavigație la poli Terrei călătorind numai pe uscat. El a vizitat ambii poli și a realizat, totodată, cea mai rapidă traversare atît a Arcticii cît și a Antarcticii.

• **Paul McCartney** (Marea Britanie) a scos 67 de discuri de aur, 67 discuri „milionare" iar cîntecul său „Yesterday" deține, spun statisticile, recordul înregistrărilor pe mapamond.

• **Vesna Vulovici** (Iugoslavia) a rămas în istorie datorită „plonjonului" fără parașută (întîmplat, firește, fără voia ei!) dintr-un avion care a explodat la înălțimea de 10 610 metri, reușind să supraviețuiască.

• **Vernon Craig** (S.U.A.) a reușit, în cadrul unui „festival" de profil (!) desfășurat peste ocean, să treacă printr-un foc, la o temperatură de 812 grade Celsius.

Alte recorduri, desprinse dintr-un singur domeniu – cel al picturii:

• Cea mai veche operă de artă care a putut fi datată a fost descoperită în localitatea La Ferrassie, lîngă Eyzies, în provincia Perigord, Franța. Mai multe blocuri de piatră, a căror vechime a fost stabilită la 25 000 de ani, poartă incrustații ce simbolizează animale și femei; unele blocuri au simboluri pictate în roșu-ocru.

• Panorama fluviului Mississippi, realizată de John Banvard în anul 1846, și care reprezintă fluviul pe o lungime de 1930 km, este socotită cea mai „mare" pictură realizată vreodată în lume: lungimea ei este de 1525 metri, lățimea de 3,65, iar suprafața de 0,52 ha (Din nefericire, această operă de artă-unicat a fost distrusă cu puțin înaintea morții autorului. Ea a luat foc în timp ce era depozitată într-un hambar din Cold Spring Harbor, Long Island, New York).

• Altă pictură-gigant: panorama intitulată „Lupta de la Gettysburg", realizată între anii 1881 și 1883 de francezul Paul Philip-Poteaux, ajutat de 16 ucenici. Pictura are lungimea de 125 m, înălțimea de 21,3 și cîntărește 5,45 tone. Ea reprezintă o luptă care a avut loc în 1863, în sudul Pennsylvaniei, S.U.A. În 1964 insolita operă a fost cumpărată de un oarecare Joe King, după ce fusese depozitată, în 1933, într-un magazin din Chicago. Cumpărătorul a fost nevoit să reducă dimensiunile panoramei prin renunțarea la... cerul pictat. (Așa, și din cauza deteriorării parțiale a acestuia).

• Japonezul Kimiko Hibino, în vîrstă de 45 de ani, a realizat o pictură reprezentînd 800 specii de animale, avînd lungimea de 3 kilometri și lățimea de 2,2 metri. La 27 octombrie 1985, opera a fost expusă pe faleza fluviului Tamagawa. Pentru această operație a fost nevoie de 3000 de oameni.

• Dintre operele așa-zișilor „Old Masters", cea mai impunătoare ca dimensiuni este tabloul „Il Paradiso", realizat în secolul al XVI-lea de Jacopo Robusti (Tintoretto) și fiul său, Domenico. Tabloul – care poate fi admirat în cunoscutul Palazzo Ducale din Veneția – are 22 metri lungime, 7 metri lățime și aduce în scenă nu mai puțin de 350 de personaje.

• Cea mai mare pictură din Anglia este „Triumful Păcii și al Libertății", aparținînd lui James Thornhill (1676–1734). Tabloul este găzduit de Colegiul Naval Regal din Greenwich. Dimensiunile sale sînt de 32,3 m pe 15,4 m. Pictorul a lucrat la această operă timp de 20 de ani.

CONSTANTIN CHIFANE-DRĂGUȘANI

• McIntosh se duce la vecină:
– Mama vă roagă să-i împrumutați o duzină de ouă, ca să le pună la clocit.
– Ia te uită, se miră vecina, nu știam că aveți cloșcă!
– Nu avem. O împrumutăm de la altă vecină.

• Un scoțian aduce acasă trei metri de stofă, pe care i-o arată fiului său.
– Ce părere ai, e frumoasă?
– Minunată, răspunde fiul după ce o examinează de aproape.
– Prostule, te-ai uitat pe spatele țesăturii.
– Asta-i partea care mă interesează. Eu port costumele tale după ce se dau la întors.

• Un tînăr scoțian primește o mie de lire de la tatăl său și pleacă într-o călătorie de studii la Paris. După o lună, trimite tatălui său o scrisoare:
„Dragă tată, studiile progresează excelent. Din nefericire, nu mai am bani. Te rog să-mi expediezi o sută de lire, ca să pot lichida unele mici datorii și să mă întorc. Fiul tău iubitor.
P.S. Îmi este rușine că trebuie să mai cer bani și mă rog lui Dumnezeu să nu primești scrisoarea asta".
După cîteva zile primește următorul răspuns:
„Dragul meu fiu, rugămintea ta s-a împlinit. N-am primit scrisoarea. Tatăl tău iubitor".

• O femeie intentează un proces de divorț, argumentînd că, în urma chinurilor morale la care o supusese soțul, ajunsese să slăbească 15 kilograme.
– Vi se acordă divorțul, anunță judecătorul.
– Dar nu chiar acum, pledează femeia. Aș vrea mai întîi să mai slăbesc vreo cinci kilograme.

• Doi prieteni vorbesc despre scrisorile pe care le primesc de la copiii lor, studenți.
– Cînd îmi scrie băiatul meu, mărturisește unul dintre ei, sînt obligat să mă duc să mă uit în dicționar.
– Ești norocos, îi spune celălalt. Eu, cînd îmi scrie fiică-mea, trebuie să mă duc să scot bani de la bancă.

• Un gangster îi oferă iubitei lui o splendidă blană de vizon. Aceasta, după ce o admiră multă vreme, îl întreabă:
– Costă mult, iubitule?
– Cam între 5 și 10 ani, îi răspunde gangsterul.

• O femeie se duce la o ghicitoare.
– Soțul dumitale o să moară de o moarte violentă, îi spune aceasta.
– Aș avea doar o singură întrebare, zice femeia. O să fiu achitată?

• – Aveam tot ce-și poate dori un bărbat pe lumea asta, se plînge un ins prietenilor săi: bani, o casă nemaipomenită și o femeie superbă, care mă iubea la nebunie... cînd, pe neașteptate, într-o dimineață a apărut nevastă-mea!

• – Din nefericire mi-am pierdut soțul pe mare, se plînge o femeie unei proaspete cunoștințe.
– Trebuie să fi fost o furtună teribilă, o compătimește cunoștința.
– Da de unde! A cunoscut o blondă cînd a făcut o croazieră prin Mediterana.

• – Chiar nu te învață nimic la școală? Tot timpul îmi pui mie întrebări! țipă tatăl, înfuriat. Ce s-ar fi întîmplat dacă și eu aș fi pus atîtea întrebări pe vremea mea?
– Poate că acum ai fi fost în stare să răspunzi la întrebările mele, îi spuse fiul.

SPRE COLONIZAREA SELENEI

- Eu nu cred că există viață pe alte planete, deci nu cred că există farfurii zburătoare!

Specialiștii sînt de acord că o *colonizare a Lunii* este posibilă, ea urmînd să se desfășoare în două etape. În prima, cu scadență în anul 1995, urmează să fie realizată o stație orbitală care va evolua în jurul Pămîntului și care va fi aprovizionată cu cele necesare prin navete spațiale. A doua fază o reprezintă construcția primelor colonii permanente pe Lună. După părerea specialiștilor de la NASA, ea va începe cu un mic avanpost, de 6 pînă la 12 oameni, ce va primi, inițial, cele trebuincioase vieții și activității prin intermediul stației orbitale, urmînd ca, treptat, să se ajungă la o autonomie aproape totală. La început, oamenii vor locui într-un mediu închis, în adăposturi ascunse pe jumătate în sol, pentru a fi feriți de razele solare, de radiațiile cosmice și de meteoriți, după care se vor construi locuințe la suprafață. Acestea vor fi rotative, pentru a se crea o gravitație apropiată de cea de pe Terra, și vor avea o atmosferă cu un conținut de 80 la sută azot (căci un exces de oxigen, în condiții lunare, ar putea produce accidente respiratorii, tulburări fiziologice și o diminuare a masei celulare sanguine). În plus, atmosfera va trebui să conțină bioxid de carbon, pentru a favoriza fotosinteza plantelor, și o temperatură care să se mențină în jur de 22 grade Celsius. Locul bazei nu a fost încă fixat, dar se pare că, în ordinea preferințelor, primele sînt zonele explorate deja de misiunile „Apollo", ca „Marea Liniștii" sau „Taurus Littrow" (unde ar exista titan), craterul „Descartes" (care ar avea feldspat) și chiar regiunile polare (în care se crede că ar fi apă în adîncuri, sub formă de gheață). Costul unei asemenea colonii se plasează între 100 și 200 miliarde de dolari. Suma, firește, va crește apreciabil o dată cu mărirea coloniei, prevăzută a adăposti, treptat, pînă la 10 000 de oameni. Pentru un viitor mai îndepărtat se preconizează crearea de orașe cu terenuri agricole, uzine și chiar... mări interioare, cu plaje de nisip, pe care locuitorii satelitului nostru natural își vor petrece vacanțele. Pe Lună se va desfășura și o activitate științifică și tehnică susținută. Deoarece Selena oferă un cîmp ideal de observație astronomică, se va instala pe ea, în special în partea ei invizibilă de pe Pămînt, aparatură specială, plasată în craterele existente, pentru a se scăpa de zgomote de fond, captate de radiotelescoapele aflate pe Pămînt. Treptat, oamenii din colonia lunară vor începe extracția de minereuri, în special de crom și titan, precum și realizarea în uzine proprii a produselor necesare vieții. Aceste realizări vor fi posibile la începutul secolului XXI. În prezent, peste 50 de sateliți, din diverse țări, caută soluții la problemele ce se ridică încă în legătură cu colonizarea Lunii.

NASA își propune să instaleze pe partea nevăzută a Lunii, la începutul secolului viitor, o rețea „Cyclop" - montată în craterele de pe satelit - care să anuleze zgomotul de fond captat azi de radiotelescoapele de pe Terra.

ANDREI DUMITRESCU

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

LA NOI

Muzica rock, sau „muzica formațiilor vocal-instrumentale", cum i se mai spune, continuă să se bucure de atenția publicului celui mai larg, menținîndu-și cotele de mare popularitate dobîndite încă în urmă cu 20 de ani. Sigur că progresul calitativ și chiar cel cantitativ nu mai înregistrează aceeași intensitate. Altele sînt acum condițiile. În anii '60 ne aflam pe un teren virgin; toate acumulările ulterioare ambiționează și obligă. La o primă și oricît de sumară privire aruncată în peisajul rock autohton, sare în ochi faptul că numele noi apar — și mai ales se impun — tot mai greu.

VETERANII

La această oră, cînd spui rock, la noi, tot la **Sfinx, la Roșu și Negru, la Iris, Holograf, Compact, Metropol, Pro Musica** te gîndești. Și chiar la **Phoenix,** ce a lăsat urme pe care e imposibil să nu le iei în considerație în conștiința mai multor generații și în spiritul (și, nu o dată, în faptele!) cam tuturor formațiilor bănățene. Chiar dacă există și cazuri de auto-retragere dinlăuntrul fenomenului, prin diferite mijloace (in)voluntare. **Sfinx,** de pildă, într-o formulă — să-i spunem — inedită (cooptîndu-l pe post de jolly-jocker pe foarte talentatul **Laurențiu Cazan**), cîntă mai mult în străinătate, cu predilecție pentru țările nordice, împreună cu excepționalul duet vocal (care beneficiază și de o prezență scenică dinamizatoare, la nivel '87) **Stereo** (și el într-o formulă schimbată), alături de **Crina Mardare,** fosta folkistă **Zoia Alecu** revelîndu-și calități nebănuite de mulți. Sigur că nu e nimic rău în asta, dimpotrivă. Dar, cel puțin în absența contactelor directe și a unei discografii pe măsură, publicul tot cu nostalgii se hrănește.

Roșu și Negru, după o îndelungă perioadă de „alfabetizare rock" a orașelor și comunelor din întreaga țară, pînă spre limita suprasaturării, a imprimat cîteva piese lejere, dar fără strălucirea și penetranța capului de serie, și aspiră la drumul **Sfinx**-ului. Excelenții instrumentiști de sub comanda experimentatului **Liviu Tudan** suferă însă în tăcere de maladia abstinenței componistice. Păcat.

Savoy constituie un capitol aparte, care nu face obiectul atenției noastre de această dată.

TRIPLETA DE AUR

Trupele care sînt la această oră în vogă maximă, care „trag la casă" și stîrnesc entu-

ȘI ÎN LUME

În plan internațional, complexitatea fenomenului artistic în sine, dincolo de problemele economico-financiare, e de-a dreptul impresionantă. Sigur că nu se poate face abstracție de noii parametri ai perfecționării științifice și tehnice cu aplicație imediată în domeniu sau de multiplele aspecte ale rețelei comerciale cu vaste și, mai ales, profunde implicații sociologice. În prezența noastră rapidă panoramare ne vom concentra totuși atenția asupra actului cultural, referindu-ne numai tangențial la aspectele complementare acestuia.

O recrudescență care poate părea amenințătoare cunoaște genul **heavy-metal.** Am spus „poate părea" întrucît, împotriva opiniei curente, noi credem că acest fel de muzică și toate aspectele care o înso-

ALMANAH FLACĂRA 1988 ••••••

LA NOI

ziasmul nestăvilit al publicului, sînt cele din al doilea strat cronologic şi, în primul rînd, **Iris, Compact** şi **Holograf.** Toate trei şi-au găsit un anume echilibru în activitate, experienţa componenţilor lor avînd rezultate benefice asupra întreprinderii în ansamblul ei: discuri, înregistrări Radio-TV, spectacole şi turnee în ţară şi, nemeritat de rar, peste hotare, perfecţionarea echipamentului tehnic, primenirea şi sincronizarea repertoriului cu exigenţele „la zi".

Iris se bazează pe vocea aceluiaşi **Cristian Minculescu,** nume demult intrat în istoria genului, într-o incredibilă revenire la forma din zilele lui de glorie, pe metronomul însufleţit de bateristul **Nelu Dumitrescu,** fondatorul grupului, şi mai tînărul său coleg de la bass, **Doru Borobeică,** şi pe iuţeala de mînă şi băgarea de seamă a chitariştilor **Mihai Alexandru** şi **Valter Popa.** O oarecare stereotipie componistică permite tocmai scoaterea în relief a cîte unei piese-de-învăţat-pe-dinafară, cum este memorabila „Strada ta". După mulţi ani de zile (vreo şapte, dacă ne-aducem bine aminte), **Compact**-ul e şi el ameninţat de tulburări interne. Tot mai dese sînt zvonurile după care **Costi Cămărăşan,** fondatorul şi liantul organizatoric al grupului, ar fi lipsit de la cutare sau cutare apariţie publică sau că **Mircea Octavian Kiraly** (clape) repetă cu **Sorin Chifiriuc** în vederea relansării trupei **Monolit** (care de altfel a şi avut deja o imprimare la TV transmisă pe post, în compania **Didei Drăgan**). Cert e că turneele pe care le-au efectuat în 1987 în ţară şi în U.R.S.S. împreună cu aceeaşi Dida au probat un grad foarte ridicat de profesionalism şi au stîrnit reacţii de adeziune totală la cei prezenţi la spectacole.

Holograf a înregistrat, credem, cel mai spectaculos salt în ultima vreme, consolidîndu-şi structura în următoarea formulă: **Dan Bittman** — voce, **Nuţu Olteanu** — chitară, **Iulian Vrabete** — bass, **Tino Furtună** — clape, **Edy Petroşel** — baterie. Beneficiind de o propagandă intensivă prin mass-media, de o instalaţie tehnică perfect competitivă şi, nu în ultimă instanţă, de o inspirată

ŞI ÎN LUME

ţesc (texte, ţinută scenică etc.) nu constituie nici un pericol de incitare la violenţă, ci, dimpotrivă, ca şi filmele „dure", să zicem, o supapă de defulare. Fenomenul este lesne psihanalizabil. Sunetele sau imaginile impregnate de violenţă, fie că sînt, fie că nu sînt **heavy-metal,** nu pot să transforme în delincvenţi indivizi care nu au avut niciodată predilecţia să devină. Dimpotrivă, aceste spectacole creează efecte catarctice, oferind o ieşire imaginară tendinţelor agresive, graţie unor procese de identificare şi de proiecţie. Dincolo de o anume stereotipie şi de proliferarea uşor de explicat a sute şi mii de trupe epigonice, perfect confundabile, nume ca **Whitesnake, DIO, Black Sabbath, Deep Purple, Van Halen** rămîn o garanţie a calităţii.

ROCKIN' ALL OVER THE WORLD

Sub semnul concurenţei, fenomenul rock cunoaşte o internaţionalizare sub toate aspectele: producţie, receptare, calitate, cantitate. Dacă în urmă cu mai mulţi ani s-ar fi zis că, cel puţin în zona de vîrf a **heavy-metal**-ului, avem de-face cu o exclusivitate britanică, '85-'86 i-au adus în cen

Puls - *cel mai important candidat la supremația șlagărului rock (în pagina din stînga);*
Holograf - *în plin proces de întinerire a componenței (imaginea de alături);*
Rogvaiv - *un grup tînăr, în continuă ascensiune (dedesubt).*

(Fotografii de **Laurențiu Toma)**

diplomație a management-ului, **Holograf** a ajuns să se situeze cu dezinvoltură, dar și cu seriozitate, în prima linie a rock-ului românesc.

CU FAȚA SPRE VIITOR

În țară există o serie de formații de foarte bună calitate care, chiar dacă exponente ale unor stiluri substanțial diferite, sînt legate printr-o caracteristică: anumite dificultăți obiective, nu neapărat aceleași, dar de multe ori asemănătoare, sau inabilități subiective le-au împiedicat să amenințe pozițiile de mai sus. În această situație se află **Pro Musica** din Timișoara, **Metropol** din Oradea, **Riff** din Sibiu sau **Accent** din Tulcea și încă multe altele.

În continuare, lucrurile se complică. Vin o mulțime de formații care, așa cum spuneam, au mari dificultăți în trecerea pragului spre prima linie, în ciuda valorii lor evidente. Există destule cazuri în care motivele sînt cu totul exterioare, de natură conjuncturală, și nu ne rămîne decît să sperăm cu toții că ele vor fi depășite cît mai curînd. **Timpuri Noi**, de exemplu, care promovează o linie muzicală la zi (cu mențiunea că uneori se pot sesiza citate din **Simple Minds** sau **U-2**, (dar despre asta s-ar putea spune că nu înseamnă decît o extrapolare a tehnicilor intertextualității), uzînd de texte în deplină sincronizare cu gustul poetic actual, cu o plăcere sigură la realitatea imediată, abordînd cu mijloace rafinate teme în aparență simple, dar în fond esențiale, ale existenței noastre. Sau **Mass Media** din Alba Iulia, departe de lumea dezlănțuită a rock-ului, cu acces dificil la imprimări sau turnee, deci forțată a-și consuma resursele creatoare și interpretative în nenumărate repetiții și cîteva apariții sporadice pe

---

trul atenției pe germanii de la **Scorpions**, iar '87 se pare că a fost dominat de suedezii reuniți sub numele liderului **Bon Jovi**. Un spor de melodicitate, fără concesii flagrante făcute comerțului, i-a propulsat pe aceștia, ca și pe **Europe** (să ne reamintim fie și numai „A Final Countdown") pe primele locuri în top-urile din întreaga lume. Prejudecata receptării de către o minoritate fanatică a fost total depășită, iar aparențele nu mai pot înșela decît pe cei care tocmai acest lucru îl așteaptă.

O anume revigorare a rock-ului se constată pretutindeni, cu menținerea specificului local. În Franța, demn de semnalat ni se pare, de exemplu, un extraordinar descendent al lui **Frank Zappa**, pe numele său **Jacques Higelin**. Țările nordice continuă să fie izvoare perpetue de talente în materie. Surprize plăcute continuă să se ivească în Germania. O acuitate deosebită are fenomenul în Europa de Est. Așa se face că destul de des ne cuprind mirarea și invidia în fața realizărilor unor formații din Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria etc.

MUZICA ȘI FILMUL

E adevărat că nu a existat niciodată o dilemă propriu-zisă: filme muzicale sau muzică de film. Dar în întreaga istorie a

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

scene mai mult sau mai puțin locale. Cazul lor poate fi multiplicat de mai multe zeci de ori. Cu tristețe. Dar și cu bucuria că sămînța muzicii adevărate naște noi răsaduri pretutindeni, în locuri unde nici nu ne-am fi imaginat nu cu mulți ani în urmă. Că aceste răsaduri nu apucă de multe ori să dea roade și se ofilesc prematur, asta e o altă poveste.

Alteori motivația este predominant internă, în foarte multe cazuri fiind notorie lipsa de preocupare pentru cultură, pentru perfecționarea artistică și umană, complacerea în cel mai ieftin amatorism, neseriozitatea în muncă și rapida cedare în fața unor greutăți inerente.

Există însă, dincolo de toate acestea, rezerve inepuizabile, vizibile în alte și alte valuri care bat cu insistență la poarta consacrării. Vom reveni asupra ultimelor tendințe în rîndurile consacrate festivalurilor și concursurilor de gen.

DE LA UN FESTIVAL LA ALTUL

Menținîndu-ne în sfera rock-ului, trebuie să arătăm că, în absența unor confruntări de anvergură cu adevărat națională, cum au fost Festivalurile **Club A** din 1969, '70, '79 și '81 sau mai ales unicul (pînă acum!) **Festival Rock** de la Costinești din septembrie 1982 (pentru a da o vagă idee asupra dimensiunilor și importanței acestuia, reamintim sau facem cunoscute celor mai tineri numele formațiilor laureate ale concursului de atunci: **Compact, Accent, Holograf, Telegraf, Progresiv TM, Mass Media, Quartz**). Concursurile interjudețene care se desfășoară sub diverse denumiri („Top T" — Buzău, „Tim-Rock" — Timișoara, „Gala muzicii rock" — Bacău, „Ancora de aur" — Mangalia, „Estival-Rock" — Tîrgu Mureș etc.) au rămas cele mai bune și mai populare modalități de manifestare pentru formațiile tinere, excelente ocazii de verificare, de confruntare cu jurii competente și cu publicul din diverse orașe ale țării, de imprimări radio și de publicitate în presă. Să aruncăm cîte o privire asupra ultimelor ediții ale unor asemenea îmbucurătoare evenimente. Simpla trecere în revistă a palmaresului ar fi edificatoare. Numele se cam repetă și cîștigarea mai multor premii la concursuri de acest fel înseamnă un argument esențial în impunerea unei formații. Ceea ce ni se pare interesant este că orașe care au fost cvasi-complet lipsite de tradiție în domeniu ajung să fie veritabile puncte de reper, importante centre animatoare. Dacă la Timișoara, de pildă, pare firesc pentru oricine să se desfășoare un festival rock (așa cum absolut nefiresc este că nu există unul la Cluj-Napoca), nu același lucru s-ar putea spune despre Buzău sau Cîmpulung, de pildă. Și totuși, publicul din aceste două orașe a reușit să-și cîș-

tige satisfacții pe care le merită de mult: cîte un festival anual și mai multe formații locale de bună calitate, dintre care cel puțin una în situația îndreptățită de a aspira la consacrarea națională. În speță, este vorba despre **Demos** din Buzău (trupă încă foarte tînără și, în orice caz, deosebit de ambițioasă, care face pași frumoși pe urmele **Iris**-ului, dar în manieră proprie, totuși) și **Puls** din Cîmpulung-Muscel, care, prin cooptarea lui **Mircea Rusu**, deosebit de înzestrat solist vocal, compozitor și textier, a devenit candidata cea mai periculoasă la supremația șlagărului rock autohton.

Repetăm: simpla lecturare a palmaresului poate fi edificatoare. Convingeți-vă! La „Top T '87" — Buzău (21—23 mai): Marele Premiu — Trofeul Top T '87 — **Trans-Express** (Cluj-Napoca), Premiul I (ex-aequo) — **Prim-plan** (Miercurea-Ciuc) și **Kappa**

ȘI ÎN LUME

cinematografiei interferențele au fost perpetue. Acum, cu atît mai mult. Chiar dacă am putea spune că producțiile mai noi nu ne mai provoacă aceleași satisfacții ca „Tommy", „The Wall", „Yellow Submarine" sau „All That Jazz", să zicem, nu s-ar putea spune deloc că fenomenul este în regres. Ba, dimpotrivă. Totul se face: de la filme propriu-zise, cu muzica interpretată de (și chiar cu protagoniști) vedete ale momentului, la aceste atît de la modă **clip**-uri video (multe dintre ele mici bijuterii eclatante, explozii de inteligență artistică și imaginație, de tehnică și bun gust concentrat în superbe pilule de sunet și imagine), trecînd pe la remake-uri mai mult sau mai puțin ciudate, mai mult sau mai puțin comerciale (cum este atît de comentata apariție a **Madonnei** în „Îngerul albastru"), concerte sau turnee filmate, retrospective dedicate unui grup sau unui solist, documentare comemo-

MUNICIPAL —
o nouă trupă profesionistă

(Cluj-Napoca), Premiul II — **Autostop MS** (Tg. Mureș), Premiul III și Premiul de popularitate — **Demos** (Buzău)—, Premiul special al juriului — **Rodion GA** (Cluj-Napoca), Menționi: **Municipal** (București), **Oxigen** (Alba-Iulia) și **Pasaj** (București), Premiul pentru debut — **Jad** (București), Premiul Comitetului județean UTC — **Laser** (Rm. Sărat). La „Posada '87" — Cîmpulung Muscel (23—25 septembrie): Marele Premiu și Trofeul „Posada '87" — **Kappa** (Cluj-Napoca), Premiul de popularitate — **Puls** (Cîmpulung Muscel), Premiul special al juriului — ex-aequo — **Municipal** (București) și **Prim-plan** (Miercurea Ciuc), Premiul pentru creație — nu s-a acordat, Premiul pentru interpretare — **Trans-Express** (Cluj-Napoca), Premiul pentru debut) — **Polifon** (Tg. Mureș), Premiul Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă — **Retro-Rock** (Pitești) și **Demos** (Buzău), Menționi: **Hazard** (Craiova), **Asterisc** (București), **Replică** (Pitești), Menționi speciale: **Mircea Rusu** (Puls), **Rareș Totu** (Trans-Express) și **Daniel Nicolaescu** (Antract).

În afară de apariția spectaculoasă a **Puls**-ului, care la Buzău nu reușise să intre în palmares, în ascensiune frumoasă sînt: **Kappa, Municipal** și **Demos.** La același nivel (foarte ridicat, aproape profesionist):**Prim plan** și **Trans Express.** La Tg. Mureș, dacă **Autostop** stagnează într-o blazare prematură, a apărut, în schimb, frumoasa surpriză a **Polifon**-ului. Noutăți bune de la Pitești și Rm. Vîlcea (veteranul **Daniel Nicolaescu** catalizează cu rezultate foarte bune cele mai tinere energii, fondînd o nouă trupă: **Antract).** După cum se poate vedea, talente există, disponibilități organizatorice de asemenea. Putem avea încredere în viitorul rock-ului românesc.

rative, ca „Janis" sau, mai recent, „Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band. It Was 20 Years Ago"; sau chiar adevărate roluri pentru unii dintre cîntăreți, care ajung să se întrebe dacă nu cumva sînt chiar mai dotați cu harul actoricesc decît cu cel care i-a făcut celebri: **David Bowie, Bob Geldoff, Sting.**

Fenomenul video a influențat în măsură încă greu de estimat evoluția genului, determinînd mutații valorice și conceptuale inimaginabile pînă mai ieri. Diferența între materialul muzical difuzat prin discuri, radio sau concerte și cel video este enormă și cu consecințe care sînt departe de a se epuiza și de a fi înțelese în toată complexitatea lor.

PAUL NANCĂ

Magdalena

ŞI CASTELUL FERMECAT

Marea pictoriță Magdalena Rădulescu s-a născut la Rîmnicu Vîlcea. Cea mai mare parte a vieții și-a petrecut-o în Franța, la Nisa. A trăit o viață acolo, dar, în ultimii ei ani, vacanțele i-au fost românești. Soția lui Campigli și prietena de artă a lui Giacometti, Zatkin și Fernand Leger a avut mulți prieteni la noi. Oameni de artă în primul rînd, pictori, sculptori, scriitori, muzicieni, actori, dar și oameni de toată ziua, toți întreținînd, după puteri, dialogul artistei cu o lume - lumea românilor - de care în fapt ea nu s-a despărțit niciodată.

„Pictura ei este în întregime națională. Ea este, prin aceasta chiar, excepțională". Aceste cuvinte ale publicistului și criticului de artă Fréderic Pollesches, din „Tribune des Nations" (30 aprilie 1936), reproduse după un deceniu de Petru Comarnescu în studiul său dedicat Magdalenei Rădulescu (Ed. Forum, București, 1946), reprezintă mai mult decît caligrafia amabilă a unei cronici de circumstanță, reprezintă documentul unei existențe surprinse în chiar esența ei. Esența existenței unei artiste care, cum spune același Petru Comarnescu, „exprimă folclorul și atmosfera specifică lumii de la noi în întreaga ei artă, nu numai acolo unde temele și procedeele de expresie sînt de-a dreptul românești". O artistă integrată glorioasei serii de artiști care, pornind de la folclorul și atmosfera lumii noastre, de la miturile și basmele, de la legendele și culorile acestui pămînt, și-au asumat povara creării în plastică a unei mitologii a românilor, reinterpretînd simboluri, motive, sau producînd altele, noi. Și oferindu-le lumii largi, ca să se întoarcă la noi încărcate cu un spor de reverberații.

Date biografice derutante, din care nu lipsesc aventura (nu numai spirituală) și insolitul. Tatăl e inginer, mama, născută Herescu, muziciană, la fel fratele, ale cărui concerte fac prima glorie a familiei. Are un an cînd familia părăsește Rîmnicul, mutîndu-se la Constanța. Pînă la vîrsta de zece ani va sta acolo, în lumea mării și a atmosferei orientale, pe care mai tîrziu le va proiecta în atîtea pînze. Adolescentă, pleacă la München, ca să studieze pictura cu profesorul Angerer, apoi la Paris, unde va frecventa atelierele-școli ale lui Prinet și Boutet și cursurile de la Grande Chaumière. La Paris, în 1929, expune la Salonul Independenților, în 1933 la cel al Supra-Independenților, în 1936 deschide o expoziție la Galeria Zak (care-i aduce elogiile lui Fréderic Pollesches și ale altor critici de artă). Devine „un personnage" al vieții artistice „independente", poartă cizme și căciulă à la Penes Curcanul, brățări și paftale balcanice, și, împreună cu Campigli, intră în lumea boemă, strălucitoare și plină de viață a Montparnasse-ului, care o adoptă. Se împrietenește cu Giacometti și Zatkin, cu Fernand Leger și Ukamoto (partener nedespărțit la tenis), cu Brâncuși și Modigliani. Moartea lui Cam-

pigli o alungă din Paris, vrea să uite, pleacă la Nisa. Singura ei avere, în epocă, sînt zece tablouri, pe care nu i le cumpără nimeni. N-are bani de hotel, un român pripăşit la Nisa îi oferă o „locuinţă" în parcul unui castel părăsit. (Castel pe care, pictîndu-l, îl va popula cu ţărani valahi, cu voievozi şi cu jupîniţe, cu iarmaroace şi cu carnavaluri de măşti româneşti, cu cavalcade de cai furtunoşi, ca pe cîmpiile Vîlcei, în tablouri care încep să atragă atenţia). Va mai locui, un timp, într-o barcă, pe ţărmul Mediteranei, pictînd marine cu corăbii fantastice, cu corăbieri Feţi-Frumoşi, „chipuri luxuriante şi încremenite în splendoarea lor, ca în mozaicurile bizantine" (P. Comarnescu), care, la fel, atrag atenţia, încep s-o caute expoziţiile şi colecţionarii. În colecţiile din Paris, Nisa, Monte Carlo, New York, Berlin etc. se află astăzi sute de tablouri de Magdalena Rădulescu, multe zămislite atunci, în vremea în care artista lupta din greu ca să-şi facă loc într-o lume în care răzbăteau doar puţini. Marea lume a Franţei, marea lume a artelor, dominată în epocă de mari maeştri, poate cei mai mari pe care i-a dat acest veac. Această lume o va primi, pînă la urmă, în sînul ei.

Prima sa expoziţie în România: 1939, la Teatrul de Comedie din Bucureşti. Urmează expoziţiile de la Cluj, 1940, Ateneul Român, 1941, Sala Dalles, 1942, Căminul Artei, 1945, Sala „Apollo", 1965.

Ultima ei mare expoziţie, deschisă în 1975, în sala Institutului român pentru relaţii culturale cu străinătatea, ne-a readus-o întreagă, cu tot ce ştiam şi ce nu ştiam despre ea.

Ne-am întîlnit aici cu o suită de pînze şi de desene de zile mari. Ne-au orbit, ca totdeauna, **horele** pictoriţei, explozia lor de flăcări şi şuiere pe fondul gras, vibrant, craclat parcă la temperatura înaltă a unui ritm de „Ciuleandră". Ne-am oprit clipe lungi în faţa unui tablou intitulat **Omenire** (noi i-am zis **Omenie**), uriaş copac viu, cu frunze-ochi ţintind lumea din arcadele unei milenare înţelepciuni a pămîntului. Ne-au sedus din nou, ca totdeauna, **caii**, celebrii ei cai, un fel de fluturi tîrzii, grei de carne şi de culoare, zburînd pe cerul unui veac care-i refuză, care nu le mai simte nevoia, sustrăgîndu-se acestui veac şi zburînd peste ei, smulgîndu-se gravitaţiei pînă cînd, undeva, sus, devin imponderabili, scame de fulgi ai neantului, într-o atmosferă senină şi rară. Cai ca şi calul lui Făt-Frumos-din-lacrimă, plutind între fiinţă şi nefiinţă înainte de a se mistui în basm, totuşi vii, foarte vii, mîndre avalanşe de foc cabrate sub cer, zvîrlind colbul astral de sub copite în obrajii fanaţi ai unei lumi care nu-i mai pricepe. O pictură în care culoarea la foc, dar strunită prin gingăşia tonurilor, o pictură mistuitoare, strălucitoare, solară, dezvoltare a unei structuri sudice, ţinînd de valenţa noastră apolinică, mediteraneană. Se construia treptat, pînză cu pînză, ceea ce am numit mai sus o mitologie, de fapt o fil-

trare a miturilor și basmelor noastre, a semnelor și simbolurilor folclorice, un transfer al lor în culorile pînzei. La o privire mai atentă recunoșteai, în felurite detalii, motivele de pe covoarele și scoarțele noastre, de pe țesături, de pe ceramică, din iconografia noastră pe sticlă, din frescele noastre lucrate în tempera bizantină. Magdalena Rădulescu, ne-am dat seama încă o dată, vine dintr-o cultură pe care o recunoaștem a fi a noastră. Ea nu e, cum am văzut, produsul unei instrucții artistice autohtone, dar, descoperind în alte zări marea artă, o descoperă la fel ca și înaintașii de pe Dîmbovița, cu aceeași stare de spirit și cu aceleași procedee. Ea e a noastră mai ales prin cromatică, unde o specificitate seculară a transformat într-un decalog prospețimea, vitalitatea, temperamentul fierbinte, dar și delicatețea, lirismul, armonia duse pînă la suprem rafinament.

Iar apoi - izbindu-ne retina ca un șoc - desenele.

Nu i le știam. Sau nu i le știam astfel.

Erau ieșite din tablouri, erau aceeași lume, și totuși alta. Din tablourile ei, de-acum „clasice", ajunse la maxima cristalizare a expresiei, se spărgeau așchii de linii și pulberi de culori, descusute parcă din orice stringență. Echilibrul obținut de artistă în decenii de trudă se răsturna, se spărgea, dizolvîndu-se în halucinante jocuri plastice, aparent în afara oricărei constrîngeri estetice. Jocuri de pur efect decorativ, deși, citite în suită pe pereții expoziției, ele ni s-au părut a transcrie un fel de neliniște surdă, un geamăt surd, ca un efect serial de muzică. Sau, poate, ca nevoia unei eliberări. A unei eliberări de tirania metodei (a metodei care îi adusese consacrarea și gloria) în folosul a ceea ce tot ea, Magdalena, numea „sublima aventură a căutărilor".

„Între artizan și aventurier - ne-a mărturisit odată, într-un interviu - totdeauna îl vom prefera pe ultimul, fiindcă el este cel ce deschide drumuri noi".

Un joc, dar nu un joc al absurdului. O inteligență artistică superioară, mitraliind obiectele, dar detestînd caricatura lor, dintr-un infailibil instinct al frumosului înțeles în esență, ne-o destăinuia și în aceste desene pe creatoarea de mare clasă, apropiată de artistul popular fabricant de ii, de cojoace, de oale, de scoarțe, de broderii, de capodopere ce împlinesc în structuri infrangibile aparente jocuri de linie și culoare.

Prin aceasta, Magdalena Rădulescu era, din nou, a noastră, era, din nou, artista care „exprimă folclorul și atmosfera specifică lumii de la noi", neostenind să le caute echivalențele în imagini plastice mereu noi și tulburătoare.

Marea artistă a murit la Nisa, acum cinci ani, într-o cameră de hotel decorată cu obiecte rustice românești.

Cenușa ei - conform voinței testamentare - a fost adusă în țară.

ILIE PURCARU

FLORI DE MINĂ

Fotografie de FL. CONSTANTINESCU

O întîmplare adevărată

POVESTITĂ DE VICTOR BEDA

Lucian era cunoscut la uzină ca om serios. Harnic, bun coleg, priceput, săritor la nevoie, strungarul era apreciat și respectat nu numai de șeful secției, ci și de conducerea marii întreprinderi. Părerile tuturor despre strungarul de 50 de ani, înalt, bine făcut, cu o față care inspira încredere, cu băiat în armată și fată măritată, erau excepționale. Omul, cum se spune însă, era în pericol să se prostească „la bătrînețe". Olguța, o văduvă de vreo 40 de ani, care lucra în secție cu el, îi sucise capul. Una, două, venea lîngă el: „Nea Lucică, matale le știi pe toate atît de bine! Hai, scoate-mă din încurcătură! Maistrul mi-a explicat, ce-i drept, cum să fac piesa asta nouă, dar în fugă, sec, mai mult teoretic. Dumneata ești un om practic. Nu-mi spui prea multe vorbe. Îmi faci un model, eu mă uit cu atenție, pricep, și apoi nu-i nevoie să primesc alte explicații". Vorbă să fie, căci, în timp ce strungarul era concentrat să-i realizeze Olguței piesa-model, ea îl privea, îl studia, nutrind față de el mai mult decît o simplă admirație profesională. „Ce ochi frumoși are, albaștri-verzui! Cînd soarele își aruncă razele în ei sînt albaștri, cînd ceva sau cineva îl supără devin verzi, exact ca marea cînd se apropie furtuna. De ce nu am parte și eu de un asemenea bărbat? Hotărît, perseverent, om dintr-o bucată, ce mai..." Într-o altă zi, Olguța își făcea de treabă pe lîngă Lucian, așteptînd ca acesta să-i dea un cuțit de strung. „Iartă-mă, nea Lucică, dar cuțite ca ale matale nu se găsesc în uzină. Parcă ești vrăjitor, nu alta. Tot ce faci în viață și în muncă n-are pereche". „Dar de unde îmi cunoști tu viața, Olguțo? Nu știi nimic despre mine. Ne vedem aici, la uzină, și nu discutăm decît probleme de muncă, și atunci doar cîteva vorbe". „Nu uita că în jurul nostru trăiesc oameni. Toată lumea vorbește despre calitățile dumitale. Ce gospodar ești, cum știi să-ți împarți timpul, cum îți găsești vreme și pentru citit, ba chiar lucrezi cu inginerul Sandu la o inovație, sau invenție, nu știu exact ce e". În fața acestui potop de cuvinte, intrigat de unde era atît de bine informată Olguța despre viața lui, Lucian o privi mai cu atenție. Acum descoperea la ea lucruri de care habar n-avusese pînă atunci. Ochii mari, negri, pătrunzători, părul ca abanosul, tuns scurt, care încadra o față albă ca marmura, acum ușor îmbujorată, probabil din pricina privirii lui Lucian, care pentru prima oară se oprise mai atent asupra ei. Salopeta strînsă bine pe trup nu putea ascunde frumusețea corpului ei, bine proporționat. Femeia era vădit satisfăcută că privirile lui Lucian nu trecuseră absent peste ea, ca în alte dăți. „Îți mulțumesc, surise ea, că ai devenit și dumneata puțin om! Lucrăm împreună de un an și n-ai catadicsit să mă privești niciodată ca pe o femeie". „Nu înțeleg ce vrei să spui cu asta!" Lucian nu era afemeiat, dar Olguța începuse să-l tulbure. Ochii ei pătimași reușiseră să-l răscolească. De la un timp, nu-și mai desprindea privirea de la ea. „Mie îmi place sinceritatea – îi aruncă într-o zi femeia. Vrei să-ți destăinuiesc ceva, Luciane?" „Desigur, spune". „În secție sînt o mulțime de bărbați tineri, frumoși, care nu pierd nici un prilej să-mi facă curte. Dar numai dumneata îmi placi, ți-o spun deschis. De luni de zile țin închisă în mine mărturisirea asta. Făptura ta (nu te superi că te tutuiesc?) e numai bunătate și forță. Ești un om echilibrat, puternic, deosebit. Știu că ai familie, știu că nu-i bine ce fac. Dar... nu pot trăi fără tine. Iartă-mă, hotărăște cum vrei! Ocărăște-mă, respinge-mă! Primesc totul cu capul sus". Lucian a rămas perplex. Mărturisirea l-a surprins nepregătit. Nu se aștepta la așa ceva. Modul direct de a trata asemenea lucruri, sinceritatea femeii îl descumpăniseră. Ce să-i răspundă? Nu, nu se cuvenea să fie dur. Cîte avea el pe cap, asta îi mai trebuia: o aventură în pragul bătrîneții! Să-i facă morală, nici asta nu se potrivea. Un răspuns „diplomatic", cu încercarea de a o aduce la realitate, era poate cea mai potrivită ieșire din situația penibilă în care se aflau amîndoi, stînd față în față lîngă strungul lui, în atelierul care se golise de muncitori. „Olguța, îți apreciez mult sinceritatea. Adevărul e că abia acum îmi dau seama nu numai de frumusețea ta fizică, dar și de cea sufletească. Sînt de-a dreptul impresionat. Nu mă așteptam chiar la o așa declarație. Să mai lăsăm timpul să treacă. El rezolvă așa de bine totul!" Femeia rămase cîteva clipe pe gînduri. Era vădit tulburată. Nu primise răspunsul pe care-l visa. Dar nici nu fusese respinsă. „Bine, Luciane, fie cum zici tu". În autobuz, în drum spre casă, bărbatul nu s-a gîndit decît la episodul care îl răscolise atît de mult. Absent la întrebările soției, cu care, de regulă, își împărtea impresiile de peste zi, făcînd mecanic treburile gospodărești, omul se gîndea mereu, mereu, la același lucru. Și peste noapte, în vis, îi apăru din nou Olguța. Destăinuirea ei neobișnuită, patima cu care rostise cuvintele „Nu pot trăi fără tine", nu îi dădeau pace. A doua zi se trezi obosit, dar un resort tainic îl împingea să ajungă cît mai repede la uzină. Drumul parcă nu se mai sfîrșea, iar el dorea arzător să revadă femeia care reușise atît de repede și pe negîndite să-i scoată de pe făgașul normal al vieții lui. Îi era ciudă pe el însuși, pe slăbiciunea lui care, de data aceasta, reușise să-l subjuge. Tot ce realizase acasă, la uzină, i se părea fără noimă, monoton, lipsit de sens. De unde pînă atunci ea era cea care îl tot întreba de

una, de alta, venind lîngă strungul lui, acum rolurile se schimbaseră. O căuta el. „Iubitule, nu-i bine să fim văzuți prea des împreună. Știi cum e gura lumii..." l-a mustrat Olga. „Bine, i-a replicat el, dar cînd tu erai toată ziua pe lîngă mine, atunci gurile rele nu existau?" „Nu, pentru că în ochii tăi nu se vedea cum mă învăluiești cu dragoste, pentru că în gesturile tale nu se simțea tandrețea, ca acum". Au început întîlnirile pe furiș, întîrzierile inerente acasă, nopțile petrecute „la fabrică", nedumeririle soției lui Lucian, comentariile celor din jur.

Intervenția șefului de secție a fost ca un duș rece: „Luciane, dragostea e un lucru frumos, dar... Cînd despre un om ca tine, cu copii mari, prețuit în uzină și pînă azi curat precum cristalul, începe să se vorbească una-alta, să știi că nu-i bine. Oprește-te, e în interesul tău!" Lucian, luat pe neașteptate, a încercat, pueril, cîteva scuze.

Sentimente contradictorii măcinau sufletul Olguței. Fericită pentru că era iubită. Nefericită, deoarece întotdeauna îi repugnase ideea de a-și clădi fericirea pe nenorocirea alteia sau a altora. Se gîndea cu drag la Lucian, îl pîndea, îl aștepta. Fiecare minut pe care îl petrecea la intrarea în parculețul pentru copii, unde-l aștepta, îi părea o veșnicie. Cînd îl vedea de departe, cu mersul lui energic, hotărît, o cuprindeau emoțiile. „A trecut un an de cînd sîntem împreună și, de cîte ori te văd, inima îmi bate să-mi spargă pieptul - îi spunea ea. Parcă aș fi o școlăriță îndrăgostită. Dar mă uit la noi, la părul nostru. Tu ai înălbit de tot, iar eu pe jumătate. Cînd ți-am făcut declarația aceea, știi, nu aveam nici un fir de păr alb, iar al tău era doar înspicat... Ce se va alege de noi, de dragostea asta a noastră plină de griji și frămîntări? Ce crezi că mi-a spus Roxana, fiică-mea? La cei zece ani ai ei, să vezi cum judecă! «Mămico, nu credeam că există pe lume un om atît de bun cum era tata. Nu mă certa niciodată. Dar cred că și domnul Lucian e la fel de bun. Și în ochii lui sînt aceleași luminițe pe care le avea tata. Ce zici, n-ar putea să-mi fie tată?» Am pălit". „Și ce i-ai răspuns?" „Ce puteam să-i zic? Domnul Lucian are familie, draga mea. Soție, copii mari. Am zărit în ochii copilei cum se stinge ceva". „Îmi pare rău și pentru ea, și pentru tine, Olguța. Așa a orînduit soarta lucrurile. Dar, să nu uit, mîine după-amiază va trebui să mă duc la oraș, cu acceleratul. Mă așteaptă un avocat. E vorba de o moștenire. Nevastă-mea va fi și ea în tren, în vagonul nr. 7"... „Deci nu ne vedem, așa cum a fost vorba? Nu-i nimic. Am înțeles, a intervenit ceva neprevăzut. N-am avut niciodată intenția să te despart de familie, să-ți provoc neplăceri. Numai că în treburi de astea, ca ale

noastre, e greu să nu apară și necazuri... Am primit o scrisoare. E de la nevastă-ta". „«Fata noastră, care e măritată, citește Lucian emoționat, e pe cale să nască. Neînțelegerile din familia noastră îi provoacă mare amărăciune. A slăbit, n-are poftă de mîncare. Tocmai acum, cînd are mai multă nevoie de îngrijire decît oricînd. Doctorul a spus că s-ar putea să piardă sarcina. Aveți și dv. o fetiță. Nu are decît 10 ani, dar o să aibă și ea 20, ca Dănuța noastră. V-ar conveni să sufere și ea cîndva, așa cum se chinuie fetița noastră, acum? Nu vă cer să vă despărțiți de soțul meu. Faceți însă în așa fel ca noi să nu suferim atît». Soția ta e o mamă bună"...

Drumul spre gară trece prin apropierea campingului. Lucian, abătut, se gîndea la convorbirea pe care o va avea, în tren, cu soția lui. Despre ce vor discuta? Ea e o femeie care-și păstrează amărăciunea în suflet. Nu-și dă în vileag cu ușurință sentimentele. Cu tact, va dirija convorbirea spre copii: cum o duce băiatul în armată, cum suportă Dănuța sarcina etc. „Nu, sînt convins, nu va vorbi despre mine și Olga", medita bărbatul, traversînd cu pași grăbiți prin fața căsuțelor ca pentru pitici. La un chioșc, se vindea bere. „Ce-ar fi să cumpăr două sticle? E rece, și Ilenei îi place atît de mult". N-avea la el nici o sacoșă. Cum trenul se zărea deja apropiindu-se de stație, omul a luat-o la fugă, cu cîte o sticlă de bere în fiecare mînă. Alerga, acum, pe o cărare ce scurta drumul la jumătate. Începu, brusc, o ploaie torențială, care-i îngreuna fuga prin iarba plină de apă. Urma de obstacol: o mică, dar abruptă pantă, care se termina lîngă șanțul șoselei. Bărbatul trebuia să-și stăvilească fuga, panta nu putea fi coborîtă decît la pas. Încercarea nu i-a reușit. L-au dezechilibrat și mîinile ocupate. S-a prăbușit cu fața în jos și a alunecat în viteză pe iarba plină de apă, pînă la buza șanțului, pe care l-a „sărit" fără voie, precum o sanie ce nu poate fi frînată. Instinctiv, spre a-și apăra capul, a îndoit brațul spre înainte. Sticla scăpată din mînă a lovit puternic piatra kilometrică și a făcut parcă explozie. Țăndările ei au agravat teribila coliziune a capului cu borna pe care scria: km 373. Soarta puse capăt brusc, nemilos și stupid, vieții lui Lucian. Firele încîlcite ale frămîntărilor lui, ale Olguței și Ilenei se vor descurca după legile firii omenești, potrivit cărora orice început are și un sfîrșit.

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

Andrei Tarkovski

Nostalgie

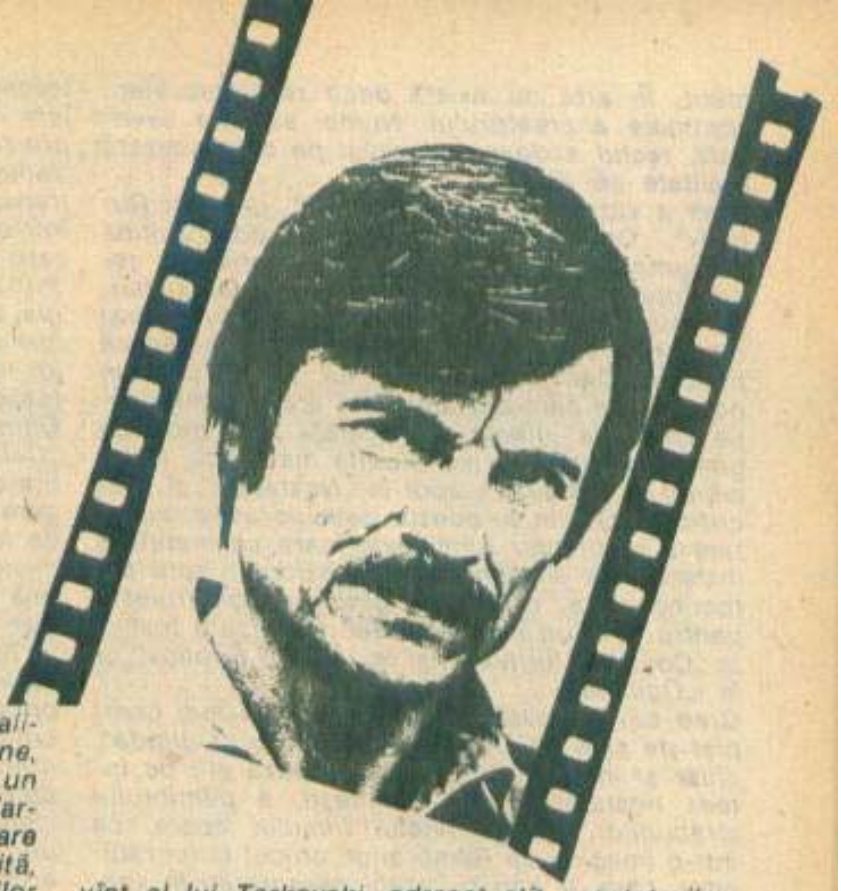

„Nostalgie" – așa se numește primul film realizat de Andrei Tarkovski pe meleaguri străine, în Italia. Comentînd filmul într-o discuție cu un corespondent al unui ziar occidental, Tarkovsky spunea: „Nostalgia rusă este o stare specială a sufletului, o dispoziție deosebită, specifică nouă, rușilor. Atașamentul rușilor față de rădăcinile lor, de trecutul lor, de locurile lor, de cei apropiați, de ceea ce îi înconjoară, de felul lor de viață, se transformă într-un element caracterologic. Rușii știu prea puțin să se conformeze unui nou mod de existență...' Este bine cunoscută dramatica lor neputință de a asimila ceea ce le este străin, greutatea cu care încearcă să intre într-o nouă viață cei ce au hotărît să rupă cu rădăcinile lor dintotdeauna".

Știu puțin despre viața lui Tarkovski peste hotare. Știu că a făcut acolo două filme (al doilea, „Sacrificiul", l-a făcut în Suedia) și că a montat, la Teatrul londonez Covent Garden, „Boris Godunov". Totul, sub aplauzele zgomotoase ale criticii. Totul, cu aprobarea, laudele, recunoașterea celor mai mari regizori și scriitori din Europa Occidentală.

La moartea lui Tarkovski, Michelangelo Antonioni și soția lui, Enrica, au telegrafiat familiei sale: „De fiecare dată cînd ne gîndim la Andrei, sîntem cuprinși de o emoție puternică. Noi l-am iubit și ne-am înclinat în fața lui..." „Ne înclinăm în fața lui" – asemenea cuvinte din partea unor oameni ca Antonioni nu se aud la tot pasul. În Occident, Tarkovski a trăit, într-adevăr, în aureola uimirii admirative a celorlalți. Dar a fost oare fericit el acolo, în Italia unde cerul e mai albastru? Sau printre dunele aspre ale Suediei? Sau ceea ce a spus el despre „dramatica neputință a rușilor... de a se rupe de rădăcinile lor" s-a referit și la sine?

Nu știu. Dar știu cîtă durere apăsătoare, cîtă tristețe amară se cuprind în amintirile despre casa părinților care îl urmăresc pe intelectualul rus, eroul „Nostalgiei". Și cîtă decepție, cîtă spaimă, cîtă disperare sînt cuprinse în „Sacrificiul", filmul care a însemnat cel din urmă cuvînt al lui Tarkovski, adresat atît spectatorilor occidentali cît și rușilor. Film de „specificitate suedeză", „Sacrificiul" rămîne însă, prin rădăcinile sale, rusesc, și aceasta, în primul rînd, prin raportarea sa la preceptele spirituale ale literaturii ruse, în special a lui Dostoievski; în al doilea rînd, prin căutarea pasionată a unui punct de sprijin nu în empiricul existenței cotidiene, ci în sfera valorilor spirituale. Firește, asemenea căutări le găsim și în filmele lui Ingmar Bergman, un mare admirator al lui Tarkovski, și în cele ale lui Antonioni, Fellini sau Bresson (pe care Tarkovski îl simțea cel mai apropiat de intențiile sale), și în peliculele de un grotesc tragic ale lui Bunuel. Și totuși, nu Ibsen, nici Strindberg, ci Dostoievski domină filmul suedez al lui Tarkovski.

Nu pretind, prin aceste rînduri, să fac o analiză a filmelor „Sacrificiul" și „Nostalgie". Vreau numai să atrag atenția cititorilor că Tarkovski, neștiind încă, în vremea cînd realiza aceste pelicule, cum se va contura viața lui în Occident, era frămîntat de ideea nostalgiei. În ultimul său film își aduce eroul în pragul demenței, dar și la înțelegerea singurătății sale în mijlocul „confortului" și al „stabilității" modului de viață burghez.

Îmi amintesc că odată, chinuit de perseverența într-adevăr sălbatică cu care Goskino bloca drumul spre spectatori al filmului său „Oglinda", Tarkovski a rămas la mine acasă pînă tîrziu după miezul nopții. Ca de obicei, el a vorbit în seara aceea mult, cu o frenezie tulburătoare, cuprins de dorința de a-și spune pînă la capăt toate gîndurile. Îl ascultam fără să-l întrerup. Deodată l-am întrebat ce realități ale vieții stau la baza filmului său. Tarkovski s-a oprit brusc, ca un orb care s-a lovit de un perete. „Care realități? – a exclamat el, nedu-

merit. În artă nu există decît realitatea vieții spirituale a creatorului. Numai ea este esențială, restul e doar materialul pe care această realitate se exercită".

Cine a văzut „Copilăria lui Ivan", „Andrei Rubliov", „Oglinda" va fi de acord, cred, cu mine că lumea exterioară, realitatea istoriei nu reprezintă, în aceste filme, doar expresia existenței sufletești a creatorului, ci un puternic strat creator de viață, cu o valoare artistică obiectivă proprie. Dar destăinuirea lui Tarkovski din noaptea pe care am amintit-o are o semnificație plină de interes. Ea prefața acel mod de gîndire artistică ce va triumfa mai tîrziu, la început în „Călăuza", apoi în „Nostalgie" și „Sacrificiu". Găsim în aceste pelicule acea receptare a realităților lumii exterioare ca metafore materializate ale tendințelor creatorului spre autocunoaștere, prin care gîndirea construiește pentru sine un mediu-model. Dar așa a fost și în „Copilăria lui Ivan", și în „Andrei Rubliov", și în „Oglinda".

Cred că Tarkovski s-a exprimat cel mai complet pe sine în „Andrei Rubliov" și „Oglinda", chiar și în „Solaris", unde vibrează atît de intens nostalgia casei părintești, a pămîntului străbunilor. Iar în finalul filmului apare, ca într-o imagine de Rembrandt, chipul fiului rătăcitor, care, la capătul atîtor peregrinări în spațiile extraterestre, cade la picioarele tatălui și, ca un îndrăgostit, aproape ca într-o rugăciune, se pătrunde de măreția pămîntului natal. Este greu să nu te gîndești cît de straniu profetic a fost acest film. Realizat în cea mai liniștită perioadă din viața regizorului, el a cuprins, ca într-o gogoașă de mătase, întreaga tragedie a sorții sale.

Da, toate filmele lui Tarkovski se desfășoară ca niște povestiri ale creatorului despre sine. Și despre lumea în care i-a fost dat să trăiască și să acționeze. Dar o lume care a trecut prin experiența sa spirituală unică, prin filtrul subiectivității sale, chiar și acolo unde s-ar părea că regizorul este dedicat total și pasionat recreării realității. În „Andrei Rubliov", cel mai profund, mai puternic și mai îmbibat de substanță istorică dintre filmele ce s-au ivit vreodată pe ecranele rusești, epoca parcă îl trece pe planul al doilea pe însuși protagonistul tragediei. În jurul lui totul este atît de funest-măreț, își schimbă cu atîta grandoare luminile și culorile, încît Rubliov ajunge să fie perceput doar ca un martor care, cum spune poetul, a fost trimis în lume în momentele ei fatale. Mai mult decît erou al povestirii, Rubliov este ca o membrană care înregistrează tot ce sună nearmonios în viața trepidantă din jur. În el este cuprinsă o forță spirituală creatoare care face ca lumea istoriei să se transforme, în icoanele lui, în frumusețe, lumină și armonie. Se va salva oare lumea prin această frumusețe? Tarkovski nu știe. În orice caz, în final, creatorul care a turnat un clopot în care cîntă sufletul lui este tot atît de neinteresant pentru semeni ca și atunci cînd trudea pentru făurirea acestuia. Minunîndu-se în fugă de această creație, oamenii se grăbesc să se întoarcă la grijile și la ambițiile lor dintotdeauna, la furnicarul vieții lor de toate zilele. Atunci intervine momentul acelui atotcuprinzător acord cu care Tarkovski și operatorul Vadim Iusov încheie tragedia lui Rubliov. El transformă impresiile existenței lui istorice într-o perfecțiune armonioasă, într-o frumusețe care nu va păli niciodată.

Prin toate filmele lui Tarkovski străbat nostalgia, tristețea după valorile umane pierdute, valori a căror constituire stă în puterea oamenilor, determinate de structura morală și sufletească.

Ultimul film al lui Tarkovski turnat în patrie, „Călăuza", se încheie cu figura unei fetițe infirme care privește pasionat, cu un fel de încredere fanatică, un banal pahar așezat pe o masă de lemn. Sub privirea ei, paharul începe să se miște. O reminiscență a vechii idei potrivit căreia adevărata credință poate mișca și munții? Dar oare are sufletul o asemenea forță?

În filmul „Călăuza", răspunsul la această întrebare este căutat cu o obstinație străină de orice fel de iluzii deșarte. În „Nostalgie" și „Sacrificiul", această căutare crește, devine și mai dramatică; trece apoi, în „Călăuza", prin zguduiri ce se rezolvă la modul catastrofal; iar în „Sacrificiul" răspunsul ne apare sub imaginea unui foc mistuitor, care, după voința omului, arde tot ceea ce a iubit acesta. În „Andrei Rubliov" focul atinge, de asemenea, scîndurile de pe care privea spre noi, liniștită și împăciuitoare, „Troița" eroului. Dar flăcările nu le pot arde, nu le pot distruge. În „Sacrificiul", în schimb, focul mistuie nu numai o casă, ci întreaga lume în care sînt înrădăcinate sufletele locatarilor acestei case. Cel care se hotărăște să se sacrifice este considerat de cei din jur un dement, pe care nu rămîne decît să-l închizi într-o „casă galbenă".

Astfel, pe o asemenea chinuitoare rupere lăuntrică s-a încheiat existența creatoare a lui Tarkovski. Omul care aduce drept jertfă tot ceea ce a crezut și a iubit este ultima ipostază în care s-a întruchipat sufletul creatorului.

Există vieți, în artă, care se rup la jumătatea cuvîntului, parcă în zbor.

Viața lui Tarkovski s-a rupt astfel, încheindu-se cu un strigăt tragic de disperare. S-a încheiat acolo unde, după cuvintele lui Tarkovski, domnește „o lipsă de spiritualitate care a pătruns adînc în viața de toate zilele", domnește o „sațietate nemăsurată", o „confortabilitate" spirituală „excesivă și ucigătoare pentru personalitate", care fac cu atît mai tragice căutările celui însetat de armonie și adevăr.

Citind cuvintele lui Tarkovski se poate pune întrebarea: de ce, atunci, s-a afundat el în această lume de „atmosferă spirituală rarefiată" pînă la limită? Dar ce folos mai are acum să punem întrebări? Ceea ce a fost nu mai poate fi schimbat.

Ceea ce ne rămîne nouă este să încercăm să-l înțelegem pe creator în întreaga complexitate a frămîntărilor lui, în căutările lui chinuitor de grele, de acute și de contradictorii...

Adaptare de C. TUTOVEANU
(după E. SURKOV)

SUFERINȚELE OAMENILOR CELEBRI

Nu puțini oameni celebri au fost nevoiți să lupte în copilărie, în cursul tinereții sau toată viața cu boli grele, mistuitoare. Nu vrem să spunem prin aceasta că geniul sau talentul într-un domeniu sau altul caută cu orice preț (cum s-a afirmat de către unii!) constituțiile deficitare. Exemplele de mai jos aduc odată mai mult dovada că, acolo unde domină forța pasiunii, omul este capabil să stideze cele mai crunte dictate ale destinului.

În trecut, copiii născuți prematur aveau puține șanse de a trăi. Unii însă au trăit și, dintre aceștia, cîțiva au ajuns oameni mari, nu numai a propriu ci și la figurat. Astfel, Isaac Newton, născut în 1642, copil extrem de firav, bolnăvicios, singuratic și melancolic, a trăit 85 de ani. Charles Robert Darwin s-a născut înainte de termen, dar el a devenit totuși, după 20 de ani, un tînăr înalt, voinic, rezistent la eforturi. (O dovedește chiar călătoria sa în jurul lumii!) A murit la 73 de ani. Cu o constituție extrem de șubredă a sosit pe lume și Francois Marie Arouet, cel care, mai tîrziu, avea să-și semneze cărțile sub numele de Voltaire. Contemporanii spun că nimeni nu a crezut că acest copil va

(Continuare în pag. 200)

INVENȚIILE ÎNTRE EROARE ȘI AMATORISM

Paradoxal, nu puține invenții s-au născut din întîmplare sau ca urmare a unor erori. Este cunoscut cazul lucrătorului care, din greșeală, a inventat hîrtia sugativă. În industria textilă, o greșeală de țesut a născut prosopul. În 1863, un muncitor vopsitor uită să acopere vopseaua în cursul nopții. Aceasta face o crustă groasă pe care, supărat, omul o presează pe o bucată de pînză de sac; și astfel obține un tegument rezistent: linoleumul! Un cercetător științific scapă pe jos o sticlă, care nu se sparge. El constată că amestecul pe care-l pusese în recipient — și care se evaporase — lăsase în urmă un strat rezistent, transparent. Continuînd cercetările, descoperă sticla incasabilă. Există, de asemenea, multe invenții celebre realizate nu de specialiști, ci de amatori. Faraday, ucenic la un medic, a inventat în 1815 lampa de siguranță pentru mine. Ceasornicarul Mergenthaler realizează mașina de cules liliere, linotipul. Se afirmă că, în 1860, profesorul Philip Reis, de la o școală de surdomuți, ar fi inventat telefonul. În 1832, pictorul Samuel Morse inventează telegraful. Medicul stomatolog J.B. Dunlop obține, în 1888, anvelopa din cauciuc umplută cu aer. Paratrăsnetul este, cum se știe, opera tipografului, funcționarului de poștă, scriitorului și bărbatului de stat Benjamin Franklin. Prima

(Continuare în pag. 200)

MEDICII LUI OSIRIS

Cu 5000 de ani în urmă, pe malurile Nilului a înflorit o știință a medicinei care ne uimește și astăzi. Ea a depășit cu mult cunoștințele terapeutice ale altor popoare ale antichității, iar multe din soluțiile și procedeele terapeutice folosite n-au ajuns să fie cunoscute sau redescoperite decît tîrziu, spre sfîrșitul celui de-al doilea mileniu al erei noastre. Medicina egiptenilor era practicată de preoți care făceau parte dintr-o „școală" afiliată unui templu. Cele mai cunoscute așezăminte de acest fel au fost cele din Theba și Memphis. Școlile includeau și grădini botanice, unde elevii învățau proprietățile plantelor medicinale. Biblioteca școlii era socotită un „loc sfînt", în care nu se putea pătrunde fără o „autorizație" specială. Ea cuprindea numeroase fișe, veritabile studii de „observație". „Specializarea" se dezvoltase atît de mult încît un faraon dispunea de un medic pentru îngrijirea ochiului drept și de un altul pentru ochiul stîng. Dintr-un document al vremii aflăm că un preot, observînd cum un „ibis" își administrează cu ciocul spălături rectale, a realizat, pentru combaterea constipației, 156 formule de spălături, clistire și irigatoare, în conținutul cărora intrau: miere, lapte de măgăriță precum și diferite decocturi din plante. Cunoștințele de anatomie și fiziologie erau și ele foarte avansate. Egiptenii cunoșteau ficatul și secreția biliară, circulația sîngelui (marea și mica circulație), organele genitale și urinare (și bolile lor) etc. În chirurgie era folosită anestezia locală, medicii utilizînd în acest scop „piatra memfică", o metodă pentru produs acid carbonic, substanță cu caracter anestezic. Studiul mumiilor a dovedit că egiptenii tratau

(Continuare în pag. 200)

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

SUFERINȚELE OAMENILOR CELEBRI

(Urmare din pag. 199)

supraviețui. Cu toate acestea, Voltaire a trăit 85 de ani, încredințînd tiparului peste 60 de opere nemuritoare. Copii născuți prematur au fost și Jean Jacques Rousseau, Victor Hugo, Ernest Renan, Alphonse de Lamartine, Georges Cuvier, Napoleon Bonaparte.

La o vîrstă destul de înaintată, luptînd cu boli stînjenitoare, și-au sfîrșit viața și activitatea Kant, Bismarck, Goethe, Humboldt, Grillparzer, Einstein, Hașdeu, Enescu ș.a. Bismarck, de pildă, nu a avut constituția puternică ce se degajă din portretele sale, el a fost, dimpotrivă, bolnăvicios, debil. După războaiele din 1864-1866 și 1870-1871 era complet măcinat psihic și fizic. A decedat însă abia la 83 de ani, de edem pulmonar.

Deseori, după cum se știe, omul pierde din capacitatea sa fizică și intelectuală o dată cu înaintarea în vîrstă. Dar există și în această privință excepții: Verdi a scris, la 80 ani, „Falstaff"; Tizian, la 99 de ani, a terminat una dintre cele mai bune picturi ale sale, „Pietà"; Moltke și Hindenburg au condus, la 70 de ani, bătălii decisive din războiul 1870-1871 și, respectiv, primul război mondial. O seamă de personalități ar fi trăit ani mulți dacă n-ar fi fost victimele unor accidente. Seneca a murit sufocat în aburi fierbinți, Thomas de Aquino a fost otrăvit, Kleist s-a sinucis, la fel Hemingway, Zola a fost asfixiat de gazele din sobă etc.

INVENȚIILE ÎNTRE EROARE ȘI AMATORISM

(Urmare din pag. 199)

mașină de scris, cu litere din lemn, a fost inventată de tîmplarul Peter Mitterhofer. Pădurarul Franz Roessel construiește prima elice de vapor, iar pictorul Robert Fulton, prima ambarcațiune cu vapori. Juristul Reaumur, pasionat cercetător al insectelor, este autorul primului termometru. Banalul chibrit are și el o istorie complicată. În secolul trecut, studentul în chimie Kammerer, din Ludwigsburg, participînd la o manifestație studențească, a fost condamnat la închisoare. În penitenciar, prin bunăvoința directorului, este lăsat să-și continue studiile și ajunge astfel să realizeze primul băț de chibrit. După ce se eliberează pune bazele unui mic atelier pentru fabricarea chibriturilor, dar activitatea sa este interzisă, iar inventatorul este condamnat să plătească o amendă usturătoare. Mai mult decît atît: la o adunare din Frankfurt se interzice fabricarea și întrebuințarea chibriturilor pe întregul cuprins al statelor germane. Din fericire, alte țări europene recunosc utilitatea invenției, o preiau, perfecționînd-o. Inventatorul Kammerer, sărac și uitat, a decedat acum 100 de ani, într-un ospiciu din Ludwigsburg.

MEDICII LUI OSIRIS

(Urmare din pag. 199)

fracturile și chiar aplicau aparate cu legături și bandaje pentru membre rupte sau fracturate. Circumcizia era și ea cunoscută și aplicată, pe monumentul zis „al medicilor" de la Sakkarah fiind reprezentată această operație. În papirusul lui Ebers este pomenit un număr mare de pomezi — uneori și colire oculare. Bolile de femei cunoscute erau tratate cu injecții calde. Se aplicau și tampoane vaginale contra hemoragiilor. Nașterile se făceau pe un tip de scaun special, care-l lăsa pe noul născut în brațele cadrului sanitar. Erau cunoscute la egipteni: malaria (paludismul), tumorile, ankilostomiaza, epilepsia, elefantiazisul, paralizia facială, erisipelul, paraziții, viermii intestinali, hematuria etc. S-au găsit maxilare și sinusuri cu abcese tratate, precum și dovezi că medicii din acea vreme încercau să vindece ateroscleroza, pneumonia, bronșita, tuberculoza la diferite nivele (osoase-viscerale-pulmonare). Celor debili, surmenați, obosiți, medicii egipteni le recomandau ficat crud de măgar (semn că proprietățile curative și terapeutice ale ficatului erau cunoscute și în urmă cu 5000 de ani!). Egiptenii au avut și întinse cunoștințe profilactice. În cei aproximativ 30 de ani cît a durat construirea piramidei lui Kheops și la care au muncit mii de lucrători, totul a fost prevăzut: băi, locuri de cantonament, zone de repaus la soare sau la munte, arderea periodică a paielor și a hainelor, deci precauții pentru evitarea epidemiilor.

AUREL ROSIN

• - Am să mă recăsătoresc cu fostul meu soț.
- Nu se poate! S-a schimbat așa de mult?
- Foarte mult, a ajuns director.

• - Ce să fac? o întreabă o studentă la medicină pe colega ei. Învăț mai departe și mă fac domnișoara doctor, sau ascult de medicul meu și mă fac doamna doctor?

• - Din ce cauză a murit soțul tău? întrebă o vecină pe cealaltă.
- De dragoste și beție.
- Cum, a și iubit?
- Da, beția.

• Un bărbat intră într-o agenție de voiaj și cere un bilet de vapor.
- Pînă unde? - îl întreabă funcționarul.
- Aveți cumva un glob pămîntesc?
Funcționarul îi întinde globul, iar omul începe să-l învîrtă uitîndu-se la toate țările și continentele. După jumătate de oră, nehotărît, întreabă:
- Nu vă supărați, mai aveți cumva și altceva?

• După terminarea operației, unei femei i se înmînează nota de plată pe care urmează s-o plătească chirurgului.
- Cu prețurile pe care le pretind, oftează ea, nu-i de mirare că-și pun cu toții mască.

• În timpul procesului de divorț soția se ridică și spune:
- Nu-i pretind soțului meu nici un fel de pensie alimentară. Tot ce doresc de la el este să mă lase așa cum m-a găsit.
- Cum? o întreabă judecătorul.
- Văduvă, explică ea.

• Un negustor de antichități încearcă să-i vîndă unui client un revolver foarte vechi, care, zicea el, e o piesă extrem de rară, de pe vremea romanilor.
- Bine, dar pe vremea aceea nu se utilizau revolvere! protestează clientul.
- Păi tocmai de aceea e atît de rar, îl lămurește negustorul. ■

Reproducem cîteva fragmente dintr-un articol pe care revista italiană „Gente" îl consacră „monstrului sacru" al cinematografiei, Greta Garbo, încercînd în acest fel să împrospătăm amintirile celor care au admirat-o, să informăm generaţiile tinere pentru care „divina" e doar o poveste şi pentru care o retrospectivă GARBO ar fi binevenită. Ca, de altfel, pentru noi toţi.

O VIAŢĂ GARBO ÎN SINGURĂTATE

În septembrie, pe 18, a împlinit 82 de ani. E născută în 1905 sub o stea norocoasă, care a propulsat-o pe firmamentul aştrilor de primă mărime ai cinematografiei mondiale. Cine are puţin noroc o poate întîlni în magazinele de pe Strada 52 din New York, de unde-şi cumpără lapte şi verdeţuri. Vara şi-o petrece la Klosters, în Elveţia, în vacanţe solitare, ca de altfel toate momentele vieţii ei. Cei care o văd şi o cunosc n-o pot recunoaşte. Corpul e strîmbat de artroză. Uriaşi ochelari negri şi imense pălării ascund aproape în totalitate chipul brăzdat de riduri, altădată strălucitor şi expresiv. Genţi încăpătoare, pantaloni, mantouri largi, pantofi bărbăteşti, o ţigară fumegînd şi nici un surîs. Nici măcar amintirilor. Nici prietenilor adevăraţi care au adorat-o ca pe o zeiţă din marmură — rece şi impasibilă — şi care acum nu mai sînt: Cecil Beaton, Eric de Rothschild, Aristotel Onassis, Leopold Stokowski şi alţii. Cînd trăiau ei, se mişca mai mult. Vara, pe iahtul „Cristina" al lui Onassis. La Paris mergea cu Schlee, în Italia cu Stokowski. Cine o cunoaşte cît de puţin afirmă că duce o viaţă de ermit. Chiar şi unicul ei nepot, fiul fratelui ei Sven, povesteşte că a văzut-o ultima dată în 1950. E bogată şi zgîrcită. Ca de obicei, deşi locuieşte în case spaţioase, ocupă cel mult două-trei camere. Se spune că este pro-

Surîsul Anei Karenina

GARBO:

„vă rog, nu încercați să mă cunoașteți, nu merit osteneala!

prietara întregii „Rodeo Drive", cea mai bogată stradă comercială din Beverly Hills. În vila ei din Hollywood, încă din 1948, avea doi Renoir, un Bonnard, un Rouault și un Modigliani. Tace de 50 de ani, încă dinainte de a se retrage din viața artistică. Era în 1941 și Greta Garbo avea 36 de ani. Exact vîrsta la care a murit Marilyn Monroe. Louis Mayer, marele producător care a detestat-o și idolatrizat-o în egală măsură, oferindu-i cele mai bine plătite contracte ale vremii, spunea despre ea în momentul retragerii: „Garbo nu mai există. E doar o mare, o colosală figură a ecranului. Ce a rămas din ea nu mai valorează nimic". Mai mult decît o actriță și o femeie celebră, Greta Garbo e un mit, o legendă pe care generațiile de după deceniul cinci au preluat-o ca atare fără să reușească să-și explice de ce ea este considerată „divina" și nu BB sau Ingrid Bergman. Primul ei regizor, Maurice Stiller, spunea: „Vor trece 100 de ani pînă cînd aparatele de fotografiat vor putea imortaliza un chip atît de frumos". Și totuși, n-a fost vorba doar de frumusețe. Dacă se încearcă o analiză de detaliu, se pot găsi multe imperfecțiuni. Nasul e lung, dinții strîmbi și neregulați (motiv pentru care au fost schimbați), șoldurile sînt prea lungi pentru 1,70 înălțime, gambele sînt groase iar picioarele masculine. Cînd a venit la Hollywood, la 21 de ani, tehnicienii și mașiniștii, oameni prin fața cărora trecuseră toate frumusețile epocii, se întrebau „dacă i-a spus cineva tinerei suedeze că americanilor nu le plac grăsanele". În realitate, nu era grasă, ci stîngace și lipsită de eleganță. Aceiași tehnicieni și mașiniști, cînd au văzut-o mișcîndu-se sub reflectoarele studioului, și-au pierdut aplombul în fața fantasticei metamorfoze petrecute cu Garbo de la un minut la altul. Cînd se mișca în rol, cînd juca, devenea superbă. Cu fața era altfel. Stiller îi recomandase să nu se gîndească la nimic și, paradoxal, cu cît se gîndea mai puțin, cu atît era mai fermecătoare. Așa că, în acest caz, textele despre frumusețea interioară, despre chip ca oglindă a intelectului, sînt false. Fotoreporterii s-au învîrtit 10 minute în jurul ei pentru prim-planuri ale figurii care i-au adus porecla de „sfinx", și în tot acest răstimp nici un nerv n-a tresărit sub piele, nici o secundă măcar figura ei n-a căpătat altă expresie. După un timp, cadrele s-au schimbat și a fost necesară altă față a eroinei. Greta era din nou de marmură. Centimetru cu centimetru, chipul ei a fost disecat, studiat fără milă sub sutele de wați ale reflectoarelor. După spusele experților, oricine altcineva, supus unei asemenea presiuni, ar fi capotat nervos, pentru că operațiunea în sine echivalează cu un striptis forțat. Nu pentru Greta. Și acesta este unul din misterele sale. Indiferență, indolență, apatie, somnambulism — mulți au încercat să le înțeleagă și să le explice, iar ea replica: „Vă rog, nu încercați să mă cunoașteți, nu merit osteneala". Se pare că a fost mai bine

În anii '30, la apogeul carierei sale, cînd regizorul Maurice Stiller spunea: „Vor trece o sută de ani pînă cînd aparatele de fotografiat vor mai putea imortaliza un chip atît de frumos"

La 82 de ani. O fotografie care, sînt de părere mulți, n-ar mai fi trebuit făcută...

așa. În fond, cînd totul e clar ca lumina zilei, adio mister, adio legendă. În toți acești ani care au trecut de la retragerea ei șocantă s-a scris și s-a vorbit enorm despre „divina", dar nu s-a stabilit dacă Garbo a fost sau nu o actriță adevărată. Criticii de azi afirmă că da. Unui star nu i se cere să recite, ajunge doar prezența sa pentru a umple ecranul. Și, din acest punct de vedere, nimic nu i se poate reproșa. În 1960, cînd filmele ei, scoase din circulație după război, au fost proiectate de rețelele de televiziune europene, șocul a fost acuzat nu doar de contemporanii actriței ci, mai ales, de cei născuți după retragerea sa. „Mata Hari", „Anna Karenina", „Marguerite Gautier", „Anna Christie", „Grand Hotel", „Regina Cristina", „Ninotchka" sînt toi atîtea filme care au încîntat din nou milioane de spectatori. Nici de această dată misterul ei n-a putut fi dezlegat. Privirea, modul de a se mișca, felul de a îmbrățișa un bărbat, tăcerile ei o singularizează și azi în garnitura extrem de bogată și de diversă a cinematografiei mondiale. Au rămas celebre intrările ei în scenă, rapide și calculate, fulgurante, modul ei de a atinge obiectele. Celebre sînt și veșmintele ei, toate desenate de costumierul american Adrian, care a renunțat la meserie cînd Garbo a părăsit studiourile, pentru că, spunea el, nu-și poate imagina să îmbrace altă femeie.

Cînd turna un film, nu ajungea la studio mai devreme de ora 5 după-amiază. Dacă nu era în scenă, se închidea într-o cabină sau stătea singură într-un colț al studioului cu nelipsitele-i accesorii — țigara și ochelarii de soare — fără a-și saluta măcar colegii.

Nu citea nimic, nici măcar ce se scria despre ea. Detesta întrebările personale și nu știa niciodată să vorbească despre filmul în care urma să apară. N-avea păreri de nici un fel. Un robot frumos și obosit. Tot timpul era extenuată sau pozînd extenuarea, iar în contracte cerea un interval de cel puțin 6 luni între două filme și impunea ca lucrul la un film să nu dureze mai mult de 5 luni. Era atentă la scenarii, respingea frazele care i se păreau stupide. „Nici mamă, nici asasină" — acesta era motoul ei.

La început era cu totul alta. O chema Greta Gustaffson și locuia la Stockholm, într-un apartament sărăcăcios. Tatăl era măturător de stradă, mama bucătăreasă. Avea un frate și o soră. La 14 ani, Greta era ajutoare la o frizerie. Făcea orice ca să cîștige bani. Tatăl i-a murit în brațe în anticamera unui spital unde nu a fost primit pentru că era șomer. Mama i-a găsit o slujbă într-un magazin unde Greta vindea pălării. Era la tejghea cînd un regizor i-a oferit un rol în filmul „Peter și vagabondul". Dorea să devină actriță de teatru. Cu banii cîștigați pe film plătește doi ani de studii speciale pentru că, spunea ea, „n-am vrut să fac cinema, viața mea era scena". În perioada aceea era veselă, comunicativă, avea o prietenă căreia-i făcea confidențe. Tot ce cîștigă îi dă mamei. Are poftă de muncă, e ambițioasă și culege din zbor sfatul de a se prezenta regizorului, celebru la vremea aceea, Maurice Stiller. Își pune o pereche de pantofi cu toc jos, ca să nu-l handicapeze, știind că e mic de statură și că suferă din cauza asta. El o lasă să aștepte în anticameră, deși o văzuse în „Peter..." și exclamase „fata asta are ceva extraordinar și trebuie să înțeleg ce anume". N-a reușit pînă la sfîrșitul vieții. Stiller a făcut din Greta o stea. Ea era visătoare, absentă, abulică, el a transformat-o, învățînd-o să-și prezinte chipul, să se miște, să se îmbrace. I-a schimbat și numele, dar nimeni nu știe de unde vine acest penetrant și inubliabil Garbo. Schimbarea numelui și răsunătorul succes cu „Povestea lui Gösta Berling" au transformat ireversibil caracterul acestei tinere care la 19 ani devenea un star de dimensiuni europene. Era încă în vremea filmului mut, dar în „Viață fără bucurie" Greta vorbește cu ochii. Languroși, triști, senzuali, seducători, ei au răscolit melodramatic sufletele a milioane de spectatori. Stiller e mereu aproape, fascinat și îndrăgostit, deși era notorie lipsa lui de apetit pentru sexul frumos. Greta se lasă condusă de el pe treptele meseriei și ajunge la Hollywood. Avea 21 de ani, nu vorbea englezește, îi era groaznic de cald în California și își petrecea ziua într-o cadă cu apă rece în care pluteau cuburi de gheață. Stiller îi alegea hainele, o prezenta presei; el a distribuit-o într-un film de succes. La scurt timp el se întoarce în Suedia, unde moare fără ca Greta să dea vreun semn. C'est la vie. Ea era lansată pe niște contracte uluitoare la vremea aceea, pentru că-i permiteau să-și aleagă scenariul, regizorul, partenerul, ba chiar și costumierul. În 1931 ziariștii inventează pentru ea apelativul „divina": așa se întîmplă cînd Garbo joacă în „Anna Christie", primul „sonor", în care șochează din nou, de astă dată cu vocea joasă, rugoasă, baritonală, în contrast ostentativ cu paloarea chipului și permanenta extenuare gen „mimoza pudică" pe care o face să transpară din fiecare gest. Poveștile interpretate pe ecran sînt toate de dragoste și Greta apare ca o femeie încărcată de erotism și mister. Și totuși, viața sentimentală a acestei dive incintător de pasională pe pînză, solitară și rece, bogată și faimoasă în viața de toate zilele, rămîne un mister. Ceva bîrfe despre relațiile ei cu actorul John Gilbert, dirijorul Stokowski, fotograful Cecil Beaton (a cărui cerere în căsătorie a refuzat-o) au circulat în lumea avidă de cancanuri a filmului american. Nimic cert însă n-a transpirat despre legăturile sentimentale ale acestei femei marmoreene la propriu și la figurat. Laurence Olivier, care a avut-o parteneră în „Regina Cristina", a fugit disperat după prima probă în care cei doi trebuiau să se îmbrățișeze cu pasiune. „E un bloc de gheață" a exclamat viitorul baronet, care a fost înlocuit pentru scena respectivă de John Gilbert. Adevărul — dacă ceva poate fi adevărat vizavi de această femeie — este că Garbo nu iubea nimic și pe nimeni, poate doar solitudinea. Nu răspundea la telefon, nu scria scrisori, lăsa mănunchiurile de flori trimise de admiratori să putrezească pe treptele vilei. Cînd nu lucra, stătea în pat, fuma mult, asculta muzică, mînca tort de miere și bea rachiu. Întocmea liste pentru secretarul ei, care-i cumpăra numai de la magazinele de solduri cămăși bărbătești, pijamale, pantofi. La 36 de ani, după uriașul succes cu „Ninotchka", în regia lui Lubitsch, acceptă să joace într-o peliculă de duzină, iar critica nu reușește să o salveze nici măcar pe ea. E considerată clovn, bufon, jocul ei o maimuțăreală. „În această crudă lume nouă nu e loc pentru mine" afirmă ea, se retrage din cinema, intră în legendă și rămîne în ea. O singură dată în viață blocul de gheață Garbo s-a însuflețit, povestea Louis Mayer, șeful „MGM"-ului. Era vorba de Hitler. Greta s-a îmbujorat ușor și a murmurat cu vocea-i guturală: „Aș vrea să-l cunosc. M-aș duce la el cu un pistol în poșetă și l-aș împușca fără milă".

Aceasta a fost Greta Garbo? Cine poate ști ce e real și ce nu din cele relatate? Vînătorii de biografii au capotat în fața indărătniciei acestei femei de excepție care nu și-a dorit tot timpul decît să fie lăsată în pace, să-și trăiască în singurătate viața, așa cum credea ea, 82 de ani de solitudine.

Traducere de IOAN ROȘCA

În imaginile de sus: Vittorio de Sica, surorile Kessler, Belmondo, Christian Barnard; jos: George Palade, Aura Urziceanu, Ilie Năstase, H. Catargi, V. Harnaj

CĂLĂTORI cu taromul

Zi și noapte, avioanele TAROM poartă spre România mari personalități de pe glob și-i duc pe concetățenii noștri spre alte colțuri ale lumii. Astfel, Otopenii au devenit „poarta spre cer" a României, iar compania TAROM căruașul neobosit, una din punțile noastre de legătură cu cele mai diferite puncte de pe mapamond. Cu TAROM-ul au sosit la București Christian Barnard, curios să-i cunoască mai îndeaproape pe chirurgii români, surorile Kessler, gata să cînte pe cît mai multe scene din România, Vittorio de Sica, Jean Marais, Jean-Paul Belmondo, Constantin Palade, laureat al Premiului Nobel și multe alte personalități de faimă. Tot cu TAROM-ul au plecat, spre a purta mesajul muzicii românești, Aura Urziceanu, Dumitru Fărcaș, Ion Voicu și tot cu această companie, deja familiară pe marile aeroporturi din lume, s-au întors acasă campioni sportivi ca Nadia Comăneci, Ilie Năstase, Ivan Patzaichin, membrii naționalei de fotbal. Claudia Cardinale voia să treacă neobservată pe aeroportul din Otopeni, iar Christian Barnard a fost cuprins de un tremur emotiv cînd toți pasagerii au venit să-i strîngă mîna. Cu atîtea personalități ale lumii cîte au sosit cu TAROM-ul la București se poate alcătui un album de mari dimensiuni. El rămîne deschis și se completează zilnic...

FLY BY TAROM

Foto: LAURENȚIU BENDIU

ILUZIE ȘI REALITATE

Bîlciurile nu ar fi altceva, după opinia unora, decît stări de iluzionism în masă. Cuprinși în vîrtejul lor generator de frisoane, oamenii uită de sine, se abandonează total unui vis colorat, rîzînd de te miri ce, plîngînd fără pricină și revenind la condiția lor anterioară, cînd vraja s-a destrămat, amețiți, vag nostalgici și ușor caraghioși: cu un fes decupat din țiplă pe creștetul capului și cu urme de acadele pe degete. Din această viziune, s-ar putea dezvolta o întreagă filosofie: viața nu ar fi decît un șvaițer imens și din cînd în cînd ne-am putea cuibări în găuri... Și așa mai departe...

Însă lucrurile stau întrucîtva altfel și numai un fotograf le-ar putea descurca.

Într-adevăr, iluzia nu impresionează pelicula. Un scamator fotografiat devine subit un simplu escroc surprins în flagrant delict. Pornind de la acest adevăr, dar liber de orice idee preconcepută, fotoreporterul Dinu Lazăr și-a concentrat obiectivele asupra universului trepidant al bîlciurilor, în încercarea de a proceda la o despărțire de ape și de a surprinde hotarul dintre iluzie și realitate. Și rezultatul este senzațional: carton, numai carton peste tot... Mincinună în strigările crainicilor, mincinună pe scenele de sub corturi... Eșecuri ale naturii prezentate drept triumfurile și culmile ei... O farsă totală, din creștet pînă în tălpi și de la răsărit la apus... Numai lacrima e adevărată.

Abia așa se mai poate înțelege de ce lumea se mai duce la bîlci și de ce bîlciul, ca instituție, încă nu și-a trăit traiul.

Pentru lacrimă nu s-a găsit substituit.

MIHAI PELIN
Fotografii de DINU LAZĂR

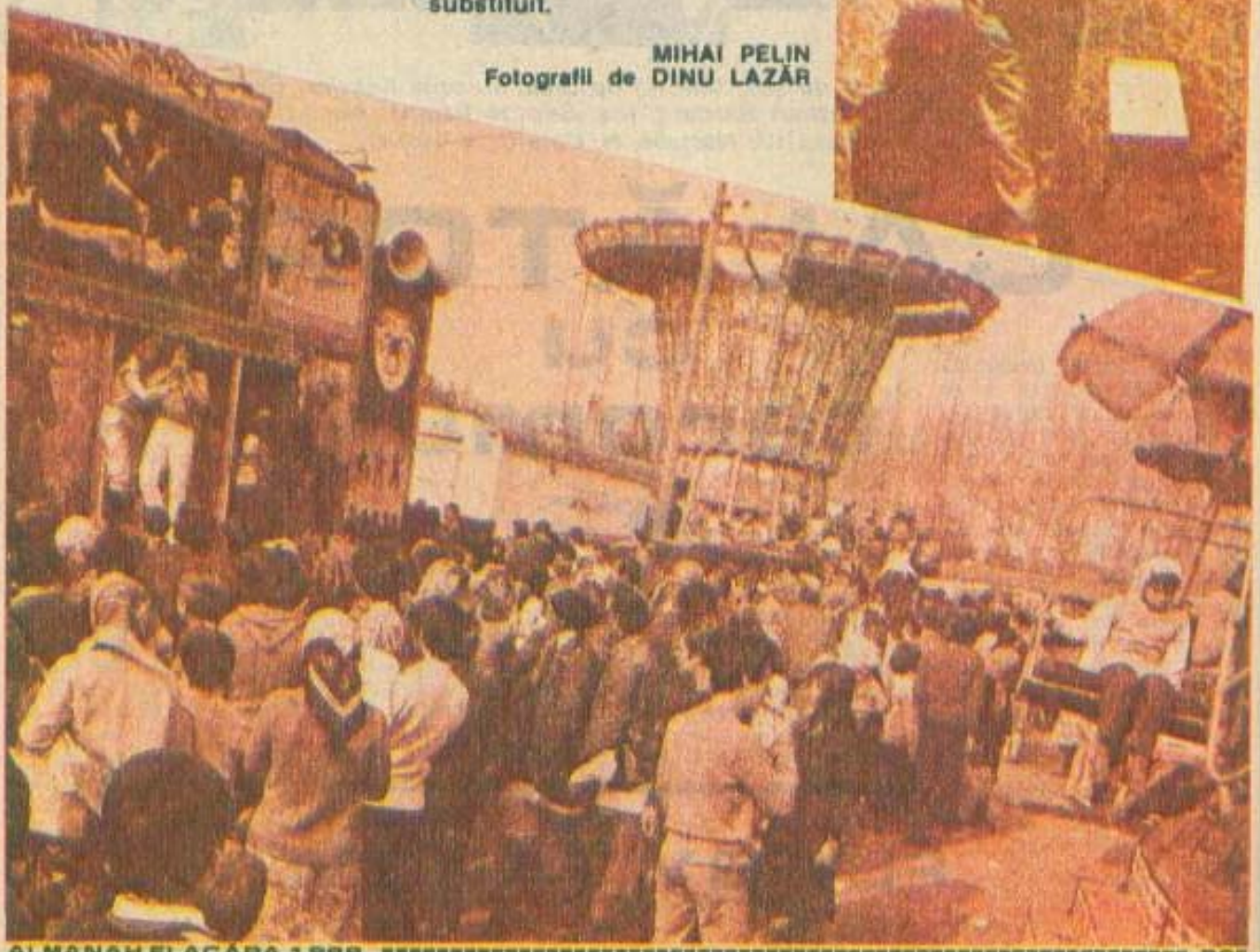

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

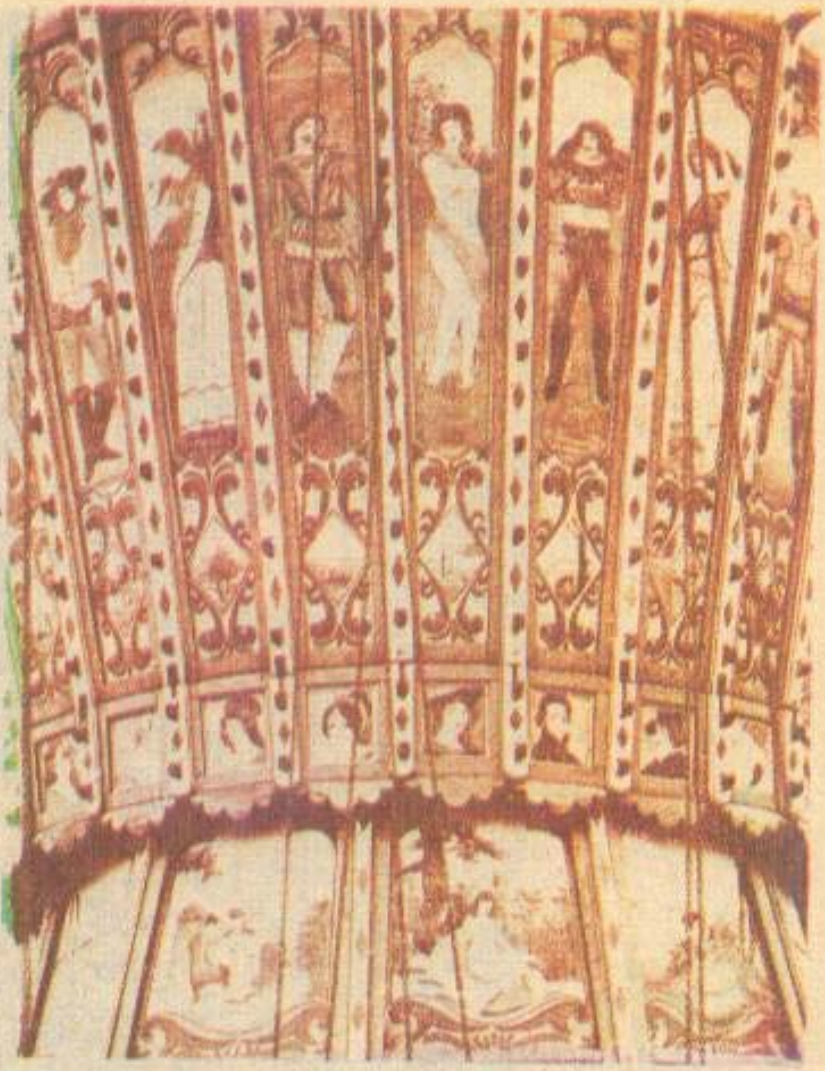

Bîlciurile, un prag al copilăriei noastre, la care ne întoarcem mereu, ca la o Arcadie, redevenind, pentru niște clipe, mai disponibili pentru joc, pentru iluzie...

O fotografie cu valoare sentimentală pentru cei doi: autorul ei este fiica lor cea mare, Rosita

ADRIANO CELENTANO
şi
CLAUDIA MORI

despre muzică, film, disc, interastrali, artă culinară şi spaimă de avioane

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

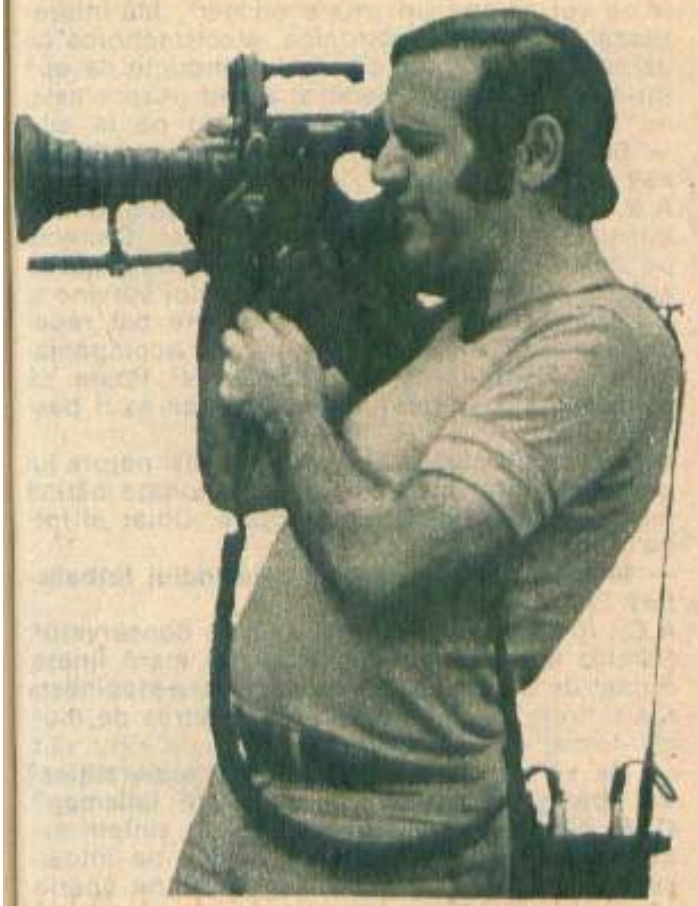

Oaspeți ai Uniunii cineaștilor din U.R.S.S. (cu care prilej au prezentat filmul „Joan On", iar Celentano a dat două concerte la Complexul sportiv „Olimpiiski"), celebrul artist italian și soția lui, actrița și cîntăreața Claudia Mori, au acordat revistei „Nedelea" un mai larg interviu, din care reproducem:

— Cum v-ați format, cum ați început să cîntați și să jucați pe scenă? Spre ce tindeți în creația dv.?

Adriano Celentano: Pe mine, în copilărie, „m-a călcat", cum se zice, „un elefant pe ureche". Tata îmi spunea, supărat: „Tu nu ești italian! Un adevărat italian nu poate trăi fără cîntec!" Îmi plăcea să dorm mai mult dimineața, adesea întîrziam la atelierul de ceasornicărie unde eram ucenic. Ca să mă trezească, mama punea un disc cu muzică rock: „Adriano, striga ea, e ora opt!" (în realitate, era numai șapte); după cinci minute dădea discul mai tare și striga: „E opt și jumătate!" Mă trezeam, deci, în ritm de rock-and-roll. Pînă la urmă, muzica mi-a intrat în sînge. Spre ce tind în creația mea? De la bun început, mi-am dat seama că n-o să pot fi în pas cu „esteții vocali". Că trebuie să fiu cît mai aproape de oamenii simpli, care, chiar dacă nu sînt mari melomani, încep, treptat, să înțeleagă mult mai mult decît cei ce se pretind „intelectuali rafinați". Eu sînt un cîntăreț „în gust popular". Sînt unul dintre cei 58 de milioane de italieni care cîntă.

Claudia Mori: Iar eu, la 14 ani am ieșit învingătoare la un concurs cinematografic organizat de ziarul „Paese sera". Aveam o familie numeroasă, și, ca să ajut la întreținerea ei, am lucrat și ca manechin, am jucat și la varieteu, am făcut și teatru, și, bineînțeles, film... Am avut ca parteneri celebrități ca Irene Papas, Omar Sharif, Anna-Maria Pierangelli, am filmat chiar și cu Visconti... Dar toate astea s-au întîmplat pînă la întîlnirea, fatală, cu Adriano!

— Care e atitudinea lui, acum, față de arta dv.?

C.M.: În pauzele dintre pregătirea supei, a pizzei sau a spaghetelor, cînt sau filmez (am la activ vreo 35 de filme), împreună cu Adriano. Dar principalul, și nu doar pentru el, ci și pentru mine, sînt casa, familia. Avem trei copii.

A.C. (aplaudîndu-și soția): Bravo! Acum, să vă spun și eu ce înseamnă Claudia pentru mine: totul. Prețuiesc opinia publicului și a criticii, dar supremul meu judecător rămîne ea. Ea hotărăște care din discurile sau din filmele mele sînt reușite, și care nu. Trebuie să recunosc, încă mai sînt îndrăgostit de ea, încă o urmăresc cu gelozia mea. În fața casei noastre (locuim în apropiere de Milano) e o fîntînă. Am decorat-o cu statuia Claudiei. Nu întîmplător avem în repertoriul nostru cîntecul „Sîntem cea mai fericită pereche din lume". Mulți ne invidiază.

C.M.: Ne-am cunoscut acum 24 de ani. Am refuzat atunci să joc în filmul „Un tip straniu", unde Adriano se interpreta pe sine și pe fratele său geamăn — un ins certat cu ordinea, cu legea. Pe atunci, Celentano îmi era antipatic, vedeam în el doar o „stea" răsfățată. Dar sora mea Anna-Maria (apropo, a venit și ea împreună cu noi, aici, la Moscova) s-a îndrăgostit de el pînă peste urechi. Numai de dragul viitorului lor fericit am acceptat, pînă la urmă, să joc în filmul acela. După care m-am măritat cu Adriano...

A.C. (rîzînd): Atunci, cui i s-ar fi potrivit mai bine rolul celui certat cu ordinea?

— Cunoașteți zicala „Riscul este o chestiune de noblețe"? Ce părere aveți despre ea?

A.C.: Depinde de risc. „Riscul" jocului la ruletă sau al pariurilor nu m-a tentat niciodată. Dar în probleme de creație, cred că putem „risca" de dragul obținerii unui efect mai mare. Apropo, filmul „Joan On" reprezintă tocmai un asemenea caz. În general, actul creator al unui om curajos și onest este aproape totdeauna un risc. Aceasta o confirmă o experiență multiseculară.

— Vă rog să vă spuneți amîndoi, cinstit, părerea despre Adriano Celentano.

C.M.: E un tip consecvent. Se îmbracă simplu (chiar prea simplu). E gata să intre în contact cu primul întîlnit. E totdeauna bine dispus. E foarte impresionabil, sensibil, ușor de rănit. Problemele celor din jur sînt problemele lui.

A.C. (răsuflînd ușurat): Caracterizarea mă satisface. Confirm că sînt ușor vulnerabil. Fie că dau greș pe estradă, cînd publicul mă fluieră pe loc, fie că dau chix pe ecran, caz în care fluieratul va răsuna abia peste jumătate de an, pentru mine-i totuna, reacția publicului mă apasă la fel de tare.

— Povestiți-ne despre copiii dumneavoastră.

C.M.: Fiica noastră cea mare, Rosita, are 22 de ani. E studentă. De curînd, a jucat într-un film al cărui producător este mama ei. Băiatul, Já-

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

como, are 20 de ani, acum își face stagiul militar (mi se pare că la infanterie) după care își va continua studiile. Mezina, Rosalinda, are 19 ani și a terminat liceul.

A.C.: Toți trei sînt prietenii mei. Se pare că tatăl le este pe plac, fiindcă tatăl acesta nu e un dictator, nu le indică cum să se îmbrace, cum să se pieptene, ce să danseze sau să nu danseze. Și e gata totdeauna să răspundă sincer la orice întrebare a lor.

C.M.: Probabil că, văzută din afară, familia noastră seamănă cu un grup de copii șăgalnici. Ar fi greu să spui care din „bandă" este mai vîrstnic.

— Adriano are multe admiratoare în țara noastră. Spuneți-ne, Claudia Mori, care e tipul de femeie care îi place în mod deosebit?

C.M.: Acela care seamănă cu mine (se încruntă spre soț, împiedicîndu-l, din priviri, să dea alt răspuns).

— Spuneți cinstit: cine e „șeful" în familia dv.?

C.M. (arătînd cu capul spre Adriano): Signor.

A.C. (arătînd cu capul spre Claudia): Signora.

— Ce titlu ați da dv. interviului nostru cu Celentano?

C.M.: „Discuție cu un muncitor hotărît și curajos".

A.C.: De curînd, revista „Espresso" a publicat, sub titlul „Un reacționar simpatic", părerile criticilor despre cartea mea de confesiuni autobiografice. Ce ziceți de titlul ăsta? Apropo, „Joan On" este, după știința mea, unicul film în istoria cinematografului italian care e criticat, la noi, și de dreapta, și de stînga, ambele decretîndu-l „reacționar".

— Care este mîncarea dv. preferată? Dar culoarea?

A.C.: Există două culori pe care, pur și simplu, nu le pot suferi, cel puțin în toaletele Claudiei: verdele-otravă și galbenul. Cu mîncarea e altă poveste. Spre deosebire de compatriotul meu Rossini, care compunea genial nu numai muzică, dar și bunătăți culinare, eu nu sînt în stare să-mi prepar nici măcar cafeaua. Odată, în lipsa Claudiei, am încercat să-mi pregătesc un biftec. Am scos carnea din congelator, am pus-o în tigaia încinsă și am turnat ulei. Stropii fierbinți mi-au sărit în ochi. A trebuit să-mi acopăr fața cu o bucată de carton și să-mi prăjesc biftecul la adăpostul acestui scut. (Interpretează pantomima „Celentano la bucătărie".) Ciudat este că „opera" mea s-a putut totuși mînca!

— Haideți să fantazăm! În timp ce dv. cîntați pe un stadion, deodată aterizează alături o navă cu locuitori de pe altă planetă. Ce i-ați întreba, în primul rînd?

A.C.: „Nu vă părem exagerat de urîți?"...

— Dacă l-ați interpreta pe d'Artagnan, pe cine l-ați vedea în rolurile lui Athos, Porthos, Aramis și Constance?

A.C.: Pe Gary Cooper, Fernandel, Clarke Gable și Vivien Leigh.

— Dacă n-ați fi nici actor, nici cîntăreț, ce v-ar plăcea să fiți?

A.C.: În atelierul de ceasornicărie despre care v-am vorbit se spunea că sînt un „băiat de aur" și că voi ajunge un „mare meșter". Mă interesează mecanica, electronica, electrotehnica de uz casnic. Îmi place să repar conducte de apă (prietenii mei din Moscova, aflînd despre asta, au început să mă invite insistent pe la ei).

— Se spune că sînteți un vajnic baschetbalist, așa este?

A.C. (rîzînd): Nu, nu-i așa. Am jucat odată, într-un film, rolul unui baschetbalist. Cîntecul pe care l-am cîntat în film l-am interpretat și aici, la Moscova. În timpul cîntecului survine și un moment de pantomimă, în care bat repede-repede o minge imaginară, în acompaniamentul instrumentelor de percuție. Poate că pantomima a sugerat cuiva ideea că aș fi baschetbalist...

C.M.: Priviți-l cum arată, e prin însăși natura lui un sportiv, dar nu l-am văzut niciodată bătînd mingea sau pe pista de alergare. Chiar și fotbalul îl adoră strict mental.

— În cazul acesta, cine vă este idolul fotbalistic?

A.C.: În această chestiune sînt un conservator: Sandro Mazzola, un tehnician de mare finețe, dublat de un adevărat dispecer, care stăpînește toate firele jocului. Mazzola s-a retras de mult din fotbal, dar un al doilea ca el încă nu văd.

— Ce vă spune cifra 13? Sînteți superstițios? Vă apărați de ghinioane cu vreun talisman?

C.M.: Nu, nici eu, nici Adriano nu sîntem superstițioși. Dacă uităm ceva acasă, ne întoarcem fără emoții. Pisicile negre nu ne sperie. „Talismanul" nostru este dragostea de oameni, iar oamenii ne plătesc cu aceeași monedă: cu dragostea lor.

— Adriano, ați declarat cîndva că vă e frică să zburați cu avionul. Și totuși, ați zburat, în filmul „Bief". Belmondo a zburat odată pe aripa unui avion, ba încă stînd pe ea în picioare! Dv. cu ce sînteți mai prejos?

A.C.: În „Bief" a mai fost un „Bief" (rîde): am fost dublat. Să-l lăsăm pe Belmondo să zboare cît vrea și cum vrea, nu sînt gelos pe el. Înțeleg totul în materie de avioane — vector, viteză — dar nu pot înțelege esențialul: cum de zboară o drăcovenie atît de grea?

— Ar trebui acum, în încheierea interviului, să vă fotografiem...

C.M.: Nu s-ar putea, așa, „pe bază de relații", să publicați o fotografie pe care ne-a făcut-o fiica noastră Rosita? Ar fi grozav! E o fotografie recentă, realizată la un concert al nostru. Iat-o, asta e!

— Bine, vom propune redacției lucrarea fotoreporterului Rosita Celentano.

A.C.: Vă mulțumesc de două ori!

Traducere și adaptare de
C. TUTOVEANU

Fără cuvinte

- Dar nu puteți să-l eliminați! Mingea este a lui...

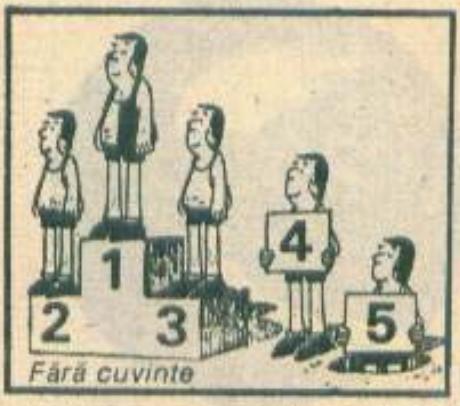

Fără cuvinte

- Ah, cît de mult iubesc liniștea potecilor de munte!...

- Nu, astăzi jucăm fotbal: ne-am săturat de baschet!

- ...și nu uita că așteptăm lucruri mari de la tine!

Fără cuvinte

- Avem nevoie de un arbitru: cunoști pe cineva care să știe să numere pînă la zece?

- Am dansat o dată cu el, dar n-aș mai face-o încă o dată pentru nimic în lume!

- Este foarte frumoasă, Costele, dar nu crezi că ar fi fost și mai bine dacă ai fi lipit-o pe partea cealaltă?

OLIMPIADELE

la vechii greci

1988 este an olimpic. Desigur, ziarele și revistele, celelalte mijloace de informare în masă nu vor face economie de timp, de spațiu și de efort pentru a readuce în atenția iubitorilor sportului, a publicului larg, odiseea olimpiadelor moderne, de la Pierre de Coubertin încoace. Socotim însă folositor să rememorăm cîte ceva din desfășurarea olimpiadelor antice, care au constituit modelul celor din zilele noastre. Se va vedea încă o dată că pătrunderea, firește, cu ochii minții, prin lectură, în lumea mirifică a vechii Elade este întotdeauna reconfortantă și plină de învățăminte.

ZORILE

În vara anului 774 î.e.n., într-un colț liniștit din partea sud-vestică a Greciei, au avut loc întreceri de alergări pe distanța de 200 de metri. Învingător a ieșit un tînăr ce se numea Coreb. Acest eveniment, neînsemnat pe atunci, i-a adus atletului nemurirea: Coreb a devenit primul campion olimpic iar isprava sa a însemnat începutul olimpiadelor antice. Totul a pornit de la faptul că nu departe de orășelul natal al atletului, în localitatea Olimpia, se afla templul închinat lui Zeus, cel mai venerat dintre zei. De-a lungul multor veacuri acolo au avut loc sărbări religioase. În anul menționat, organizatorii festivităților au hotărît ca la tradiționalele slujbe și jertfe în cinstea lui Zeus să adauge și întreceri sportive. Așa a fost organizată cursa la capătul căreia a fost cunoscut primul campion olimpic.

Următoarea manifestare de acest fel a avut loc în anul 772 î.e.n. Și pe urmă, cu întreruperi neînsemnate, jocurile din Olimpia s-au ținut din patru în patru ani mai bine de un mileniu - pînă în anul 261 e.n. erei noastre. Cei ce do

Hercule, „luptător olimpic" avant la lettre!

„BOXERI"

Imagine de pe un vas etrusc, cunoscută sub numele de „Boxerii", celebrînd un sport mult mai vechi decît s-a crezut pînă nu demult

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

LUPTĂTOR

Supus unor antrenamente severe; la care se prezentau destui, dar cărora prea puțini izbuteau să le facă față

CONDUCĂTOR DE CVADRIGĂ

Personaj central al Olimpiadelor antice, cîntat de Pindar și de alți aleși ai muzelor

PINDAR

ODA 1 (fragment)

Lui Hieron din Siracuza, învingător în Olimpia

Strofa A

Apa-i mai presus de toate,
Iar, ca focul care arde
noaptea,
Aurul străluce-n fruntea
Bogăției 'nălțătoare.
Dar de vrei să viersui
lupte,
Suflete, nu căuta-n pus-
tiul
Din văzduh luminător mai
vrednic
Peste zi vreun altul decît
soarele,
Nici să lauzi joc mai mîn-
dru
Ca-n Olimpia, de unde
imnul
Prea-vestit răsună-n cuge-
tul
Poeților, de cîntă
Pe-a lui Cronos fiu, so-
sind în casa
Cea bogată, fericită-a lui
Hieron,

Antistrofa A

Care ține sceptrul de de-
parte
În Sicilia păscută de oi
multe
Și culege floarea
Tuturor virtuților, și viața
Și-o desfată cu cîntări
neasemuite
Astfel cum în jurul astei
mese
Noi bărbații intonăm
adese.
Ia dar lira doriană
Din cuier și cîntă, dacă
gloria
Cetății Pisa și-a lui Fere-
nicos roibul
Mintea ți-o supuse celei
Mai plăcute griji, în clipa
Cînd se repezi de lîngă
Alfeos
Calul aprig îmbiindu-și
Trupul neboldit la jocul
Alergării și, din fugă
Biruind, își ferici stăpînul,
Regele-iubeț-de-cai din
Siracuza

Traducere de G. MURNU
(„Viața românească", volumul LI, 1922)

rea să participe la jocuri trebuia să facă o călătorie lungă și obositoare. Odată ajunși în Olimpia, toți sportivii și toți spectatorii, inclusiv campionii vestiți și oaspeții de vază, erau obligați să se conformeze cu stricteţe disciplinei și regulilor stabilite de comitetul local, format din cei mai respectați 10 cetățeni din Elida, principalul oraș al regiunii.

ARMISTIȚIUL

Pe teritoriul Greciei antice existau, pe cînd se ţineau olimpiadele, mai multe cetăți-state, care adesea se războiau între ele. Dar cînd se apropia ziua inaugurării serbărilor din Olimpia, din Elida plecau în toate statele grecești emisari care declarau armistițiul. Luptele încetau și, lucru foarte important, de multe ori nu mai erau reluate. Olimpiadele erau deci făcătoare de pace. Toți cei care doreau puteau să se ducă în Olimpia fără nici un fel de piedici. Întrucît cu fiecare olimpiadă numărul celor care soseau din toate părțile creștea, perioada de armistițiu s-a prelungit de la cîteva zile la trei luni și chiar mai mult.

Timp de cîteva secole, în Olimpia n-au existat nici un fel de construcții și amenajări sportive. Organizatorii jocurilor făceau doar marcajul pistelor de alergări și al zonelor de aruncare a suliței și a discului. Primele construcții au apărut în jurul anului 500 î.e.n. Printre ele - un stadion și un hipodrom (fără tribune, din care pricină spectatorii erau nevoiți să se așeze pe nisipul care înconjura terenurile), o baie pentru sportivi, o clădire pentru comitetul olimpic și, se-nțelege, un templu închinat lui Zeus.

NUMAI PENTRU BĂRBAȚI

Atît la jocurile olimpice, cît și la alte întreceri din Grecia antică, puteau participa numai bărbați. Cu excepția cîtorva slujitoare ale cultului, femeilor li se interzicea, sub pedeapsa cu moartea, să participe la jocuri. Întrucît prin mulțimea de spectatori mișunau tot felul de hoți de buzunare, cerșetori, bandiți, proxeneți și prostituate, se considera că femeile de condiție bună n-au ce căuta aici. Cu timpul, femeile au început să fie primite la unele întreceri sportive, totuși în Olimpia n-au fost admise. Odată, mama unui sportiv, în dorința de-a vedea cu orice preț cum evoluează fiul ei, s-a îmbrăcat în haine bărbătești de antrenor și a pătruns la întreceri. Trucul a ieșit la iveală în momentul cînd atletul a cîștigat titlul, iar mama, uitînd, de bucurie, orice precauție, a trecut peste bariera care proteja terenul pentru a-l îmbrățișa pe băiat. Din considerație pentru o familie care avea mai mulți campioni olimpici, a fost iertată. Totuși, de atunci s-a luat hotărîrea ca atît antrenorii, cît și sportivii să participe la întreceri în pielea goală.

DISCIPLINELE OLIMPICE ȘI DESFĂȘURAREA ÎNTRECERILOR

La puțină vreme după anul 500 î.e.n. programul întrecerilor s-a stabilizat în bună măsură. În primele trei zile aveau loc întreceri în circa 12 discipline sportive. De regulă, jocurile se deschideau cu foarte spectaculoasele alergări de care cu două roți, trase de patru cai (cvadrigi). Numărul participanților nu era mereu același. Se pare că participau maximum 40 de echipaje. Concurenții se aliniau la start, stînd în picioare în cvadrigi. Ei trebuiau să facă 12 ture (în total, cam 9 kilometri), rotindu-se, la fiecare întoarcere, cu 180 de grade. Spectatorii erau captivați nu numai de alergările înseși, ci și de prezența permanentă a pericolului: rotindu-se în trombă, conducătorii de cvadrigi se ciocneau adesea. Schilodirea și moartea concurenților erau, fără îndoială, fenomene obișnuite.

Urmau apoi alergările de cai, unde, ca și la întrecerile de cvadrigi, puteau lua parte numai oamenii înstăriți. Un cal de călărie costa atunci enorm; a avea în acele vremi un asemenea cal era ca și cum ai avea astăzi un Rolls Royce. La fel de mult costa și fiecare din cei patru cai înhămați la cvadrigă. La început, participau la întreceri chiar proprietarii de cvadrigi sau de cai de călărie; ulterior, atelajele și caii au fost încredințați din ce în ce mai des unor conducători sau călăreți plătiți; învingători erau însă declarați întotdeauna proprietarii. Odată, un armăsar foarte valoros, pe care-l chema Vîntul, l-a aruncat din spatele său pe călăreț, însă a parcurs în continuare impecabil întregul traseu, ieșind întîiul și făcîndu-l pe proprietarul lui învingător. Femeile - a reieșit aceasta și din cele spuse mai înainte - n-aveau dreptul să vină la hipodrom, dar puteau să devină învingătoare la jocurile olimpice dacă erau proprietare de cai, iar caii lor cîștigau cursa. Concursurile de cvadrigi și alergările de cai erau cele mai spectaculoase întreceri. Totuși, de cea mai mare popularitate în rîndurile spectatorilor se bucurau disciplinele sportive care presupuneau contactul corp la corp: luptele, bătaia cu pumnii, pancrateonul (o combinație între cele două discipline menționate). Organizatorii jocurilor puneau una din aceste sporturi în penultima zi a întrecerilor. Cea mai inofensivă disciplină erau luptele. Spre deosebire de regulile din zilele noastre, luptătorii trebuiau să stea tot timpul în picioare, trei căderi fiind

egale cu înfrîngerea. „Boxerii", care aveau pumnii înfășurați în curele, luptau pînă cînd unul din ei cădea ori se recunoștea învins. Rar „boxer" era acela care, practicînd acest sport cîțiva ani, își mai păstra dinții în gură sau urechile neslutite.
Alergările atleților se organizau pe distanțe de 200, de 400 și de 4 800 de metri. Atît. Maratonul nu se cunoștea, el este o invenție a olimpiadelor moderne. Atletica ușoară din vechime cuprindea încă trei feluri de întreceri: sărituri în lungime, aruncarea suliței și aruncarea discului. Însă acestea nu se desfășurau separat, ci intrau în componența „pentationului", care mai cuprindea alergări pe distanța de 200 de metri și pancrateonul. Învingător era declarat atletul care cîștiga trei din cele cinci întreceri.

APOTEOZA

A cincea și ultima zi a olimpiadei era consacrată festivităților de premiere. Sportivii învingători se încolonau și se îndreptau spre templul lui Zeus. De-a lungul întregului traseu spectatorii îi întîmpinau cu flori. În templu, cîștigătorii erau încoronați cu lauri, răsplată pe care sportivii o considerau drept lucrul cel mai de preț din lume. Potrivit opticii de atunci, suprema fericire la care putea rîvni un grec era să iasă învingător la jocurile olimpice. Victoria constituia o mare fericire nu numai pentru atlet, ci și pentru locuitorii din ținuturile lui natale. Cînd ajungea în orașul său, învingătorul la jocurile olimpice era dus în triumf, cu cununa de lauri pe cap, și de cele mai multe ori i se fixa o pensie pe viață.
În Grecia antică nu existau, pentru întrecerile sportive, premiile doi și trei, adică medaliile de argint și de bronz care se conferă astăzi alături de medalia de aur. Cu totul altfel decît în zilele noastre se înregistrau performanțele sportive. Rezultatele exacte - lungimea săriturii, timpul de parcurgere a distanței, lungimea aruncării suliței sau discului - nu se măsurau aproape niciodată. Nu existau astfel de noțiuni ca „stabilirea unui record" sau „baterea recordului" - întregul sens al competițiilor consta în a ieși primul. La început, participau la întreceri mai ales descendenții familiilor aristocratice. Aceștia aveau destul timp liber pentru antrenamente îndelungate, fără de care succesul era de neconceput, și destule mijloace pentru a merge la jocuri la fiecare 4 ani. Cu timpul, s-a mărit accesul la întreceri al oamenilor simpli, una din explicații constînd tocmai în faptul că orașele, după cum am mai arătat, se mîndreau la fel de mult cu o victorie ca și atletul însuși.

ANTRENAMENTELE ȘI ARBITRII

Însă pentru a intra în elita campionilor olimpici trebuia plătit un preț ridicat: antrenamente nesfîrșite și istovitoare, sub mîna de fier a celor mai buni antrenori. Fiecare avea metoda lui de antrenament. Pe alergători, de pildă, îi goneau din urmă îndivizi călări pe cai. Luptătorii se antrenau cu parteneri coloși, numiți în jargonul sportiv „statui". În cele din urmă au fost instituite reguli potrivit cărora sportivii trebuiau să vină la antrenamente cu 10 luni înaintea începerii întrecerilor. În ultima lună, participanții se antrenau în Elida, sub ochiul vigilent al arbitrilor. Datorită acestui fapt, nivelul competițional se ridica în chip simțitor, întrucît cei care își dădeau seama că întrecerile vor fi mai puternice decît posibilitățile lor părăseau pe nesimțite Olimpia, ca să evite rușinea înfrîngerii.

Atribuțiile arbitrilor erau cu mult mai largi decît astăzi. Arbitrajul ca atare constituia doar o parte din prestațiile lor. Ei stabileau identitatea sportivilor, le urmăreau antrenamentele în Elida, acționau ca mediatori în rezolvarea conflictelor, cercetau cazurile de mituire și hoție. Arbitrii puteau să-i pedepsească pe sportivii care încălcau regimul de antrenamente sau săvîrșeau pungășii pe stradă nu numai cu amenzi sau cu înlăturarea de la jocuri, ci și cu biciuirea, practică cu totul neobișnuită pentru Grecia, unde unei astfel de corecții îi puteau fi supuși numai sclavii. Banii de pe urma amenzilor erau folosiți pentru înălțarea de statui lui Zeus. Pe acestea se dăltuiau inscripții cum ar fi: „Arată că poți să învingi prin rapiditatea picioarelor și prin tăria corpului, iar nu cu ajutorul banilor", îndemn întru totul valabil și în zilele noastre.

ASFINȚITUL

Jocurile Olimpice din antichitate erau parte integrantă din serbările închinate lui Zeus. Acest fapt a și dus la dispariția lor. O dată cu răspîndirea creștinismului, Zeus a fost dat treptat jos de pe piedestal. În anul 393 e.n. împăratul roman Theodosie I a interzis printr-un decret special toate sărbătorile păgîne. Devastată în repetate rînduri de năvălirile migratorilor, Olimpia s-a depopulat. Alunecările de teren din munții din vecinătate și inundațiile au distrus templele și construcțiile sportive, îngropînd ruinele lor sub straturi groase de pietriș, de nisip și de mîl. Așa a fost înmormîntată Olimpia pînă în anul 1766, cînd a fost redescoperită de un turist străin. Peste circa un secol de la descoperirea ruinelor Olimpiei antice avea să înceapă șirul olimpiadelor moderne.

ION D. GOIA

... și prima olimpiadă modernă:

ATENA, 1896

Coperta „programului" Jocurilor Olimpice din 1896. Editori: Charles Beck (Atena) și H. Le Soudier (Paris).

Vor trece aproape două milenii pînă cînd Olimpiadele vechilor greci vor fi reluate în forma modernă a ceea ce numim, de aproape o sută de ani încoace, Jocuri Olimpice.

Reînființarea acestor jocuri a fost, după cum se știe, o inițiativă a baronului Pierre de Coubertin. Mai puțin cunoscută este însă — ca să folosim un termen tot de inspirație antică — odiseea traducerii acestei idei în realitate. Amănunte despre aceasta relatează însuși Pierre de Coubertin, într-un discurs rostit la Atena, la 7/19 aprilie 1896, adică la cîteva zile după ce prima ediție modernă a Jocurilor Olimpice (25 martie—3 aprilie, stil vechi) se încheiase cu succes.

Pentru cititorii almanahului nostru publicăm integral (într-o premieră a publicisticii noastre) textul acestui discurs.

«...Pentru a folosi educației morale»

De obicei, este destul de greu să știi de ce și cum se naște o idee, cum se degajă din fluxul celorlalte idei care își așteaptă realizarea, capătă o formă și devine fapt. Nu acesta este însă cazul Jocurilor Olimpice. Ideea reluării lor n-a fost o fantezie, ci consecința logică a unei mișcări de proporții. Întreg secolul al XIX-lea a asistat peste tot la o renaștere a gustului pentru exercițiul fizic: la început - în Germania și Suedia; la mijlocul veacului în Anglia, iar spre sfîrșitul lui, în Statele Unite și Franța. În aceeași perioadă marile invenții, calea ferată și telegraful au scurtat distanțele, astfel încît oamenii au cunoscut un nou mod de viață; rasele s-au combinat, învățînd să se cunoască mai bine, plăcîndu-le să se compare unele cu altele. Ceea ce realiza una voia și cealaltă să încerce: expoziții universale au reunit în același punct al globului produse ale țărilor celor mai îndepărtate; congrese literare sau științifice au pus în contact cele mai diverse facultăți cerebrale. Și atunci, oare, cum ar fi putut sportivii să nu se întîlnească cînd baza sportului, dacă nu chiar rațiunea sa de a fi, este acest tip de emulație. Ca urmare, aceasta a început să se întîmple cu adevărat: Elveția a invitat trăgători străini la concursurile sale federale; bicicliștii au rulat pe toate velodromurile din Europa; sportivii din Anglia și Statele Unite s-au întrecut pe apă și pe iarbă; scrimerii Romei și ai Parisului și-au încrucișat spadele; încet-încet, internaționalismul a devenit baza sportului, trezind interesul și mărind sfera lui de acțiune. Reapariția Jocurilor Olimpice devenise posibilă.

Această reapariție era chiar necesară. Am folosit un anumit număr de ani pentru a studia tineretul școlar din Anglia și America. Învățămîntul din școlile publice britanice poate fi criticat din multe puncte de vedere, dar sigur rămîne faptul că el asigură o educație puternică și bărbătească

Acestui fapt i se poate atribui în mare parte meritul pentru expansiunea Imperiului Britanic și pentru forța atinsă de englezi sub domnia reginei Victoria. Este interesant de constatat că aceste progrese coincid cu reforma pedagogică care s-a făcut în Regatul Unit spre 1840. În cadrul acestei reforme, exercițiul fizic obține în mare parte primul loc, fiind conceput pentru a folosi educației morale. De fapt, este o revenire conformă necesităților epocii la una din particularitățile civilizației grecești: implicarea fizicului în activitatea de formare a moralei. În Franța, dimpotrivă, inerția fizică era, pînă nu demult, considerată un corolar indispensabil al perfecționării cerebrale; se admitea ca jocul sportiv să fie înlocuit de studiu; în ceea ce privește caracterul, nu exista ideea că ar putea să existe vreo legătură oarecare între corp și voință.

În general, cea mai mare parte a marilor probleme naționale se reduc la o chestiune de educație, mai ales în statele democratice. Trebuie căutat întotdeauna în școală, în universitate secretul măririi sau decadenței unei democrații. Ameliorările pe care le introducem aici sînt cele care au repercusiunile cele mai puternice și de cea mai lungă durată. Orice om convins de acest adevăr trebuie să creadă că pentru Franța ar fi avantajos să introducă în viața școlară puțină vitalitate și energie fizică, a căror binefacere au resimțit-o vecinii noștri. Inițiativa realizată cu începere din 1888 a prosperat rapid și Uniunea Sporturilor Atletice, ale cărei începuturi fuseseră modeste, deja grupa, la sfîrșitul lui 1892, un număr considerabil de societăți, dintre care multe erau societăți școlare, stabilite în licee, create și dirijate de liceeni.

«Ambiția și sentimentul onoarei»

Călătoriile mele, necesitatea de a studia ce se făcea afară pentru a putea munci mai eficace înăuntru, pentru reușita inițiativei, m-au pus în legătură cu cei care, în alte țări, dădeau atenție exercițiilor fizice. Mai mult, cu ocazia expoziției universale din 1889 guvernul francez a convocat la Paris congrese internaționale de ordine diverse; printre acestea, un congres de educație fizică. Însărcinat să-l organizez, am trimis peste tot în străinătate o circulară și un chestionar avînd ca subiect modul în care exercițiile fizice erau practicate în colegii și universități. În sfîrșit, am fondat un ziar lunar, „Revista Atletică", în scopul de a provoca o mișcare în favoarea sporturilor și de a compara rezultatele obținute de noi și de alții. Misiunea cu care m-a însărcinat Ministerul Instrucției Publice în 1889 și care tindea spre vizitarea stabilimentelor Instrucției Publice din America de Nord mi-a permis să adaug noi documente dosarului meu internațional. Toate acestea m-au făcut să văd că, la sfîrșitul secolului în care ei tocmai renăscuse, atletismul era amenințat de mari pericole și că progresul său ar putea fi compromis dacă nu se intervenea prompt. Peste tot am întîlnit discordie, un fel de „război civil" între partizanii și adversarii uneia sau alteia dintre formele de exerciții; această stare de lucruri mi s-a părut că provine dintr-o specializare excesivă a sporturilor. Gimnaștii doreau răul canotorilor, scrimerii - răul ciclistilor, trăgătorii - al tenismenilor. Nici între adepții aceluiași sport nu domnea mai multă înțelegere; prietenii gimnasticii nemțești negau orice merit metodei suedeze, iar regulile americane ale fotbalului păreau jucătorilor englezi contrare bunului-simț. Mai era apoi încă ceva: exista spiritul mercantil care amenința să invadeze cercurile sportive: nu se alerga fățiș după bani, dar se simțea un regretabil compromis; și, în dorința de a învinge, intra adesea și altceva decît ambiția și sentimentul onoarei. Cu marele risc de a vedea atletismul degenerînd și murind încă o dată, el trebuia unificat și purificat.

Un singur mod mi se părea practic pentru a realiza acest lucru: acela de a organiza concursuri periodice la care să fie invitați reprezentanți din toate țările și din toate sporturile și de a plasa aceste concursuri sub singurul patronaj care putea să le dea aureola de măreție și glorie, patronajul antichității clasice. Or, a face acest lucru, însemna chiar a restabili Jocurile Olimpice: numele se impunea, altul nu era posibil.

Este adevărat că numele nu căzuse în desuetudine: el a fost folosit fie pentru a desemna concursurile locale pe care Directoratul a încercat să le organizeze cîndva pe Cîmpul lui Marte din Paris (amintind de cele care se mai celebrau încă în unele sate din Grecia), fie pentru a desemna unele reconstituiri neîndemînatice care au avut loc la Atena sub regele Othon. Dar de această dată nu era vorba de un nume, ci de

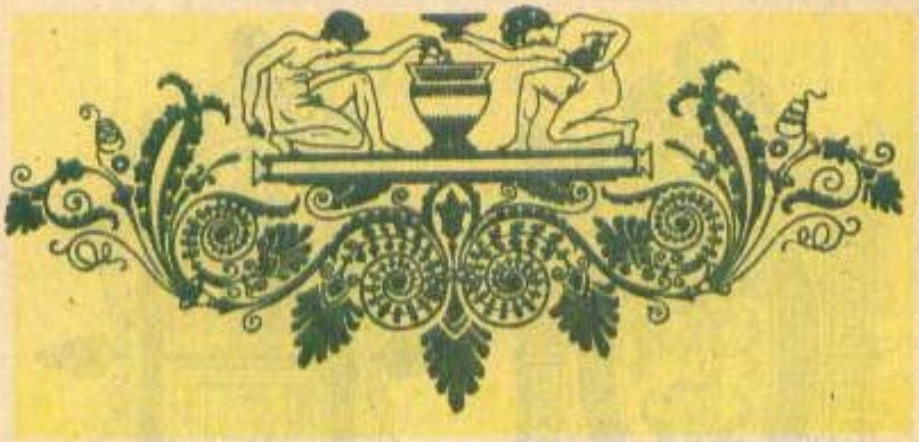

un fapt real. Şi nu era vorba de un fapt local, ci de unul universal şi durabil. Ideea de a reuni la Paris un congres de atletism internaţional îmi apăru ca necesară, dar fără a fi posibilă dacă nu era susţinută de o muncă preliminară, la care m-am şi angajat de îndată. Se impunea în primul rînd să apropii unele de altele marile societăţi franceze ale sportului şi să stabilesc raporturi între ele şi societăţile similare din alte ţări, încercînd în acelaşi timp să anihilez discordiile interne şi să obţin cît mai multe adeziuni externe.

Uniunea Sporturilor Atletice crease în jurul ei gelozii şi neîncredere prin însăşi fondarea sa şi mai ales prin progresele sale rapide. Toate eforturile mele tindeau să-i amelioreze relaţiile cu Uniunea Velocipedică a Franţei, Uniunea Naţională a Societăţilor de Tir, Uniunea Societăţilor de Gimnastică, Societatea pentru încurajarea Scrimei, Uniunea Societăţilor din Aviron, Uniunea Yachtului Francez. Nu am reuşit decît pe jumătate; dar, în acelaşi timp, a fost posibil să risipesc mai multe neînţelegeri, să schiţez chiar cîteva puncte de colaborare amicală.

În străinătate sarcina era, în aparenţă, mai dificilă; în realitate, ea era mai puţin ingrată şi mai simplă. De la început s-au format legături între cluburile pariziene şi cluburile belgiene; era suficient să fie încurajate aceste tendinţe. Cu Anglia, înţelegerea a fost mai puţin rapidă. Prezenţa d-lui Herbert în fruntea Asociaţiei Atletice Amatoare a facilitat lucrurile; el cunoştea eforturile noastre şi le încuraja. Uniunea Naţională de Ciclism rezista, însă, de mult timp; ea nu vedea utilitatea unui tratat prin care să adere la o federaţie străină. Cît priveşte Asociaţia Amatoare Rouwing, ca să obţinem pentru canotorii noştri dreptul de a lua parte la faimoasele regate din Henley, pe care le patrona, au trebuit 10 luni de negocieri şi intervenţia Ambasadorului Franţei la Londra, M. Waddigton.

«Dragostea de pace şi respectul vieţii»

În primăvara anului 1893 situaţia mi se păru destul de bună pentru ca congresul să poată fi convocat; noi aveam raporturi bune cu Belgia, Anglia şi Statele Unite. Un apel a fost adresat tuturor societăţilor sportive din lume pentru a-şi trimite delegaţii la Paris, în luna iunie 1894. I-am chemat în ajutor pe prof. Sloane, de la Universitatea din Princeton, precum şi pe M. Kemény din Ungaria, generalul Boutowski din Rusia, M. Herbert din Anglia, comandantul Black din Suedia. Programul Congresului a fost redactat într-o manieră care punea mai întîi problemele de ordin strict sportiv şi disimula problema principală, aceea a reînfiinţării Jocurilor Olimpice. Din cauza amplorii proiectului mă temeam de sarcasme care să descurajeze bunele intenţii.

*Vorbisem, în reuniunile de la New York şi Oxford, despre acest proiect şi simţisem că auditorii mei îl considerau ca pe un vis sau o himeră. Consideram indispensabil faptul ca şedinţele noastre să se desfăşoare în Palatul universitar al Sorbonei, pentru a marca, totuşi, că este vorba de ceva mai mult decît de o reuniune sportivă obişnuită; mi se părea că sub auspiciile Sorbonei cuvintele: **Jocurile Olimpice** vor răsuna într-un anume fel, care va reuşi să impună asistenţei. M. Gréard, rectorul Universităţii din Paris, ne-a acordat ospitalitatea sa. Le-am scris apoi regelui Greciei şi regelui Belgiei, prinţului regal al Greciei, prinţului de Galles, prinţului regal al Suediei, marelui duce Vladimir, pentru a le oferi titlul de membri onorifici ai Congresului a cărui preşedinţie fusese acceptată de M.le Baron de Courcel, senator, fost ambasador al Franţei la Berlin. Un oarecare număr de colaboratori s-au grupat în jurul meu, crezînd şi ei în această tentativă. Am organizat o serie de manifestări destinate să facă sejurul delegaţilor la Paris cît mai plăcut. Germania, Elveţia, Olanda nu răspundeau. Alte ţări deja se scuzau. Corespondenţa devenise covîrşitoare; trebuia revenit, insistat. Succesul apăru în ultimul moment. Au venit delegaţi englezi, americani, suedezi, spanioli, italieni, belgieni, ruşi; delegatul elen, M. Bikelas, prezent deja la Paris, ne-a împărtăşit atît speranţele cît şi temerile ţării sale. Apoi sosiră adeziuni pe care nici nu mai contam; chiar şi Australia ne trimise felicitări. Şedinţa de deschidere, care a avut loc într-un cadru solemn simbătă, 16 iunie, în faţa unui auditoriu format din aproape 2000 de persoane şi care s-a terminat prin intonarea imnului lui Apollo, a dat congresului adevăratul său caracter: **Jocurile Olimpice** trecuseră pe primul plan.*

Reînfiinţarea lor a fost decisă în unanimitate. Am propus să le inaugurăm în 1900; s-a preferat să devansăm această dată. Fu adoptată cea de 1896 şi Atena fu desemnată, la propunerea d-lui Bikelas, ca loc unde se vor celebra mai întîi Jocurile. Se hotărî ca următoarele să se desfăşoare la Paris, în 1900, apoi, pe rînd, în marile capitale ale lumii, din 4 în 4 ani. Congresul numi Comitetul Internaţional format din 14 membri care să supravegheze executarea deciziilor sale. Astfel lua naştere o operă ce părea hărăzită destinelor fericite; ea a fost, chiar de-atunci, adesea criticată şi chiar violent atacată; nu toată lumea o înţelege; se vorbeşte despre ea fără a-i cunoaşte prea bine originile şi scopul.

Eu îmi revendic paternitatea şi vreau să mulţumesc încă o dată celor care m-au ajutat să o duc la bun sfîrşit; celor care cred ca şi mine că sportul va avea de cîştigat de pe urma acestei realizări, că se va înnobila şi că tineretul lumii va găsi aici dragostea de pace şi respectul vieţii.

Athènes 7/19 aprilie 1896.

PIERRE DE COUBERTIN

Traducere şi notă de
OCTAVIAN ŞTIREANU

românii la Zagreb

Universiada 87

Din expoziția internațională de afișe dedicate Universiadei

Cea de-a 14-a ediție a Universiadei de vară desfășurată la Zagreb între 8 și 19 iulie 1987 a reprezentat un deplin succes. Cînd spun asta, mă refer și la reușita organizatorică, dar mai ales la evoluția strălucită a sportivilor noștri studenți, care au reușit să obțină **43 de medalii:** 21 de aur, **12** de argint și **10** de bronz. Este un palmares mai mult decît remarcabil, care plasează țara noastră pe **locul trei** în clasamentul general pe națiuni, după Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică. Valoarea acestui bilanț al delegației noastre este cu atît mai mare cu cît el a fost obținut la numai cinci discipline (din 12, cîte au figurat în programul întrecerilor) și în condițiile unui număr record de participanți (peste 6000 de sportivi din 129 de țări). Chiar și numai aceste elemente ne determină să subliniem încă o dată minuțiozitatea analizelor premergătoare, seriozitatea și responsabilitatea în care s-au desfășurat toate preparativele participării noastre la această Universiadă. Întrucît Universiada a reprezentat, atît pentru sportul românesc, cît și pentru cel internațional, evenimentul cel mai important al anului 1987, prezentăm în aceste pagini fișa participării noastre la această „Olimpiadă studențească", în ordinea cronologică a desfășurării probelor.

O. Ș.

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

CAIAC-CANOE. După încheierea întrecerilor părea că această probă a fost introdusă pentru prima oară în programul Universiadei pentru a demonstra două lucruri: excepționala funcționalitate a complexului nautic Jarun și, deopotrivă, excepționala valoare a canoiștilor și caiaciștilor români. Dacă primul aspect privește țara gazdă (care a intrat spectaculos în circuitul regatelor internaționale), cel de-al doilea este sugerat de un fapt mai rar de găsit în marile concursuri, și anume acela că sportivii și sportivele echipei noastre au urcat pe podium în toate cele 13 probe ale concursului! Deci aproape jumătate din medaliile de pînă acum au fost obținute de frumoasa și unita familie a caiaciștilor și canoiștilor: 5 de aur, 4 de argint și 4 de bronz. Competiția n-a avut istoric, sportivele și sportivii noștri desfășurîndu-se pe apele lacului Jarun ca o veritabilă „invincibila armada". Am scîrțîit puțin la caiac dublu 1000 m, unde campionii mondiali Stoian-Velea au tratat cam neatent cursa, conducînd detașat trei sferturi din ea (aproape o secundă avans la 750 m), relaxarea care a urmat permițînd un finiș puternic echipajului vest-german care a recuperat și a terminat cu un avans de 75 de sutimi. Și astfel echipajul nostru a trebuit să se mulțumească doar cu argintul, „făcîndu-i mari" pe cvasinecunoscuții Elwanger și Lomker, studenți în economie și, respectiv, constructii de mașini. O revanșă superbă la această înfrîngere neașteptată avea să fie luată de caiacul celor patru sportive (Borcănea, Ciucur, Munteanu, Nădejde), învingătoare la potou, cu numai 25 de sutimi avans (un „cioc" de barcă) în fața echipajului sovietic care condusese tot timpul. Cum pierduseră băieții, au cîștigat fetele!

GIMNASTICA FEMININĂ a fost, și la această Universiadă, mica răsfățată a competiției prin interesul, căldura și atenția cu care au fost urmărite atît întrecerile pe echipe cît și finalele pe aparate.

Echipa noastră a fost formată din Ecaterina Szabo, Melania Rus, Laura Cutina și Mădălina Tănase, adică din sportive care n-au participat la europenele de la Moscova, dar care urmau să fie luate în calcul pentru mondialele de la Rotterdam. Dealtfel, participarea la această Universiadă a fost considerată, cum aprecia și antrenorul Octavian Belu, drept un concurs-test pentru campionatele mondiale.

În concursul pe echipe (la care se iau în calcul cele mai bune trei note la fiecare aparat), fetele au avut o comportare constantă doar la sărituri (29,400) și paralele (29,450) - la bîrnă (29,050) și sol (28,950!) atîrnînd greu minimele, luate în calcul, de 9,500 (Rus) și, respectiv, 9,450 (Szabo!). Astfel, la două din aparatele „forte" ale gimnasticii noastre am înregistrat rezultate sub nivelul la care eram obișnuiți, solul fiind chiar cel mai slab notat. La această probă, Cati Szabo a prezentat un exercițiu excelent, dar la „ieșirea" din ultima diagonală s-a sprijinit cu palmele de pămînt, greșeală care „i-a ras" 50 de sutimi. La notările relativ modeste ale echipierelor noastre au contribuit nu numai propriile lor exitări, dar și compania mai modestă valoric a seriei din care au făcut parte (împreună cu China, R.P.D. Coreeană și trei sportive din trei țări înscrise aici pentru individual compus), în timp ce în a treia serie evoluau, cu echipe complete, U.R.S.S., Japonia, Statele Unite și Iugoslavia. Într-un asemenea context, echipa U.R.S.S s-a impus cu note superioare, avînd în Elena Șușunova o lideră incontestabilă, aflată în zi de excepție (9,90 la sărituri, în rest numai 10,00). De altfel, Șușunova avea să cîștige șase medalii de aur (echipe, individual, compus și aparate), într-un fel de revanșă pentru înfrîngerea de la europene în fața Danielei Silivaș, care n-a fost, însă, prezentă la Zagreb.

NATAȚIA FEMININĂ a fost sportul care a adus șapte medalii de aur delegației noastre, prin Noemi Lung (în cinci probe) și Anca Pătrășcoiu (în două probe). Noemi a fost ca o „regină" a complexului „Mladost", cîștigîndu-și o rapidă popularitate prin frecvența cu care urca

pe podium și prin întregul ei fel de a fi (înotînd, de pildă, fără casca și ochelarii care fac modă în natație). Toate cursele în care a triumfat s-au încheiat cu noi recorduri mondiale universitare, eleva antrenorului băimărean Gheorghe Demeca fiind pentru această Universiadă, la 19 ani (împliniți în mai), unul din acele personaje pe care fiecare sport și fiecare competiție și le trece în propriile legende. Alături de Noemi (la figurat, dar și la propriu, cum s-a întîmplat la 200 m fluture și 400 m mixt), Anca Pătrășcoiu s-a dovedit aceeași sportivă de valoare și echipieră desăvîrșită.

CANOTAJUL a completat strălucit palmaresul de pînă atunci al delegației noastre, întregind astfel imaginea dominantă în acele zile la Zagreb, conform căreia românii au fost de departe cei mai buni în probele la care au participat. Sugestivă este în această privință performanța canotorilor, care au cîștigat cinci medalii de aur și una de argint la cele șase finale ale disciplinei! Iată și numele învingătorilor: Maria Sava (schif simplu, categoria ușoară); Marioara Popescu (schif simplu); Anișoara Bălan, Veronica Cogeanu, Doina Ciucanu, Anișoara Minea (echipajul de 4 vîsle); Valentin Robu, Dorel Năstase, Dimitrie Popescu, Vasile Tomoioagă + Florin Micu (echipajul de 4+1 rame); Dragoș Neagu, Dănuț Dobre (schif, 2 f.c.). Argint a obținut echipajul feminin (2 rame) Armășescu-Chelariu.

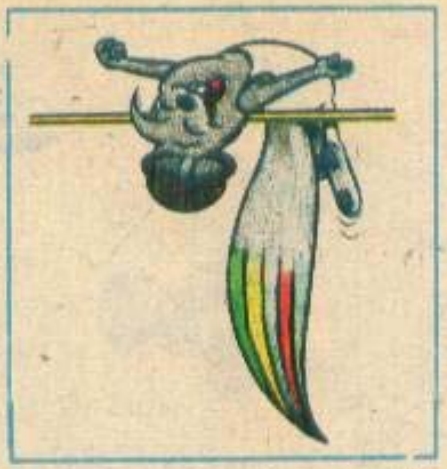

ATLETISMUL românesc a obținut la Zagreb lauri mai mulți decît la oricare altă competiție: 4 medalii de aur, 2 de argint și 2 de bronz. De larg ecou s-a bucurat performanța Paulei Ivan, dublă învingătoare în probele etalon ale turelor de pistă, 1500 m și 3000 m. Confirmînd tradiția atletismului nostru feminin în cursele de semifond și fond, Paula Ivan este de acum o certitudine a acestor probe, continuatoare de prestigiu a performanțelor Maricicăi Puică sau Doinei Melinte. În cea mai completă probă a atletismului feminin, heptatlonul, învingătoare a fost, de asemenea, o româncă, Liliana Năstase, iar la lungime, în frumoasa tradiție a Vioricăi Viscopoleanu, Anișoarei Stanciu sau Vali Ionescu, a triumfat Marieta Ilcu, sportivă din Hunedoara care a încheiat cu medalie de aur „parcursul" de regularitate al sportivilor noștri la această Universiadă. Mitica Junghiatu a obținut un prețios „argint" la 800 m, învingătoare fiind marea favorită a publicului iugoslav, Svodobanka Colovici, sportivă care la festivitatea de deschidere depusese jurămîntul în numele tuturor participanților la întreceri. (Tot pe Mitica Junghiatu a despărțit-o numai o sutime de secundă de o altă medalie de argint, la proba de 1500 m). În sfîrșit, nu putem omite rezultatul de bronz al lui Sorin Matei, 2,30 m la înălțime, adică tot atît cît au sărit laureații cu aur și argint, dar cît n-au sărit, de pildă, foștii recordmeni mondiali Paklin, Zhu Jian și Povarnițin.

În încheiere se poate spune că au fost 12 zile de pitoresc, frumusețe și concordie universală. Dar marele merit al acestei manifestări constă în faptul de a nu fi rămas cantonată în perimetrul competițiilor sportive. La Universiada '87 au fluturat 129 de drapele naționale - mai multe putînd fi văzute la un loc poate numai cu prilejul Adunărilor Generale ale O.N.U. Comparația n-a părut deloc forțată, pentru că Universiada '87 n-a fost - nu putea să fie - numai o competiție sportivă: a fost numele propriu al unui complex de manifestări în care s-au abilitat și reafirmat idei subsumate inspiratului generic „Tineretul lumii pentru o lume a păcii!" Deci mai presus de bilanțuri și statistici, de rezultate rămase în catastife, întreaga manifestare a generat un mesaj, a exprimat o tendință, a prilejuit afirmarea cu putere a dorinței de pace, prietenie și colaborare cu care este animată tînăra generație de pretutindeni. Că sportul capătă tot mai multe conotații politice în lumea contemporană a devenit deja un truism. Nu mai departe decît la această Universiadă s-a putut consemna o „escaladare" a acestui fapt, și anume gestul în premieră al unui secretar general al Națiunilor Unite de a participa oficial la o competiție sportivă, adresînd cu acest prilej și un emoționant mesaj tineretului lumii. Cu aceeași atenție și deosebit interes a fost tratată competiția studenților sportivi de președintele unui alt larg for internațional, Comitetul Internațional Olimpic. Atenția acordată, chiar și cu acest prilej sportiv, de opinia publică internațională tinerei generații universitare vrea să semnifice încrederea pe care oamenii o au în rațiune, în inteligență și gîndire, adică în „armele" tinerilor în lupta lor pentru o lume mai bună și mai dreaptă. Acest mesaj promovat cu stăruință de toate manifestările adiacente Universiadei a constituit o veritabilă cutie de rezonanță în care acordurile „Gaudeamus"-ului au reverberat cu un plus de solemnitate.

E ORA NATAȚIEI !

Asemenea gimnasticii feminine, care cu ani în urmă a izbucnit (și se menține) pe firmamentul marilor performanțe internaționale, de la o vreme se poate vorbi cu siguranță despre o „explozie" similară în cazul natației feminine. În numai doi ani, palmaresul românesc al acestui sport a înregistrat rezultate, recorduri și medalii fără precedent, cea mai recentă dovadă fiind cea de la Campionatele Europene de la Strasbourg (Franța), din august 1987, unde, în șase zile de concurs, șapte sportive românce au obținut opt medalii, din care două de aur. Vom înțelege mai bine ce-nseamnă aceste rezultate dacă le vom proiecta pe ecranul realizărilor anterioare ale natației noastre.

O VREME, IMPORTANTĂ A FOST PARTICIPAREA

Timp de vreo două decenii, înotul nostru n-a prea contat în marile concursuri internaționale. Importantă era, nu-i așa, participarea - problema medaliilor și a performanțelor nepunîndu-se adesea decît la modul teoretic, întrucît ne împăcam prea ușor cu decalajul ce ne despărțea de școlile de natație care dominau lumea acestui sport. De aceea și rezultatele mai acătării consemnate în statistici sînt destul de izolate, ilustrînd mai degrabă voința de autodepășire și talentul sportivilor respectivi decît niște eforturi sistematice și programatice, desfășurate consecvent în direcția marii performanțe.

În 1961 - o primă medalie pentru natația noastră cucerește Sanda Iordan, la Universiada de la Sofia. În 1966, Cristina Balaban obține o performanță mult lăudată în epocă: bronz la „europenele" de la Utrecht. Un an mai tîrziu, o altă premieră, la juniori de data aceasta: Geta Cerbeanu, medaliată cu argint la Campionatele europene de la Jonköping. Antrenorul acestei sportive a fost Gheorghe Demeca, nume pe care-l vom întîlni legat de multe din performanțele care au mai urmat.

În 1977, trei medalii de bronz la Universiada de la Sofia: Marian Slavic, Anca Groza, Irinel Păunescu. Primul - antrenat de Gheorghe Demeca, ceilalți doi - de Magda Cristescu și Mihai Mitrofan.

Este anul din care începe să se impună tot mai mult o tînără sportivă, talentată și ambițioasă: Carmen Bunaciu, descoperită la Sibiu de Nicolae Dembițchi, și pregătită apoi, pînă în 1987, cînd a abandonat activitatea competițională, de Cristina Balaban-Șopterian. În perioada 1978-1986 Carmen Bunaciu devine personajul principal al natației noastre, cucerind 13 medalii, nouă la Universiade, trei

NATATION

La filière roumaine

Emmenée par Tamara Costache, la natation féminine roumaine est en train de devenir l'une des meilleures d'Europe.

NATATION

MEETING NOK

Noemi Lung se surpasse

La Roumaine poursuit son étonnant festival : 2'15"11 au 200 m 4 nages. Pour le reste, les lauriers reviennent à la RDA, qui relève la tête.

La torpille Tamara, le sourire Tanaka

la campionate europene şi o medalie de bronz la mondiale. Retrasă cu fruntea sus din sportul de performanţă, Carmen Bunaciu a fost o veritabilă precursoare a izbînzilor care au urmat, o deschizătoare de pîrtie pentru tinerele sportive care poartă acum povara gloriei în acest sport.

În răstimpul acestui sfert de veac, o ultimă sclipire ce părea meteorică: medalia de bronz a Ancăi Pătrăşcoiu la Olimpiada din 1984.

În 1985, la europenele de la Sofia, nici o medalie; dar n-avea să fie decît liniştea dinaintea tumultului care a urmat.

DIRECT PE TABLA RECORDURILOR MONDIALE

În vara lui '86 telexurile planetei reiau la nesfîrşit o ştire ce părea neverosimilă: la Bucureşti, record mondial la 50 m liber, autoare, Tamara Costache. De două ori în acelaşi concurs recordul mondial a fost bătut de tînăra ploieşteancă (n-avea pe-atunci nici 16 ani!). Dubiile sînt risipite peste o săptămînă, la Sofia: Tamara Costache îşi învinge propria limită înotînd 50 m în 25,31 secunde!

Urmează campionatele mondiale de la Madrid. În ziua de 23 August 1986, la prima finală mondială a probei, inclusă acum pentru prima dată în programul acestei competiţii, Tamara Costache, „o fată care a făcut imposibilul posibil", cum titra presa franceză, mai şmulge trei sutimi propriului record mondial: 25,28! Cît poate încăpea în trei sutimi de secundă?!... Singura premiere pe care a oficiat-o la aceste mondiale Juan Antonio Samaranch, preşedintele Comitetului Internaţional Olimpic, a fost cea a Tamarei Costache. Iar cu acest prim titlu şi record mondial, cu medalia de bronz a lui Noemi Lung (la 400 m mixt), cu alte 7 prezenţe în finalele acestei supreme competiţii, devenea clar că nataţia feminină românească are de acum un cuvînt important de spus în toate întrecerile internaţionale.

La întoarcerea în patrie, celor două sportive li se acordă titlul

de „maestru internațional al sportului", iar antrenorului ploieștean Mihail Gothe cel de „antrenor emerit" (reputatul tehnician Gheorghe Demeca deținînd de mai mult timp acest titlu).

După mondiale, proxima întrecere de anvergură a fost Universiada de la Zagreb, iulie 1987. La această competiție, natația românească confirmă linia ascendentă pe care se află, obținînd 7 medalii de aur, 2 de argint și 2 de bronz (dintr-un total al delegației noastre de 21 aur, 12 argint și 10 bronz).

În sfîrșit, a treia competiție de amploare în numai un an calendaristic a marcat și momentul de apogeu (pînă acum) al natației noastre: campionatele europene de la Strasbourg, august 1987. Cum spuneam la începutul acestor însemnări, palmaresul românesc a fost fără precedent: 2 medalii de aur (Tamara Costache, 50 m liber și Noemi Lung, 400 m mixt - probă în care este și recordmenă mondială), 1 medalie de argint (ștafeta 4X200 m liber: Noemi Lung, Luminița Dobrescu, Stela Pura, Anca Pătrășcoiu) și 5 medalii de bronz (Costache, 100 m liber; Dobrescu, 200 m liber; Lung, 200 m mixt; Pura, 400 m liber și 200 m fluture).

Densitatea performanțelor obținute de sportivele noastre la europene este ilustrată de cele 14 prezențe (8 încheiate pe podium) în 13 finale dintr-un total de 16 probe, cele 2 medalii de aur fiind singura breșă făcută în panoplia titlurilor obținute de sportivele din R.D.G. (care, pentru prima dată, au pierdut mai mult de un titlu continental la natație feminin!). Drept pentru care Tamara Costache și Noemi Lung au fost selecționate în echipa Europei, care va participa, la începutul anului 1988, la un „patrulater intercontinental" Europa, America, Canada și Australia, găzduit de aceasta din urmă - veritabilă prefațare a disputelor de la Jocurile Olimpice '88; adică acolo unde se află o ultimă redută pentru natația noastră, care a cunoscut pînă acum izbînzi la mondiale, la europene și la Universiadă.

UN „LABORATOR" LA PROPORȚII DE MASĂ

Performanțele sînt întotdeauna doar partea vizibilă a aisbergului; temelia lor o constituie cele „nouă zecimi" - de muncă, eforturi, planuri, sacrificii, renunțări - nu tocmai perceptibile cu ochiul liber și cunoscute numai de cei în cauză.

În 1976 s-au înființat două centre olimpice de natație - la Baia Mare și Reșița. În același an, la sugestia secretarului de atunci al federației, Mihai Constantin, antrenorul Demeca părăsea Bucureștiul și lua drumul Maramureșului, punînd „pe picioare", cu sprijinul organelor locale, acest fertil Centru olimpic ce avea să se specializeze în probele mixt-fond. La Ploiești s-a cristalizat grupa de sprint (antrenori, Mihail Gothe și Mircea Hohoiu); la Reșița, sub coordonarea lui Ioan Shuster, a rămas prima verigă a selecției - mai ales copii pentru concursurile „Prietenia", iar în București, la Dinamo, se pregătesc seniorii (antrenoare, Cristina Șopterian). Performanțele contribuie la „coagularea" unor relații strînse de colaborare între tot mai mulți factori, astfel încît se poate vorbi de o familie a natației noastre: activiști în biroul federal (vicepreședinți, prof. Ion Dîrjan, prof. Domnica Alexandrescu, prof. Tirea Doina), medici (dr. Carmen Dumitru, dr. Andreea Aguletti, dr. Claudia Apostu), cercetători (Maria Șerban, Aurel Urmuzescu) - toți, împreună cu instituțiile pe care le reprezintă, sînt legați de ideea menținerii și amplificării prezenței înotătoarelor noastre în elita mondială. Ei sînt cei care împing spre suprafață acel vîrf al aisbergului pe care-l dorim tot mai înalt!

OCTAVIAN ȘTIREANU

CEL MAI

LUPTE

■ **Cele mai vechi descrieri ale jocului de lupte, de pe mormîntul lui Ptahhotep (a cincea dinastie egipteană), indică faptul că jocul datează dinainte de 2350 î.e.n. A fost introdus în Jocurile Olimpice la Olimpiada a 18-a, în 708 î.e.n. Stilul greco-roman e de origine franceză și a luat naștere în 1860.**

■ **Recordul în competițiile internaționale îl deține japonezul Osamu Watanabe, care nu a fost învins în 187 de meciuri consecutive.**

■ **Cele mai numeroase campionate mondiale cîștigate de un luptător au fost în număr de 10 și realizate de Alexandr Medved (U.R.S.S.) între 1964 și 1972.**

CEL MAI

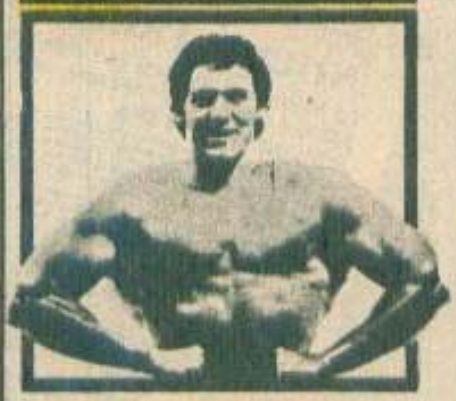

■ **Cel mai greu luptător din istoria olimpică era Chris Taylor (S.U.A.), care cîntărea 182,112 kg.**

■ **Cea mai lungă luptă a durat 11 ore și 40 de minute și a fost purtată de Martin Klein (U.R.S.S.) și Alfred Asikainen (Finlanda) în 1912. Klein a cîștigat.**

BAD-MINTON

■ **Cele mai multe campionate internaționale au fost cîștigate de Indonezia în 1957-1958, 1960-1961, 1963-1964, 1969-1970, 1972-1973, 1975-1976, 1978-1979.**

■ Recordul de titluri mondiale cîştigate este în număr de 21 şi l-a deţinut Sir George Thomas între 1903 şi 1928.

■ Cel mai scurt joc de badminton s-a ţinut în Indonezia, în 1969, fiind disputat între N. Takagi şi P. Tumengkol. Jucătoarea N. Takagi a cîştigat în 9 minute.

■ Cel mai lung meci de badminton a durat 65 de ore şi a fost disputat în Irlanda, în 1979, între Phil Duffy şi Aiden Taffe.

SURFING

■ Surfingul, în canoe, tradiţionalul sport polinesian, a fost pentru prima dată înregistrat de exploratorul britanic James Cook, în decembrie 1771, în cea de-a treia călătorie a sa, în Tahiti. Surfingul pe o scîndură a fost pentru prima dată descris de lt. James King, în 1779. Un surfer a fost

CEA MAI

descris de artistul oficial al călătoriei, John Webber. Sportul a fost reactualizat în 1900, la Waikiki.

■ Cele mai înalte valuri traversate într-o călătorie cu surful au fost de 15,25 m în Hawaii, performanţă înregistrată de Holua, în 1868.

■ Campionatele mondiale de surfing au fost inaugurate în 1964 la Sydney, în Australia. Cel dintîi surfer care a cucerit două titluri a fost Joyce Hoffman (S.U.A.), în 1965 şi 1966.

BOWLING

■ Cel mai numeros public la un turneu al A.B.C.-ului a fost de 5257 de spectatori la Milwaukee în 1952. Numărul total de spectatori înregistrat în Nevada în 1977 a fost de 174 953 în 89 de zile.

■ Cel mai întins centru de bowling din lume se află la Tokio şi are 252 de culoare.

■ Cel mai mare scor individual la trei jocuri (886) a fost înregistrat de Allie Brandt din New York în 1939, punctajul maxim fiind de 900. Cel mai mare scor pe echipe este de 3 858 şi a fost obţinut de Budweisers în 1958.

■ Cel mai mare scor la femei este de 818 puncte şi a fost obţinut de Bev Ortner în 1968.

CEL MAI

■ Recordul la lovituri consecutive este de 33 de puncte şi a fost înregistrat de John Pezzin, la Toledo, în 1976.

■ Congresul american de bowling cuprinde 4 700 000 de membri. Congresul internaţional de bowling al femeilor numără 4 100 000 de membri, iar Asociaţia de jucători profesionişti, formată în 1958, are aproape 1 900 dintre jucătorii cei mai buni din lume.

■ Cel mai tînăr campion a fost Harold Allen din Detroit care la 18 ani avea titlul de dublu campion. Cel mai bătrîn campion a fost Eddie Nicholas care la vîrsta de 70 de ani a fost cîştigătorul competiţiei din 1978.

■ Cel mai lung joc de bowling, de 150 de ore şi 15 minute, a fost înregistrat la Dublin de Tom Destowet care a jucat 709 jocuri cu o minge de 7,258 kg.

BASEBAL

■ Cel dintîi joc de baseball a fost înregistrat în 1846, cînd „New York Nine" i-a învins pe Knickerbockers cu 23 la 1.

■ Cel mai numeros public a fost de 420 784 de spectatori, în 1959, cînd Los Angeles Dodgers i-au învins cu 4 la 2 pe Chicago White Sox.

■ Cel mai rapid aruncător din lume este L. Nolan Ryan din California care, în august 1974, a fost cronometrat electronic la o viteză de 1613 m/h.

■ Cea mai lungă aruncare a fost de 138,26 m şi a fost executată de Glen Gorbous din Canada în 1957.

■ Cel mai tînăr jucător al tuturor timpurilor a fost aruncătorul Joe Nuxhall, din Cincinnati, care şi-a început cariera în iunie 1944, la vîrsta de 15 ani, 10 luni şi 11 zile.

■ Cel mai mare stadion este Cleveland Municipal Stadium din Ohio, care are o capacitate de 76 977 de locuri.

BILIARD

■ Cea dintîi masă de biliard a aparţinut regelui Franţei, Ludovic al XI-lea. Prima sală de biliard a fost înregistrată în Anglia, în prima parte a secolului al XIX-lea.

■ Cel mai mare număr de titluri mondiale în număr de 8 a fost realizat de John Roberts din Anglia între anii 1870 şi 1885.

■ Recordul de titluri mondiale obţinute de un amator, în număr de 4, este deţinut de Robert Marshall din Australia, iar la femei, în număr de 8, de Vera Selby.

Culese de
DIANA IONIŢĂ
şi TRAIAN T. COŞOVEI

SUPERLATIVE ÎN FOTBALUL NOSTRU

1. pentru întreaga activitate: COSTICĂ ȘTEFĂNESCU
2. pentru longevitate: FLOREA ISPIR
3. pentru fidelitate față de club: PAUL CAZAN
4. pentru selecțiile în națională: LADISLAU BÖLÖNI
5. pentru eficacitate: RODION CĂMĂTARU
6. pentru majorat: CONSTANTIN STĂNICI
7. pentru tinerețe: FLORIN-VALERIU RĂDUCIOIU

LAURI oferiți de ALMANAHUL FLACĂRA

Pentru o călătorie în universul pestriț al fotbalului se pot găsi oricînd orice fel de repere: importante sînt punctul de plecare și busola care să arate direcția.
Dorind ca nici în această publicație să nu fiți privați de plăcerea lecturilor despre fotbal, aceste pagini vă propun, stimați cititori, o asemenea „călătorie" prin acest sport, de-a lungul unui traseu pe care l-am numi *al superlativelor* — adică al unor izbînzi ce se cuvin remarcate în chip deosebit și care poartă, după părerea noastră, semnul obiectivității.
Se înțelege că demersul nostru se vrea deopotrivă un stimul și un omagiu nu numai pentru cei amintiți în aceste pagini, ci și pentru toți jucătorii noștri de fotbal care slujesc cu seriozitate, cinste și abnegație acest sport. Iar laurii simbolici pe care-i oferim sînt chiar aceste rînduri tipărite despre doar cîteva din sutele de catarge pe care... vînturile, valurile fotbalului par să nu fi reușit a le sparge...

OCTAVIAN ȘTIREANU

1

Costică Ștefănescu rămîne un monstru sacru al epocii moderne din fotbalul nostru. Atît de iradiant a fost exemplul lui, atît de plenară angajarea sa în slujirea acestui sport și atît de convingătoare întreaga-i personalitate încît a reușit să atingă o performanță destul de rară în fotbalul nostru - și anume aceea de a nu fi aproape niciodată și de nimeni contestat.
S-a născut la 26 martie 1951, la București. La 14 ani este legitimat la Steaua, debutînd în divizia A în 1969 (într-un meci cu Rapid, 2-0). Este, altfel spus, **cel mai vechi jucător în activitate din divizia A**, în care evoluase, pînă la începutul acestui campionat, de 481 de ori. Dar nu acest fapt în sine, pur statistic, ne emoționează cel mai mult și nici acoperirea în performanțe pe care Costică Ștefănescu a conferit-o acestor aproape două decenii de prezență în eșalonul de frunte al fotbalului nostru - adică trei titluri de campion național, de patru ori în echipa cîștigătoare a Cupei României, o prezență în semifinalele Cupei UEFA (la data cînd această performanță era o premieră pentru noi), de 66 de ori selecționat în echipa națională, căreia i-a fost căpitan vreme de un deceniu. Mai presus de aceste repere biografice se situează însăși biografia sa sportivă, modul în care s-a purtat în teren și în afara lui, oferindu-ne o imagine de referință a ceea ce este și trebuie să fie cu adevărat jucătorul de fotbal.

S-a întîmplat ca acest jucător ce întruchipa ca nimeni altul ideea de echipă națională să lipsească de la cel mai important meci al acesteia din ultimii ani, care a fost și cel mai important pentru Ștefănescu și generația lui de tricolori: meciul cu Irlanda de Nord. Cu Ștefănescu în teren, mai mult ca sigur ne-am fi dus în Mexic - și altfel s-ar fi scris, dacă nu altceva, măcar povestea sfîrșitului său de carieră. Așa, însă, o ultimă zvîcnire sub tricolor a mai avut Ștefănescu la 14 noiembrie 1985, în jocul cu Turcia - ultimul din preliminariile campionatului mondial și, totodată, din prodigioasa sa carieră internațională: la poarta consacrării bătea cu putere talentul lui Belodedici.

Cunoscînd gloria sub steagul Universității Craiova, pe care a slujit-o peste 12 ani, Costică Ștefănescu, maestru emerit al sportului, economist de profesie, a optat pentru activitatea de antrenor, pregătind din iarna lui '85 echipa F.C.M. Brașov.

Lipsită de orice sincopă din acelea care mai tulbură viața fotbalului și a fotbaliștilor noștri, întreaga activitate a lui Costică Ștefănescu merită cu prisosință laurii acestui remember în paginile noastre.

2

Probabil că gestul care emoționează cel mai mult din întreaga carieră sportivă a lui Florea Ispir a fost cel al retragerii sale de pe terenul de fotbal. Și asta pentru că Ispir a făcut parte din spița rară a jucătorilor deloc „zgomotoși", a căror ambiție supremă o constituie doar slujirea cu abnegație și devotament a clubului din care fac parte. Într-un sport în care transferurile se fac nu de puține ori „de dragul lor" și-al unor prime de instalare liniștitoare pînă la viitoarea plecare, Ispir reprezintă cazul aproape unic al unei rezistențe de 17 ani pe baricadele aceleiași echipe, A.S.A. Tîrgu Mureș. În acest răstimp, nu puține au fost „invitațiile" de a juca în altă parte și nu neglijabile ofertele din partea altor cluburi, dar Florea Ispir le-a parat pe toate în numele acelui principiu care, pe cît de „perimat" pare în ochii unora, mai tineri, pe atît de valoros rămîne în cîmpul eticii sportului: fidelitatea față de club.

Fiind sieși cel mai sensibil barometru, Ispir a rămas în teren atîta vreme cît a simțit că poate și că este nevoie de el; intenția de a se „lăsa", exprimată în cîteva rînduri, s-a lovit de refuzul celor din jur și, nu de puține ori, de situația unei echipe care avea nevoie „în spate" de calmul, plasamentul și... inspirația „bătrînului" Ispir. Pentru ca în acest sezon, cînd A.S.A. începe să aibă altă capacitate de exprimare, sub bagheta ambițiosului Cornel Dinu, Florea Ispir să decidă, de comun acord cu toată lumea, că a sosit momentul de a rămîne definitiv numai pe banca tehnică a echipei. Oricît de tentantă ar fi fost perspectiva celor 500 de jocuri în prima divizie, Ispir a rămas la fel de ferm, oprindu-se la 485.

Cazul lui Florea Ispir are o morală anume - dincolo de semnificația în sine a celor 17 ani la același club și a celor 485 de jocuri în divizia A: este vorba de modul exemplar în care acest jucător a știut să se pregătească și să se mențină competitiv în tot acest răstimp. Cu alte cuvinte, „premiul" pe care i-l acordăm este unul cuvenit unei conduite sportive exemplare, și unei atitudini pilduitoare față de exigențele performanței pe terenul de sport. Ispir a putut să aibă o îndelungată carieră sportivă pentru că a consimțit să trăiască o viață sportivă.

3

Există o întîmplare cu șeful unei instituții de pe vremuri care, trebuind să fie schimbat din funcție, a primit sugestia de a-și da demisia pentru ca, în ochii lumii, aparențele să fie salvate. La toate insistențele amicale ale forurilor superioare, cel în cauză răspundea invariabil: „Îmi pare rău, nu pot să vă ajut, eu vreau să rămîn în funcție!".

Cam așa au stat lucrurile și cu Paul Cazan: el n-a putut „să-i ajute" nici pe antrenorii care vroiau

să-l schimbe, nici pe acei tineri care doreau să-i ia locul; toate aluziile venite din jur în legătură cu „lăsarea de fotbal" s-au năruit de voința neclintită a lui Păul de a rămîne în teren. Mai întîi a fost bănuit (sau „s-a sperat") că se va retrage de bunăvoie - și s-au căutat soluții pentru a fi înlocuit. Poate chiar el s-a gîndit că asaltul tinerilor îl va răpune și atunci, după cum mărturisește, „m-am antrenat dublu față de cum făceam înainte, așteptînd clipa prielnică pentru a demonstra că am rămas același jucător". De regulă, ultimele două-trei campionate le-a început pe banca de rezerve. Fără aere de vedetă, modest, privindu-și colegii ca un junior care speră că îi va veni, în sfîrșit, rîndul să intre în teren. Și după cîteva etape se sesiza unanim că este iarăși nevoie de tinerețea „bătrînului Cazan", că Paul este mai bine pregătit decît junii în care se puneau speranțe, că el poate ajuta echipa nu... retrăgîndu-se din activitate ci tocmai fiind în teren, că, în sfîrșit, vîrsta jucătorilor din spița rară a lui Cazan nu poate fi în nici un caz calculată după buletinul de identitate, ci numai după modul cum joacă și se pregătesc.

Tenacitate, voință și discreție ca ale lui Paul Cazan se găsesc mai rar la jucătorii noștri. Aceste calități i-au permis lui Paul să împlinească **15 ani bătuți pe muchie la același club,** Sportul studențesc, pentru care a jucat de peste 460 de ori, numai în divizia A. Face parte din catalogul cu premianți ai acestui club, a cărui ultimă promoție de absolvenți îi include, printre alții, pe Mircea Sandu, Romulus Chihaia, Nicolae Tănăsescu. De aceea, dintre toate „premiile" meritate de Paul Cazan (pentru longevitate, pentru tenacitate, pentru cel mai „vîrstnic" participant într-o competiție internațională ș.a.), ne-am decis să-i acordăm în aceste rînduri laurii care-l onorează cel mai mult: pentru fidelitatea sa față de clubul în care s-a format și afirmat.

Încolo, dacă v-am spune că s-a născut la 30 septembrie 1951, n-ați crede: priviți-l cum joacă!

4

Faptul statistic că Bölöni este azi liderul selecționerilor în echipa națională are mai puțină importanță decît explicația acestui fapt, iar explicația stă în primul rînd în aceea că inteligența specializată se degradează mai încet și mai puțin decît talentul, instinctul ori forța fizică. Ne vom da seama mai bine de acest lucru recunoscînd ce nu are Bölöni: el nu are viteză sau, în orice caz, nu are viteza lui Hagi sau cea pe care o avea Balaci; Bölöni nu este un dribleur: dribleuri erau Ozon, Constantin, Dobrin și alții; Bölöni nu este un corsar al golului cum era Dumitrache; nu este un maestru al loviturii cu capul - cum era Dudu Georgescu - ori un spărgător de apărări înghețate - cum e Cămătaru. Tehnica lui Bölöni pare simplă: preia perfect mingea, care i se lipește de picior, și pasează desăvîrșit, exact acolo unde vrea să paseze. E asta, totuși, o tehnică simplă? Ai zice că acesta e alfabetul fotbalului. Dar „scrierea"? Ei bine, de la abc-ul tehnic la „sintaxa" tactică e, desigur, o cale lungă. Bölöni este unul dintre cei care au parcurs-o sau care, în orice caz, o cunosc foarte bine. De aceea a și fost elementul de legătură între vreo trei-patru cicluri ale naționalei, din vara lui '75 încoace: esența celor 100 de prezențe în națională (la 2 septembrie 1987, în jocul cu Polonia, de la Bydgoszez) are această rațiune de fond - restul e o treabă pur statistică.

Și mai este un lucru: un asemenea record nu poate fi desprins de lărgirea considerabilă a evantaiului întîlnirilor internaționale. Bölöni a îmbrăcat peste jumătate din cele o sută de tricouri în mai puțin de o treime din intervalul carierei lui internaționale, adică în cei patru ani ai „mandatului Lucescu".

Pe de altă parte, prezența lui Bölöni la Steaua, în finalul de carieră al marelui nostru jucător și la începutul de carieră internațională a echipei, a dus la aceste două ușor observabile cu ochiul liber evenimente: renașterea, reîntinerirea lui Bölöni însuși și sudarea armonios strălucitoare a jocului unei echipe care fără Bölöni ar fi numai o colecție de individualități. Potențîndu-se reciproc, Steaua și Bölöni au cîștigat, în trei ani, trei campionate naționale, două Cupe ale României, Cupa Campionilor Europeni, Super Cupa Europei - și au mai cîștigat imensul privilegiu de a fi, pentru multă vreme, un pisc de referință, stimulativ și mobilizator pentru echipele noastre și pentru jucătorii acestora.

- Am impresia că arbitrul ține cu adversarii!

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

5

La serbările galante ale fotbalului european sîntem reprezentaţi în 1987 de Rodion Cămătaru, cîştigătorul „Ghetei de aur" pentru cele mai multe goluri marcate într-un campionat. Aceste 44 de goluri, ca şi cele patru lovituri de la 11 m apărate de Ducadam, redeschid discuţia despre ce-nseamnă performanţa în fotbal sau, mai bine zis, cîte feluri de performanţe se pot atinge în acest sport. Dacă „penalty-urile lui Ducadam" sînt o excepţională performanţă individuală pusă în slujba echipei, „golurile lui Cămătaru" sînt o performanţă a echipei, materializată într-un triumf individual.

La 29 de ani (împliniţi pe 22 iunie 1987), Cămătaru trăieşte aşadar o dublă premieră: devine golgeter naţional şi, totodată, golgeter european. În fotbal, în general, nu ştim dacă ni se întîmplă ce meritäm, dar, de regulă, meritäm ce ni se întîmplă; în cazul lui Cămătaru, „s-a întîmplat" (e un fel de a spune...) ca valorosul nostru internaţional să merite această dublă performanţă, întrucît, de departe, este unul dintre cei mai buni atacanţi din epoca modernă a fotbalului nostru. Iar dacă numărul de goluri înscrise reprezintă un criteriu suficient, trebuie să spunem că nouarul dinamovist este al doilea golgeter din istoria celor 70 de ediţii ale campionatului nostru, avînd, la data scrierii acestor rînduri, 175 de goluri marcate în prima divizie; îl depăşeşte doar Dudu Georgescu, de două ori cîştigător al „Ghetei de aur", de patru ori golgeter naţional şi autor al fabulosului record de 252 de goluri înscrise în aproape 350 de jocuri în divizia A. (După Cămătaru, urmează Radu II, cu 172 de goluri, jucător ce-ar mai putea să revină, apoi cîţiva din coriteii de altădată ai fotbalului nostru: Oblemenco şi Dumitrache - 170, M. Sandu - 167, Adam - 160, Ozon - 157, Iordănescu - 156, Constantin - 149, Mircea Dridea - 142).

Marele merit al lui Cămătaru este că adesea rezolvă optim o ecuaţie tot mai presantă a fotbalului modern, în care vîrfurile trebuie să se bată să dizloce apărările pentru a crea spaţii de finalizare celor din linia a doua. Poate aşa se explică şi cele numai 16 goluri marcate de Cămătaru în 59 de jocuri ale naţionalei, deşi multe dintre acestea au fost decisive, ca în sprinturile de pe „Rasunda" (1-0 cu Suedia, hotărîtor pentru Euro '84) sau de pe Wembley (1-1 cu Anglia, ce putea fi decisiv pentru Mexic '86 dacă nu era Irlanda de Nord sau, mai bine zis, dacă Rodion ar fi jucat în acel meci de tristă amintire).

Contestat o vreme, Cămătaru a fost ajutat şi a avut forţa să revină, smulgînd „duşmanilor" săi de ocazie mărturisirea publică şi antologică: „M-ai învins, Rodioane!" De la o vreme, Cămătaru traversează o perioadă similară de contestare, ajungîndu-se la acel paradox (de care numai fotbalul nostru poate fi în stare) conform căruia golgeterul Europei n-are loc decît foarte rar şi nesemnificativ în echipa naţională a ţării sale! Nu este acesta, oare, un lux prea mare pe care ni-l permitem?

Indiferent de cît soare a ieşit şi va mai ieşi pe uliţa lui, Cămătaru rămîne unul dintre personajele principale ale fotbalului românesc şi european din anul de graţie 1987, un golgeter prin vocaţie şi formaţie, singurul rămas într-o cursă ambiţioasă de a împinge mai sus plafonul de legendă al lui Dudu Georgescu.

6

A doua zi după meciul cu G.K.S. Katowice, deci pe 17 septembrie 1987, Constantin Stănici a împlinit 18 ani. Faptul a trecut întrucîtva neobservat, deşi majoratul reprezintă un eveniment important nu numai în viaţa liceenilor, ci şi în cea a fotbaliştilor. Cu toate că a ajuns un oarecare nume în fotbalul nostru, Stănici nu şi-a cîştigat încă renumele pe care îl merită şi la care-i dă dreptul marele său talent. Paradoxul este că i se reproşează tocmai asta - şi anume că joacă prea mult din propriul talent şi prea puţin din rigorile pe care le presupune angrenajul unei echipe. Scepticii numesc asta încăpăţînare, optimiştii - prea multă personalitate. Fac parte din categoria acestora din urmă, „acuzîndu-l" pe Stănici de prea multă personalitate într-o echipă ce nu duce lipsă de jucători cu asemenea statut. Or, Stănici n-a încercat niciodată mai mult decît să-şi facă propriul joc, să-şi arate talentul şi să-şi pună în valoare calităţile. Suficient, am zice noi, aşa cum au zis şi mulţi selecţioneri ai diferitelor loturi naţionale de juniori care au început de fiecare dată treaba „cu Stănici pe stînga".

La vîrsta la care o are, Stănici a acumulat peste 100 de jocuri internaționale, din care jumătate în lotul național de juniori, al cărui căpitan și este. Dacă vom da la o parte vălul prejudecăților noastre, va trebui să recunoaștem că este și aceasta o performanță, puțini din „seniorii" de azi ai fotbalului putîndu-se lăuda că, la vîrsta de acum a lui Stănici, ar fi avut și experiența lui internațională. Se înțelege că aceste ieșiri în lume i-au dat lui Stănici o anume siguranță de sine, o anume încredere în propriul talent care îl imunizează aproape în fața reproșurilor care i se mai fac de către cei din jur. El își vede de treabă pe teren și nu rare sînt momentele cînd întreaga tribună sau echipă își leagă speranțele de o pasă, un șut sau un dribling ale lui Costel.

Tăcut pînă la limita timidității, Stănici compensează lipsa de zgomot din jurul numelui său cu o tonică și molipsitoare încredere în forțele proprii. Asta l-a ajutat să „gliseze" fără prea mari traume între echipa de tineret a clubului, banca de rezerve, postul de titular - și retur, fiind convins de fiecare dată că, pînă la urmă, valoarea sa nu va aștepta numărul anilor și se va impune. Așa s-a și întîmplat, chiar dacă, încă, Stănici nu poate fi considerat printre titularii indiscutabili ai Sportului studențesc. Speranțele cu care privim, însă, de fiecare dată intrările sale în teren (indiferent în ce minut s-ar produce) vorbesc de la sine despre cît de mult contează acest jucător în barometrul sentimental al tribunei din Regie.

Prinzîndu-i la butonieră garoafa omagierii acestui majorat, nu facem altceva decît să-i urăm lui Stănici să păsească degrabă în vîrsta pe care o are, adică să fie cu mai multă convingere jucătorul matur de care au nevoie și echipa lui de club, și întregul nostru fotbal.

Cu talentul și experiența internațională pe care le are (disproporționat de mari în raport cu vîrsta), cu felul tăcut și civilizat în care știe să se comporte față de toți cei din jur, Stănici are toate premisele să ajungă unul din marii jucători ai fotbalului nostru. Drept pentru care mă și grăbesc să semnez acest cec în alb, fiind convins că timpul îi va da dreptate, îmi va da dreptate, ne va da dreptate.

Fotbalul a devenit tot mai mult o „jucărie" a celor maturi. Nu numai în afara terenului, dar și în teren „mingea" se încredințează celor cu experiență, capabili să reziste și să-și impună punctul de vedere în aspra încleștare pentru rezultat. În acest context, aparițiile juvenile sînt tot mai rare pe terenurile de fotbal, „puștii" fiind lăsați multă vreme să se călească înainte de a intra în focul primei divizii. Așa stînd lucrurile, cu atît mai mult se cuvine salutată prezența pe prima scenă a fotbalului nostru a unui jucător care a debutat cînd încă n-avea 17 ani - Florin-Valeriu Răducioiu. S-a născut la 17 martie 1970, este cel mai tînăr jucător din cei peste două sute ciți activează în divizia A și a îmbrăcat tricoul primei echipe a lui Dinamo la 8 martie 1987, în meciul de la Brașov. Gestul acestei spectaculoase promovări își are explicațiile sale, ce țin de amplul proces de reconstrucție pe care Mircea Lucescu l-a inițiat la echipa Dinamo. De aceea, debutul n-a rămas o simplă dată biografică, ci momentul de asumare a unei responsabilități față de evoluția și creșterea acestui jucător în care foarte mulți văd un al doilea Dumitrache. „Sigur, asemănarea Dumitrache-Răducioiu este uneori frapantă, dincolo de similitudinea posturilor, spunea Mircea Lucescu. Să nu uităm, însă, că la acești jucători structura și sarcinile postului s-au schimbat în cele două decenii care le despart debuturile în fotbalul de performanță. Complexitatea actuală a vîrfului de atac se impune de la sine și ea crește în perspectiva viitorului nu prea îndepărtat. Dinamica jocului duce la aceasta și un prim răspuns îl avem în universalitatea jucătorului. Așa încît avem mult de lucru cu puștiul!" Ce anume? „Ca și fostul meu coechipier din echipa de club și de la națională, Dumitrache, Răducioiu are viteză de deplasare și execuție (după mine, va fi cerința nr. 1 la viitorul C.M.), capacitate de înțelegere tactică. Dar confundă încă viteza cu precipitarea, mai are destule de perfecționat în jocul cu ambele picioare, ca și în cel aerian, și îi mai trebuie o agresivitate de tip Lăcătuș". Dacă Răducioiu va fi o posibilă soluție la penuria de vîrfuri de atac din fotbalul nostru: „Acești tineri jucători evoluează în criza de timp, de spațiu și... gîndire, neavînd, de cele mai multe ori, nici măcar înțelegerea publicului, nerăbdător să vadă golul. Cu toții, antrenori, club, coechipieri, adversari, public - trebuie să contribuim la formarea lor ca performeri autentici, ei trebuie să-și cunoască bine îndatoririle chiar înainte de maturizare. Și aici intră în circuit familia și școala. Cînd Dinamo va putea alinia un eficient tandem ofensiv Cămătaru-Răducioiu, asemănarea ultimului cu Dumitrache va deveni un fapt real". Cam astea sînt perspectivele celui mai tînăr jucător din fotbalul diviziei noastre A și cam acestea sînt motivele pentru care îi acordăm acest premiu de tinerețe - ca un cec în alb pe care sperăm că-l va onora pe măsura încrederii de care este înconjurat.

Un cuplu unit în sport, ca și în viață: Maricica și Ioan Puică

MARICICA PUICĂ:

„Mi-am spus mereu: trebuie!"

Pe Maricica Puică n-o poți aborda ușor dintr-un motiv care nu depinde, aproape niciodată, de voința ei. Abia se întorsese de la San Francisco, unde ciștiga „mila californiană", cînd am surprins-o încercînd să se reacomodeze cu o viață pe care, îndeobște, o numim normală. Treburile casei, numeroasele relații cu oameni mai mult sau mai puțin apropiați, programul de recuperare și cel de pregătire, toate cer timp. Un timp pe care și-l cîntărește cu o precizie uimitoare. „Acum o jumătate de oră ai fost căutată", i-a comunicat soțul ei după un apel telefonic care n-o găsise în timpul cînd fusese plecată să-i vină în ajutor unei vecine mai vîrstnice de peste drum. „Nu putea fi acum o jumătate de oră, lipsesc doar de 22 de minute", a venit prompt răspunsul. Am înțeles atunci cum va decurge discuția noastră, bucurîndu-mă la gîndul că astfel nu-și va putea pierde nimic din spontaneitate. Totodată, convorbirea cu Maricica avea să fie din cînd în cînd punctată de intervenția profesorului Ioan Puică, venită în mod fericit să-i susțină și să-i completeze afirmațiile, o proiecție a acelei simbioze pe care cei doi „mizează" de cîțiva ani buni, chiar acolo, pe pista de concurs. Despre rodnicia acestei conlucrări vorbește de la sine vitrina trofeelor, întinsă pe trei dintre pereții camerei în care ne aflăm. Printre sutele de obiecte expuse, fiecare-n parte cristalizînd precum un bulgăre de chihlimbar istoria unei irepetabile ființări, se află un pantof de alergare auriu, un simbol, desigur, dar care, pentru că are dimensiunile unuia adevărat ca de copii, mă poartă cu gîndul la mica poveste a debutului Maricicăi.

— Cu peste douăzeci de ani în urmă, eram încă elevă la o școală generală din Iași cînd a avut loc un concurs de selecție la care doream foarte mult să iau și eu parte. Dar, pentru că la categoria în care alergau toți cei de vîrsta mea n-am avut tenișii pe care urma să mi-i aducă sora mea, am fugit cu cei mai mari decît mine și n-am ajuns decît a cincea.

— Privind la șirul trofeelor pe care le-ați obținut îmi dau seama că eforturile n-au fost zadarnice. Știu, totodată, și palmaresul dumneavoastră o dovedește, că sînteți singura sportivă din țara noastră medaliată în toate marile competiții existente. Care dintre acestea vă este mai aproape de inimă?

— Medalia olimpică obținută la Los Angeles în 1984. A fost și cel mai greu de cucerit. Am concurat la 3 000 m, într-o cursă mult comentată atunci, alături de americanca Mary Deker, care la un moment dat s-a împiedicat și a căzut ieșind din concurs, de englezoaica Wendy Sly care a venit a doua și canadianca Lyn Williams, medaliata cu bronz.

— Mă gîndesc că pentru a ciștiga o astfel de cursă nu-i suficient să poți să-ți învingi adversarele ci și, poate mai ales, propriile-ți limite. Iată, Ioan Puică spunea că, după Los Angeles, referindu-vă la acea dramatică ieșire din cursă a Maryei Deker, ați afirmat că, în locul ei, v-ați fi ridicat și ați fi alergat în continuare. N-ați simțit niciodată că nu mai puteți?

— Ba da. Într-o cursă lupta care primează este aceea cu recordul și cu propriile-ți limite și după aceea cu adversarele care pot mai mult sau mai puțin în momentele respective. Îmi aduc aminte de participarea mea la Campionatele mondiale de cros de la New Jersey, în martie 1984. La un moment dat mă aflam în pragul abandonului, cînd mi-am zis că trebuie să mai rezist măcar pînă la podul care se zărea în față. Am ajuns pînă acolo și atunci au început să cedeze celelalte alergătoare, așa că pînă la urmă am reușit să-mi transform posibilul aban-

DINTR-O BIOGRAFIE ÎN MERS

— Medaliată la Campionatele europene de sală (Milano, 1982)
— Medaliată la Campionatele europene în aer liber (Atena, 1982 și Stuttgart, 1986)
— Medaliată la Campionatele mondiale de cros (Glasgow, 1978, Roma, 1982, și New Jersey, 1984)
— Medaliată la Campionatele mondiale de sală (Indianapolis, 1987)
— Medaliată la Campionatele mondiale în aer liber (Roma, 1987)
— Medaliată la Olimpiadă (Los Angeles, 1984 — aur la 3 000 m și bronz la 1 500 m)
— Cîștigătoare de Grand Prix (1986, la 1 500 m, și 1987, la 3 000 m)
— Deținătoare a unui loc pe podiumul clasamentului general al medaliaților de Grand Prix (1986, locul doi)
— Deținătoare a șapte recorduri naționale (de la 1 000 la 5 000 m).
— Deținătoare a unui record european (1 milă, 4:17, 33).
— Deținătoare a unui record mondial (2 000, 5:28,69).

don într-o victorie. A fost de altfel și cea mai anevoioasă din cîte păstrez în memorie.

— Sînt reconfortante victoriile obținute atunci cînd ai fi putut crede că totul este pierdut dar, uneori, o înfrîngere poate cîntări chiar mai mult. Este, într-un fel, reversul situației pomenite anterior. Ați trecut prin asta vreodată?

— La Olimpiada de la Moscova, din 1980, am venit pe locul 6—7, la egalitate cu sovietica Smolka. Era cea de-a doua mea participare la un astfel de concurs și cu puțină șansă cred c-aș fi putut obține o medalie. N-a fost așa, dar înfrîngerea suferită atunci m-a mobilizat într-atît încît în perioada imediat următoare învățămintele trase aveau să-și arate roadele.

— Uneori traiectoria pe care se înscrie un sportiv în evoluția sa nu mai depinde nici de talentul cu care l-a înzestrat natura și nici de munca pe care a investit-o în modelarea și valorificarea acestui dat, ci pur și simplu de o conjunctură mai mult sau mai puțin favorabilă... Antrenorul Ioan Puică a urmărit, desigur, cu mai multă luciditate acest aspect.

— Pare paradoxal dar tocmai conjuncturile nefavorabile i-au determinat Maricicăi performanțele. Insuccesele sau neincluderile în diferitele loturi i-au călit voința. Asta într-un plan. Dintr-un alt punct de vedere însă vreau să amintesc că între anii 1980—1983 a existat o perioadă cînd, în Iugoslavia, se organiza un concurs în localitatea Velenje, la care participau cele mai bune alergătoare ale momentului venite din toată lumea. Maricica a luat startul în trei dintre aceste curse de stradă, învingînd în două dintre ele sportive de renume cum erau norvegianca Grete Waitz sau campioana Europei, sovietica Ulmasova. Aceste victorii i-au dat încrederea necesară și convingerea că poate întrece și alte alergătoare de valoare. Se poate spune deci că această „conjunctură numită Velenje" a avut darul de-a o propulsa pe orbita marii performanțe.

— E timpul, cred, să vă cer o opinie despre modul în care apreciați lupta sportivă sau, și mai precis, cum vă priviți adversarele?

— E foarte greu cînd te bate cineva. Mă doare sufletul atunci cînd mi se întîmplă dar, dincolo de asta, eu sînt prietenă cu adversarele mele. Între ele se află Ulrike Bruns (R.F.G.), Kornelia Burki (Elveția), Yvonne Murray (Irlanda), Kristy Wade (Anglia), Tatiana Samoilenko (U.R.S.S.). Îmi place, în general, lupta sportivă dusă într-un fair-play total care face să cîștige în spectacol proba respectivă și determină rezultatele să cocheteze cu zona marilor recorduri.

— Pentru că tot a venit vorba, un record este o culme, deci o limită. Dacă o atingi, te eliberezi sau te subjugă cu atît mai mult dorința de a te autodepăși?

— În primul moment te simți eliberat. Este ca atunci cînd scapi de o obligație și răsufli ușurat. Momentul imediat următor însă, la un mare sportiv, la un adevărat sportiv, trebuie să marcheze apariția dorinței de autodepășire. Între aceste două etape timpul este uneori atît de scurt încît într-un același concurs un atlet își poate ameliora propriul record stabilit. Alteori ești nevoit să aștepți luni și chiar ani pentru a trece peste bariera propriilor posibilități. Recordul mondial pe care-l dețin la 2 000 m mi-a aparținut prima oară în 1979, cînd am alergat 5:33,05. A fost mai apoi doborît de alte alergătoare, între care Tatiana Kazankina, campioana olimpică de la Moscova și actuala deținătoare a recordului mondial la 3 000 m. Abia în 1986 am reintrat în posesia lui, cînd am alergat 5:28,69. Au trecut șapte ani dar am și progresat cu aproape cinci secunde. Asta înseamnă că eu, cea de acum, aș fi întrecut-o pe Maricica de atunci cu aproape 25 de metri.

— Spre ce anume este înclinat un mare sportiv între „a putea" și „a vrea"?

— La o mare personalitate sportivă aceste două variante coexistă într-o simbioză totală. Niciodată un mare performer n-o să vrea mai mult decît poate dar nici n-o să poată mai mult decît vrea.

— Cît dintr-o mare personalitate sportivă este „mîna care nu se vede", rodul muncii modelatoare a antrenorului?

— Găsesc mai potrivit un răspuns cu putere de sugestie, ne spune Ioan Puică. Un mare sportiv este o bună sămînță iar un bun antrenor este un bun grădinar.

Cititorilor Almanahului Flacăra cu simpatie Ilie Puică

— Sportul, chiar prin disciplinele sale cele mai ilustrative în acest sens, își pierde astăzi tot mai mult din caracterul său ludic devenind cu deosebire luptă. Ce implicații poate avea această vizibilă și tot mai accentuată transformare în evoluția sa în general și în definirea sportivului în special?

— Este evident, întrecerile sportive de astăzi nu mai sînt demult doar simple confruntări ale unor individualități. Devine tot mai pregnant caracterul reprezentativ în care de foarte multe ori suportul științific, biochimic, medical atîrnă greu în balanța victoriei. Responsabilitățile sînt de aceea crescute atît pentru sportiv cît și pentru antrenor. Pregătirile trebuie să răspundă acestor cerințe și, pentru realizarea lor, antrenorul este obligat să-și diversifice munca. El este totodată psiholog, medic, tactician, un cunoscător avizat al ultimelor cuceriri în materie de auxiliari sportivi, de la calitățile unei piste de alergare pînă la acelea ale echipamentului de antrenament și concurs. Toate acestea, plus diversificarea tacticii răspund nevoii ca, prin fiecare concurs, să se realizeze o performanță care să-ți onoreze cartea de vizită.

— Ce-au însemnat pentru Maricia Puică ultimele campionate mondiale, de la Roma?

— Cu această participare, se poate spune, ea și-a împlinit cariera sportivă. Era singura medalie ce-i lipsea din panoplie și nu i-a fost deloc ușor s-o cucerească. În general, un campionat mondial de atletism este un concurs mai greu decît o olimpiadă, atenția fiind dirijată doar spre această disciplină. Peste toate, dacă mai adăugăm neșansa celor două accidente suferite, ajungem să recunoaștem, în consonanță cu spusele unui inspirat ziarist sportiv, că Maricica Puică a obținut aici „o medalie de argint cu strălucire de aur". Și asta într-o competiție în care evoluau sportive mai tinere decît ea cu 12 ani și chiar mai mult.

— O putem așeza pe Maricica printre sportivii cu o longevitate aparte?

— După mai bine de douăzeci de ani de activitate ea cochetează și astăzi cu podiumul marilor competiții. Anul acesta a fost totodată cîștigătoare de Grand Prix, la 3 000 m. Dacă o situăm printre sportivii cu o longevitate deosebită, atunci trebuie să spunem că ea este rezultatul unei îndelungate pregătiri, prin imprimarea unui ritm de viață corect și foarte riguros calculat, printr-o adaptare la efort metodică, progresivă ca intensitate de la an la an, printr-o alegere înțeleaptă a numărului și tăriei concursurilor, în așa fel încît uzura să fie cît mai mică. Printr-o bună conlucrare cu antrenorul, printr-o muncă minuțioasă și o voință de fier, orice sportiv poate obține o prelungire în timp a potențialului său de performanță.

Din convorbirea avută cu această excepțională sportivă care va rămîne cu siguranță ca un nume de referință în galeria marilor atleți, din cele adăugate de soțul și antrenorul ei, încerc să schițez pentru aceia care n-o cunosc un portret robot:

Un sportiv tenace care încearcă să se autodepășească de fiecare dată și, foarte important, un sportiv care în fața imprevizibilului știe să se mobilizeze mai mult decît în fața previzibilului. Ea nu face caz de performanțele sale. O impresionează lucrurile în care se văd talentul și munca deopotrivă. Este un om afectuos, iubește copiii și florile vii, acolo, în pămîntul căruia i-au sintetizat frumusețea. Au impresionat-o, pe unde a fost, varietatea obiceiurilor, oamenii cu suflet cald și apropiat, cum sînt cei din sud, dar și durabilitatea de sentimente a nordicilor. Cea mai mare plăcere este să facă plăcere celorlalți. O alta este să gătească. Are nostalgia Moldovei, a locurilor unde a copilărit. Apreciază oamenii calmi și calculați, în compensație cu firea ei explozivă. Iubește muzica, a fost cîndva, în școală, solistă de muzică populară, pasiune de care s-a desprins cu greu pentru a merge în totalitate spre sport. Dacă n-ar fi făcut atletism ar fi fost mai mult ca sigur o handbalistă cu performanțe asemănătoare. Dacă n-ar fi făcut sport i-ar fi plăcut să fie profesoară. Are tact pedagogic și va fi antrenoare. Deține deja categoria a doua și se pregătește să se prezinte la examenul pentru categoria întîi. Ar suporta mai ușor durerea despărțirii de un record dacă ar fi doborît de o elevă de-a ei. Gîndește că mai tîrziu va putea călători prin locurile pe unde a concurat pentru a se bucura pe îndelete de frumusețea oamenilor și a naturii, întregindu-și imaginea despre o lume al cărei înconjur l-a făcut în pantofii ei cu cuie. Mulțumim, Maricica! Succes, Maricica!

CONSTANTIN DRAGOMIR

Alm. Flacăra 1988 C. 12 — 13

ALMANAH FLACĂRA 1988 ■■■

Două dintre stelele actualelor Campionate Mondiale de la Rotterdam: Aurelia Dobre, campioană mondială absolută, și Daniela Silivaș, (fotografii publicate de Trouw și, respectiv, Het Vrije Volk din Olanda).

Vîrsta de aur a gimnasticii românești

Incontestabil, pentru aceia care vor dori să reparcurgă etapele ascensiunii gimnasticii noastre feminine, anul 1987 rămîne un vîrf pe cît de semeț, fascinant și seducător, pe atît de greu de atins. Spre o irezistibilă chemare, al cărei magnetism amesteca printre promisiuni și vise multe nebănuite primejdii, s-au avîntat tinerele dar cutezătoarele noastre reprezentante la „mondialele" de la Rotterdam iar curajul și devotamentul lor aveau să fie răsplătite cu laurii celei mai răsunătoare victorii din cîte a obținut vreodată gimnastica românească. Prestigiosul succes al acestor minunate fete de aur a venit să reconfirme valoarea unei școli ale cărei rezultate au astăzi din ce în ce mai puțin aparența fulgerătoarelor surprize, dobîndind tot mai pregnant caracterul argumentat de constanță al unei frumoase și impresionante tradiții. La „Ahoy Sportpaleis" nu o stea sau alta a dat strălucire participării noastre la această importantă competiție ci o excepțională ECHIPĂ, a cărei omogenitate valorică de înalt nivel, dublată de o extraordinară putere de luptă și o voință nemăsurată, a impresionat fără rezerve. Senzația de siguranță și forță degajată în evoluție își avea suportul în seriozitatea unei pregătiri asidue. Modestia, sesizată și apreciată și ea de către cei prezenți, traducea la fel de bine, dincolo de exploziile de expresivitate din momentele prezenței în concurs, cota valorică a unei munci îndelungate prin care fusese potențat un adevărat resort modelator. Echipa României a fost la aceste Campionate Mondiale o prezență matură în ciuda tinereții componentelor sale, ba chiar și a lipsei de experiență a multora dintre ele. Aurelia Dobre este exemplul cel mai semnificativ în acest sens. La numai 15 ani, pentru prima oară participantă la un concurs de o asemenea anvergură, ea a reușit totuși, printr-o stăpînire de sine uimitoare, să-și pună în valoare talentul și întreaga măiestrie. Oficialii și cei 6000 de martori ai fiecăreia dintre reuniunile de la „Ahoy" au fost puși în situația de a recunoaște ceea ce, de obicei, nu se face: cele 12 note maxime trecute în contul sportivelor din România, răsplătind prestația îndelung aplaudată și ovaționată de toți cei prezenți, acceptau perfecțiunea. Pledau pentru această idee incredibilele zboruri, grația tulburătoare a mișcărilor, echilibrul fantastic reușind să opună gravitației sugestia unui neverosimil stop-cadru. N-a mai mirat de aceea pe nimeni verdictul ce situa România în fruntea ierarhiei mondiale a gimnasticii cu un palmares admirabil: 5 medalii de aur, 1 de argint, 4 de bronz, titlul pe echipe precum și cel de campioană absolută cucerit de Aurelia Dobre. Un an de excepție ce poate rămîne ca un frumos bilanț dar și ca o convingătoare promisiune.

CONSTANTIN DRAGOMIR

SAH
cu Margareta Muresan

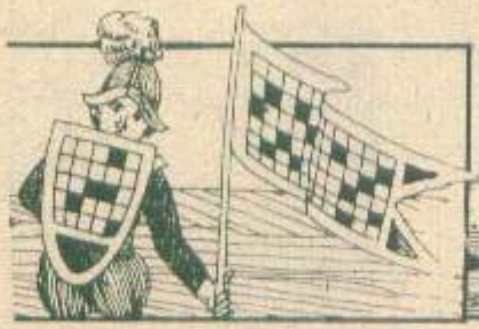

3 ESCALE pe planeta şah

Partidele decise dau frumuseţe luptei sportive. Înfrîngerile, ca şi victoriile marilor maeştri au intrat în manualele teoretice ale şahului, constituind puncte de plecare în studiul planurilor bazate pe manevre poziţionale de mare fineţe şi al loviturilor tactice de excepţie. Perfecţionarea permanentă a stilului de joc, nenumăratele ore de analiză şi îndelungata practică de turneu au făcut din jucătorii de elită nişte aşi ai confruntărilor sportive. Talentul intuitiv, rutina, ambiţia şi cultura şahistă au eliminat, în mare parte, înfrîngerile din palmaresul marilor maeştri. Atunci cînd, totuşi, ele apar, ca rezultat al luptei încordate cu un adversar de aceeaşi valoare, partida are o însemnătate informaţională enciclopedică. Iar dacă fericitul învingător poartă un „rang" inferior, se vor căuta şi mai intens motivele pierderii forţate. Şi într-un caz, şi în celălalt adevărata pricină este inexactitatea, care, mică sau mare, ascunde o încetinire a mecanismului gîndirii, o imperfecţiune momentană, un semnal de alarmă.

Cea mai bună lecţie: PARTIDA PIERDUTĂ

Gîndirea şahistă a fascinat dintotdeauna. Grafica mutărilor efectuate de-a lungul unei partide este impresionantă. Ugo Dossi a imaginat printr-o tehnică singulară, nu lipsită de farmec, traiectoria mutărilor jucate de Fischer şi Spasski într-una dintre memorabilele dueluri de autentică valoare artistică şi sportivă ale luptei pentru titlul suprem al planetei. Imposibil este însă de reliefat „ruta" gîndurilor ce subjugă creierul şahistului în fiecare clipă cînd ia cîte o decizie. Bazat pe memoria statică a datelor şi pe memoria în mişcare creativă, mecanismul special al căutării variantelor, al evaluării şi al transpunerii lor în condiţiile speciale de concurs este de o complexitate uluitoare. La măiestria de a gîndi cît mai inventiv, cît mai exact şi cît mai eficace s-a ajuns printr-o perfecţionare continuă. Fiecare rotiţă a mecanismului a fost pusă în mişcare de zeci, de sute de ori pînă s-a găsit făgaşul „definitiv". Şi, totuşi, nici acesta nu poate fi categoric „definitiv", pentru că mintea omului progresează neîncetat. Mereu se găsesc noi şi noi fanatici ai şahului, care verifică „adevărurile definitive" prin prisma propriilor idei, între coordonatele talentului lor, şi, astfel, tot ceea ce se credea „definitiv" se schimbă. O variantă aplicată ani de-a rîndul se modifică într-o zi pentru că, datorită analizei ori din inspiraţie momentană, într-o partidă s-a formulat o nouă linie de joc. Şi cum, poate, autorul n-a pus în practică toată sfera de înţelegere a noului univers al pieselor, un altul - teoreticianul - verifică şi îmbunătăţeşte noutatea, iar apoi o predă altui practician. Şi aşa, peste noapte, jucătorul aflat la zi cu informaţia-surpriză poate da peste cap toate străduinţile unui adversar mult mai valoros, uimind opinia publica mondială printr-o victorie la care, altfel, niciodată n-ar fi sperat.

Înţelegerea şi combaterea motivului greşelii duc la perfecţionare dacă nu uităm că intuiţia, aşa-numitul sistem de autoapărare şi de evitare a pericolelor, este liantul dintre talent, munca zilnică şi prelucrarea informaţiei şahiste. În condiţiile dinamizării şahului prin reducerea excesivă a timpului de gîndire, ca element potrivnic în lupta de autodepăşire, ataşat talentului adversarului, s-a conturat informaţia trecută prin filtrul „laboratorului de cercetare". S-au inversat nişte roluri, expresia proverbială: „informaţia este mama intuiţiei" reliefîndu-şi conţinutul. Nimic nu este mai dur decît examenul de conştiinţă pe care şi-l face instantaneu jucătorul admonestat de mutarea adversarului, de noutatea teoretică ce-l pune în încurcătură şi-i răstoarnă munca de documentare şi de pregătire. În orele de antrenament, probabil, ideea nici nu-i trecuse prin cap. Cine-i de vină? Ce va face acum? Cum va rezolva noua problemă? Şi iată că, aşa, sub imperiul trăirilor emoţionale, gîndirea încetează, pe moment, să fie dinamică şi, ca atare, aprecierea poziţiei nu se mai face în strînsă dependenţă a ideilor precedente cu noua situaţie. Şi premisa greşelii apare. De aici şi pînă la efectuarea unei mutări impulsive nu e departe. Jucătorul îşi construieşte la repezeală un plan,

Obiectivitatea sa este ascunsă sub vălul dorințelor: eu fac, eu dreg... și soarta partidei poate fi pecetluită, dacă nu cumva din „rezerva de talent" răbufnește intuirea planului exact. De la victorie la catastrofă sau la declinul lent, ce ascunde o adevărată tragedie a apărării pasive, iar nu e departe. E momentul critic al gîndirii, cînd puterea de concentrare oscilează mult mai mult decît în restul celor șase ore de joc.

Calculul exact este împletit involuntar cu clipe de ezitare, de relaxare, pe care jucătorul și le oferă inconștient, ca o reacție la momentul decisiv sau ca o atitudine împotriva stresului.

Mutarea paradoxală a adversarului abate vigilența și trimite jucătorul în fața unei bariere psihice greu de trecut. De ce tocmai atunci greșește? E nevoie de o atitudine categorică în a recunoaște, fără scuze, greșeala, și nu trebuie uitat că o singură greșeală, exceptînd gafa decisivă, nu duce la pierderea imediată a partidei. Numai urmînd exemplul excampionului lumii, Emanuel Lasker, trecînd la o „apărare eroică", se poate depăși printr-o rezistență maximală suita de inexactități care urmează greșeala. Numai punînd probleme la fiecare mutare se poate complica drumul de realizare a avantajului. Și un mare maestru se poate încurca atunci cînd deține avantaj, dar un jucător mai plăpînd... știut fiind că avantajul predispune la „gafe". Materialul în plus este, deseori, o zestre înșelătoare, care conduce la superficialitate și grabă în realizarea victoriei. De aceea se spune că nimic nu este mai greu decît să cîștigi o partidă „cîștigată". Cel aflat în dezavantaj caută să profite prin curse tipice de micile inexactități. Un contraatac poate salva miraculos de la înfrîngere. Învîntul degeaba mai dă vina, apoi, pe adversar că jocul slab al acestuia l-a făcut să nu vadă un mat în două mutări sau un șah-damă.

Partidele pierdute ale marilor maeștri ne ridică mari semne de întrebare. Rămînem nedumeriți că niște sportivi cu cele mai înalte calificative au putut comite inexactități, greșeli copilărești, aidoma acelora pe care le fac începătorii. Trebuie să le acceptăm scuza că forma sportivă este fluctuantă, că și marii jucători pot avea „zile negre", precum și că adversarul nu impunea respect. Am ales, dintre sutele de partide interesante, cîteva confruntări din ultimul sfert de veac, în care față în față au stat fie jucători de valoare apropiată, fie jucători reputați și șahiști tineri, fără mare experiență, dar cu ambiția marilor performanțe. Desigur, s-ar fi putut selecta o altă serie de dueluri. Le-am ales pe acestea pentru că în momentul desfășurării evenimentelor partida respectivă însemna foarte mult în clasament, lecția primită fiind neplăcută.

• S-a gîndit la remiză?

La New York, în anul 1963, Robert James Fischer era în mare formă sportivă. Aborda fiecare partidă cu dorința de-a învinge. Reușise deja să-i depășească pe cei mai însemnați mari maeștri din turneu, așa că viitorul adversar, Benkö Pál, fost participant în turneul candidaților la titlul mondial, dorea să cîștige o jumătate de punct. Întîlnindu-l cu albele, Bobby i-a administrat o scurtă lecție tactică într-un sistem de joc, deschiderea Ufimțev, în care mutările decisive apar mult mai tîrziu de cea de-a 35-a. Bobby nu atinsese maximala sa forță de joc, care i-a adus în anul 1972 titlul de cel mai bun jucător al globului, dar, cu toate acestea, genialitatea sa în imaginarea căilor de cîștig ieșise la iveală. Numai Bobby putea pregăti cu atîta ușurință o combinație de mat imparabilă, ce conține o mutare de o frumusețe inegalabilă.

Fischer — Benkö
New York, 1963:

1. e4 g6 2. d4 Ng7 3. Cc3 d6 4. f4 Cf6 5. Cf3 00 6. Nd3 Ng4?! (Teoria recomandă 6... Cc6) *7. h3 N:f3 8. D:f3 Cc6 9.*

diagrama nr. 1

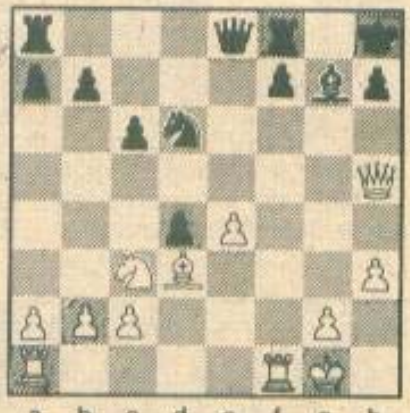

Ne3 e5 10. d:e5 d:e5 11. f5 (De aici începe planul lui Bobby. Ideea este tipică: se atacă prin forța pionilor, urmează 12. g4. Dar Benkö elimină această posibilitate prin contrajocul imaginat.) *11... g:f5 12. D:f5 Cd4 13. Df2 Ce8 14. 00 Cd6 15. Dg3 Rh8 16. Dg4 c6* (Mai bine ar fi fost 16...c5.) *17. Dh5! De8?* (Din dorința de-a se elibera prin mutarea f5, negrul cade în cursa de mat imparabil.) *18. N:d4! e:d4* (Vezi diagrama nr. 1.) *19. Tf6!* (Ideea lui Bobby pare atît de simplă încît, după ce el a imaginat-o, credem că oricine ar fi văzut același lucru: se parează f5 și se pregătește deschiderea decisivă a diagonalei albe a nebunului pentru a coopera spre mat cu dama.) *19...Rg8* (Benkö a rămas stupefiat. La 19...N:f6 urma 20. e5! cu mat imparabil pe h7. Resemnîndu-se, a așteptat lovitura finală.) *20. e5 h6 21. Ce2! și negrul a cedat* văzînd că la 21...Cb5 urma din nou mat după 22.Df5.

• Pionul „otrăvit"

Mihail Tal, care a uimit o lume întreagă prin talentul său combinativ de mare excepție, nu mai era crezut de toată lumea. Meciul-revanșă pierdut la Mihail Botvinnik a învățat pe mulți ca uneori și Tal mai greșește, combinațiile sale nefiind totdeauna decisive. Cînd era campion mondial, Tal sacrifica fără prea

multe rețineri, pînă vedea regele advers fără scăpare, și atunci dădea lovitura finală. Tuturor le era teamă de sacrificiile lui Tal și, cînd ele apăreau, jucătorii refuzau să le verifice, căutînd soluții de salvare prin neacceptarea lor. La turneul de la Moscova din 1971 marele maestru german Wolfgang Uhlmann a acceptat un pion din partea lui Tal și, mult mai tîrziu, a constatat că el este „otrăvit"...

diagrama nr. 2

Tal-Uhlmann
Moscova, 1971

1.e4 e6 2.d4 d5 3.Cd2 c5 4.Cgf3 Cc6 5.Nb5 d:e4 6.C:e4 Nd7 7.Ng5 Da5 8.Cc3 c:d4 9.C:d4 Nb4? (În această poziție caracteristică apărării franceze se recomandă 9...Ne7 10.Ne3 Dc7 cu egalitate.) *10.0-0 N:c3 11.b:c3 D:c3??* (Uhlmann este lacom... Vezi diagrama nr. 2.) *12.Cf5! e:f5 13.Te1 Ne6 14.Dd6 a6?! 15.Nd2! D:c2 16.Nb4!* (Cel mai bine! Tal nu s-a lăsat atras de mutarea agresivă. 16.Tac1? văzînd clar urmările ei: 16...D:c1! 17.T:c1 a:b5 18.T:c6? Td8! cu mare avantaj pentru negru.) *16...a:b5 17.Df8 Rd7 18.Ted1 Rc7 19. D:a8 și negrul abandonează lupta.* Împotriva amenințării albului 20. Tac1 și 21. Dd8 negrul avea mutarea unică 19...Da4, care ducea la pierdere forțată: 20.Nd6 Rb6 21.Df8 Dg4 22.Nc5 Rc7 23.Dd6 Rc8 24.Nb6 cu mat imparabil.

• Experiment costisitor

Apărarea siciliană este considerată cea mai pretențioasă deschidere. Totul trebuie știut cu lux de amănunte, evenimentele se petrec atît de fulgerător în atac încît nici nu mai ai timp să constați că ai trecut într-o poziție sufocantă. De aceea orice inovație la ordinea primelor mutări solicită multe ore de analiză. Noutățile sînt permise, dacă sînt foarte exacte, altfel soarta partidei e ca și decisă. Oare să-l fi subapreciat pe marele maestru Parma jucătorul sovietic în confruntarea lor teoretică? Să urmărim dezastrul.

Parma-Balașov
Moscova, 1971

1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 a6 6.Ng5 e6 7.f4 Dc7 8.Df3 b5? (Noutate teoretică îndoielnică. Bine era 8...Cbd7.) *9.N:f6 g:f6 10.e5 Db7* (Nu mergea 10...Nb7 11.Dh5 pentru că se amenință în același timp și 12.C:e6 și 12.e:f6; la 10...d:e5 albul cîștigă: 11.Cd:b5! a:b5 12.D:a8 Nb7 13.C:b5!) *11.Ce4! f:e5 12.f:e5 d:e5 13.Nd3! f5* (13...e:d4? 14.Cf6! Re7 15.Ne4! Vezi diagrama nr. 3.) *14.C:e6!* f:e4 (14... N:e6 15. Cf6! regele mută și albul cîștigă dama.) 15. N:e4 Db6 16.C:f8 T:f8 17.Dh5 Tf7 18.D:e5 Ne6 19.000!! (Parma amînă recîștigarea materialului sacrificat pentru a încheia plasa de mat.) *Ta7 20.Td6 De3 21.Rb1 Tae7 22.T:e6!* (Excelent! O capcană se ascundea în spatele combinației de cîștig a damei negre: 22.Nc6? C:c6 23.D:e3 N:a2 24.R:a2 T:e3 și negrul a recîștigat dama, rămînînd în avantaj decisiv.) Negrul a cedat în această poziție fără speranță.

diagrama nr. 3

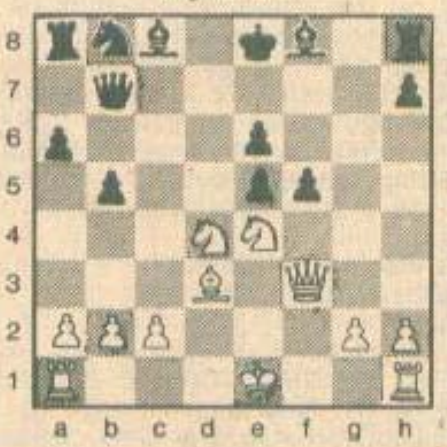

• Apreciere diferită

În momentul însușirii primelor noțiuni ale jocului de șah se învață valoarea pieselor, dar abia mai tîrziu, cînd numărul cunoștințelor crește, se cunoaște potențialul fiecărei piese. Valoarea unei piese depinde de caracterul poziției. Din cauza multiplelor calcule ale variantelor unei partide, uneori survine dificultatea în apreciere. Cel care vede mai exact poziția în transformare de-a lungul mutărilor neefectuate poate depăși mai ușor un adversar egal. Deși Mihail Tal rămîne unul dintre cei mai geniali șahiști ai lumii, nimeni nu poate afirma că putea conta pe victorie sigură în fața marelui maestru Alexei Suetin la turneul de la Tbilisi din anul 1970. Partida a început sub însemnele „sicilienei" și s-a ajuns la poziția din diagrama nr. 4. Ultima mutare a negrului este, evident, *19...g6?* și constituie o gravă greșeală avînd în vedere combinația pregătită de Tal. Șanse mai bune avea negrul după 19..000. Ce s-a întîmplat cu Suetin în acest moment? A apreciat poziția pe baza principiilor poziționale mizînd pe faptul că trebuie să cîștige inițiativa pentru a scăpa regele negru cu fața curată. Dar Tal a văzut cum poate termina partida și nu a mai ținut cont de valoarea pieselor. Matul îl obseda. A urmat surprinzător: *20.D:e5!!* Sacrificiul trebuie acceptat: *20...d:e5.* După *21.e:f7* negrul a cedat. Ar mai fi putut urma 21...Rd7 22. Nf5 Rc6 23. Ne4 și regele negru nu mai are scăpare.

diagrama nr. 4

• Catastrofă din senin

Era data de 31 martie 1970. Se juca runda a doua din meciul U.R.S.S.-Restul lumii, întîlnire ce reunea pe cei mai buni mari maeştri sovietici şi pe selecţionata mondială. Danezul B. Larsen a tensionat debutul meciului solicitînd să joace la masa I, pe motiv că ar fi cel mai bun jucător din lume, după campionul mondial Spasski. Era de aşteptat ca Fischer, şalangerul potenţial al lui Spasski, să riposteze şi să insiste să se confrunte cu Spasski. Totuşi, n-a fost aşa, Bobby a dat dovadă de înţelegere şi i-a oferit şansa primei mese lui Larsen. „Plata" pentru lipsa de obiectivitate a danezului, Fischer i-a cerut-o în magistralul meci al candidaţilor în care l-a desfiinţat pe Larsen cu 6:0! Dar să revenim la partida a doua dintre Larsen şi Spasski. S-a jucat o deschidere neregulată, care acum poartă numele autorului: Larsen. Desigur, a fost îmbunătăţită linia de joc a albului...

Larsen-Spasski
Belgrad, 1970

1.b3 e5 2.Nb2 Cc6 3.c4 Cf6 4.Cf3 e4 5.Cd4 Nc5 6.C:c6 d:c6 7.e3 Nf5 8.Dc2 De7 9.Ne2 000 10.f4?! (Trebuia 10.Cc3.) *Cg4! 11.g3 h5 12.h3? h4! 13.h:g4 h:g3 14. Thg1* (vezi diagrama nr. 5). *14...Th1!!* (Aşa joacă un campion mondial, pare să spună excepţională mutare. Larsen îşi merita lecţia!) *15.T:h1 g2! 16. Tf1* (La avantaj decisiv ducea 16.Tg1 Dh4 17.Rd1 Dh1! 18.Dc3 D:g1 19.Rc2 Df2.) *16...Dh4 17.Rd1 g:f1D* şi Larsen a cedat.

diagrama nr. 5

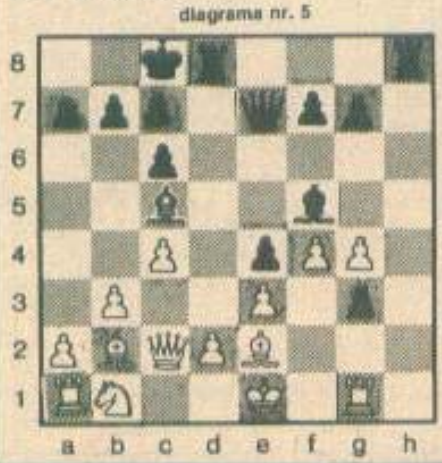

• Surori, dar nu gemene...

Şi memoria ajută la ceva, dar nu ajută pe oricine. Asta a învăţat fiecare jucător pe pielea lui, dacă a uitat ceva, a plătit imediat şi a doua oară nu şi-a mai putut permite riscul de-a uita. Cel mai mult se învaţă din greşelile proprii, totuşi nu trebuie omise greşelile altora, care nu te costă nimic... La Baku, în 1972, se desfăşura cea de-a 40-a ediţie a campionatelor unionale. Tragerea la sorţi a opus pe Tal lui Muhin. S-a jucat apărarea siciliană.

Tal-Muhin
Baku, 1972

diagrama nr. 6

1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 a6 6.Nc4 e6 7.Nb3 f5 8.00 Nb7 9.Te1 Cbd7 10.Ng5 (Tot străduindu-se să ajungă printr-o intervetire de mutări într-o poziţie cunoscută, Muhin a încercat să-şi amintească mutarea cea mai corectă şi tocmai atunci a greşit.) *10...Cc5?* (Fulgerător şi-a amintit în momentul greşelii că exista ca model partida Fischer-Rubinetti, jucată la Palma de Mallorca în 1970. Poziţia lui Muhin semăna cu cea a lui Rubinetti, doar că acesta jucase deja 10...h6 şi Fischer continuase cu 11.Nh4 şi abia apoi s-a greşit cu acelaşi cal 11...Cc5? Vezi diagrama nr. 6. Fischer a continuat decisiv: 12.Nd5!! e:d5 13.e:d5 Rd7 14.b4! Ca4 15.C:a4 b:a4 16.c4 Rc8 17. D:a4 Dd7 18.Db3 g5 19.Ng3 Ch5 20.c5! d:c5 21.b:c5 D:d5 22.Te8 Rd7 23.Da4 Nc6 24.C:c6 şi Rubinetti a cedat. Muhin şi-a amintit prea tîrziu, dar Tal ştia lecţia... Muhin a încercat o nouă cale de joc, dar totul s-a prăbuşit.) *11.Nd5!! b4*

diagrama nr. 7

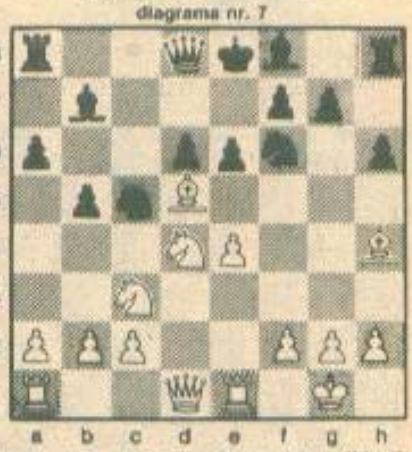

12.N:b7 C:b7 13.Cd5!! (Vezi diagrama nr. 7. Minunate sînt cele două sacrificii de piesă la d5!) *13...e:d5 14.e:d5 Rd7 15.c3 b3 16.D:b3 Cc5 17.Dc4 Dc8 18.Cc6 h6 19.N:f6 g:f6 20.Te3* (Ideea este a dublării pe coloana e şi apoi a loviturii decisive prin Te7!) *20...Rc7 21.b4* şi *1:0.*

• Un rege atacant în jocul de mijloc!

Să se fi condus după intuiţie sau să fi calculat totul dinainte? E întrebarea firească pe care ţi-o pui privind desfăşurarea partidei Tarjan-Ljubojevici din Indonezia (1983), cînd, la mutarea a 17-a, jucătorul iugoslav a creat premisa unui sacrificiu periculos la rege, Tarjan l-a efectuat şi, după mai multe schimburi de lovituri tactice şi mutări de mare rafinament, s-a ajuns în poziţia din diagrama nr. 8. Regele negru este rătăcitor, dar activ în atac. Negrul a continuat cu *31...Rg4!! 32.Cf3* (32.Tg7 Rh3!) *Nd3 33. Rg1 De3* şi Tarjan a cedat.

diagrama nr. 8

• Nu „ţin" trucurile vechi!

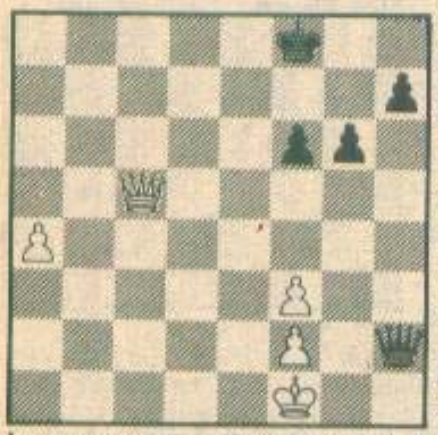

În poziţia din diagrama nr. 9 s-a ajuns în partida Keres-Holmov din cel de-al XVI-lea campionat unional. Albul este în avantaj decisiv, dar negrul nu cedează ci aşteaptă să greşească adversarul: *43... Rg7! 44. De7 Rh6 45.D:f6* (Observaţi acum că negrul, dacă nu ar mai avea dama, s-ar afla în poziţie de pat. Această observaţie l-a ajutat pe Holmov.) *45... Dh3 46.Rg1??* (Trebuia 46.Re1.) *Dg4! 47.Rh2 Dh5* albul a fost forţat la remiză. Holmov n-a uitat ideea şi, peste ani, în 1983, la Vogograd, se afla din nou în poziţie mai slabă şi a încercat o idee de pat similară. Priviţi diagrama nr. 10. Holmov avea piesele albe, adversarul său, Ehlvest, a continuat: *67...h2 68.Th1 Rd7 69.Rb6 Rc8 70.c6 Rb8 71.c7 Rc8 72.Ta1* (Mutare vicleană.) *72...h1N!* (Ehlvest vede trucul: 72... h1D?? 73.Ta8! D:a8 pat şi transformă pionul în

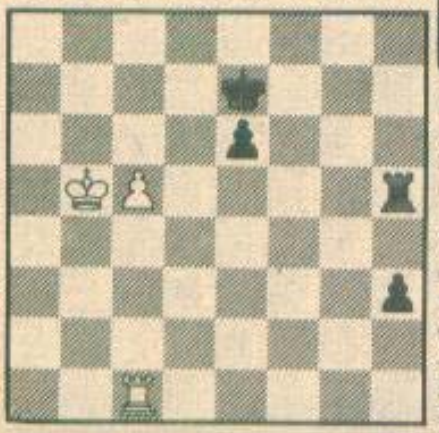

nebun!) *73.Tf1 Th8 74.Tf7 Te8 75. Rc5 e5 76.Rd6 Nb7* şi Holmov cedează.

Oricînd Spasski l-ar fi întrecut cu uşurinţă pe Dückstein, diferenţa de valoare este evidentă, dar în turneul de la Zürich, din 1984, lucrurile au fost altfel. Dückstein este un specialist al apărării franceze şi a putut aprecia just că excampionul lumii nu se va simţi prea bine în varianta 7.Cf3 cînd obişnuieşte să joace 7.Dg4. O mutare veche, îmbunătăţită i-a dat aripi şi l-a provocat la luptă pe Spasski pe flancul regelui alb. Urmăriţi partida.

Spasski-Dückstein
Zürich, 1984

1.e4 e6 2.d4 d5 3.Cc3 Nb4 4.e5 c5 5.a3 N:c3 6.b:c3 Ce7 7.Cf3 Da5 8.Nd2 Cbc6 9.Ne2 c4! 10.00 Nd7 11.Te1 000! (Surpriza!) *12.Nf1 f6 13.g3 Cg6 14.h4 f:e5 15.d:e5 Thf8 16.Nh3 Tde8 17.h5 Ch8 18.Cd4 Cf7 19.f4 g6! 20.Cf3 Tg8 21.Rh2 Tg7 22.h:g6 h:g6 23.g4 Th8 24.Rg3 Tgh7 25.Ng2 Ce7 26.Cd4 Cc6 27.g5 Cfd8 28.Th1?* (Vezi diagrama nr. 11.

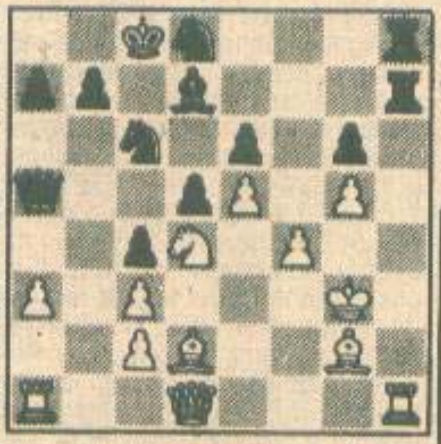

Greşeala lui Spasski este fatală, permite o combinaţie de schimb cu cîştig forţat. Incredibilă „gafa" lui Spasski!) *28...T:h1 29.N:h1 T:h1! 30.D:h1 C:d4* (Spasski ar fi putut ceda aici, dar şocul suferit îl face să mai mute indiferent ce pentru a se obişnui cu ideea înfrîngerii...) *31.Dd1 Cf5 32.Rg4 Na4 33.Tc1 Dc5 34.De1 b6 35.Rh3 Nc6 O:1.*

• Un tînăr ambiţios

Marele maestru vest-german Lobron s-ar fi mulţumit cu remiza în partida de la Biel (1985) cu „Victor cel neînfricat", dar Korcinoi juca pentru victorie, deşi avea piesele negre, pentru că era acasă. În criză de timp, Eric a oferit şansa remizei prin repetare de poziţie, dar Korcinoi a evitat a treia fotografie a aceleiaşi situaţii. Timpul fiind foarte scurt, mutările se efectuau cu o repeziciune de schimburi de mîngi în tenisul de masă. Korcinoi a greşit primul şi, cu ultima sa mutare

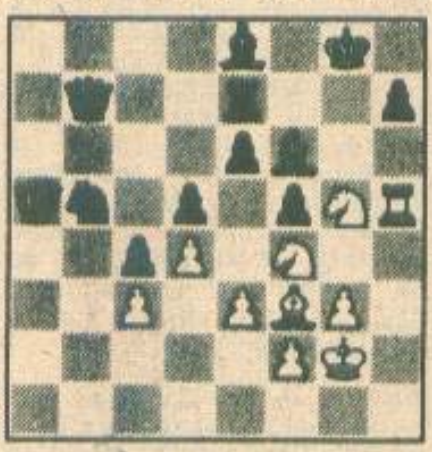

35...Ne8? (vezi diagrama nr. 12), a permis tînărului său adversar o încheiere spectaculoasă a partidei: *36.Cg:e6! N:h5 37.N:d5 Da7 38.Dd8! Ne8 39.Cc7 Rh8 40.C:e8 Dd7 41.D:d7* şi albul cîştigă.

– Săritura e bună, Mişule, însă aterizarea nu este încă perfectă!

Sindromul FISCHER

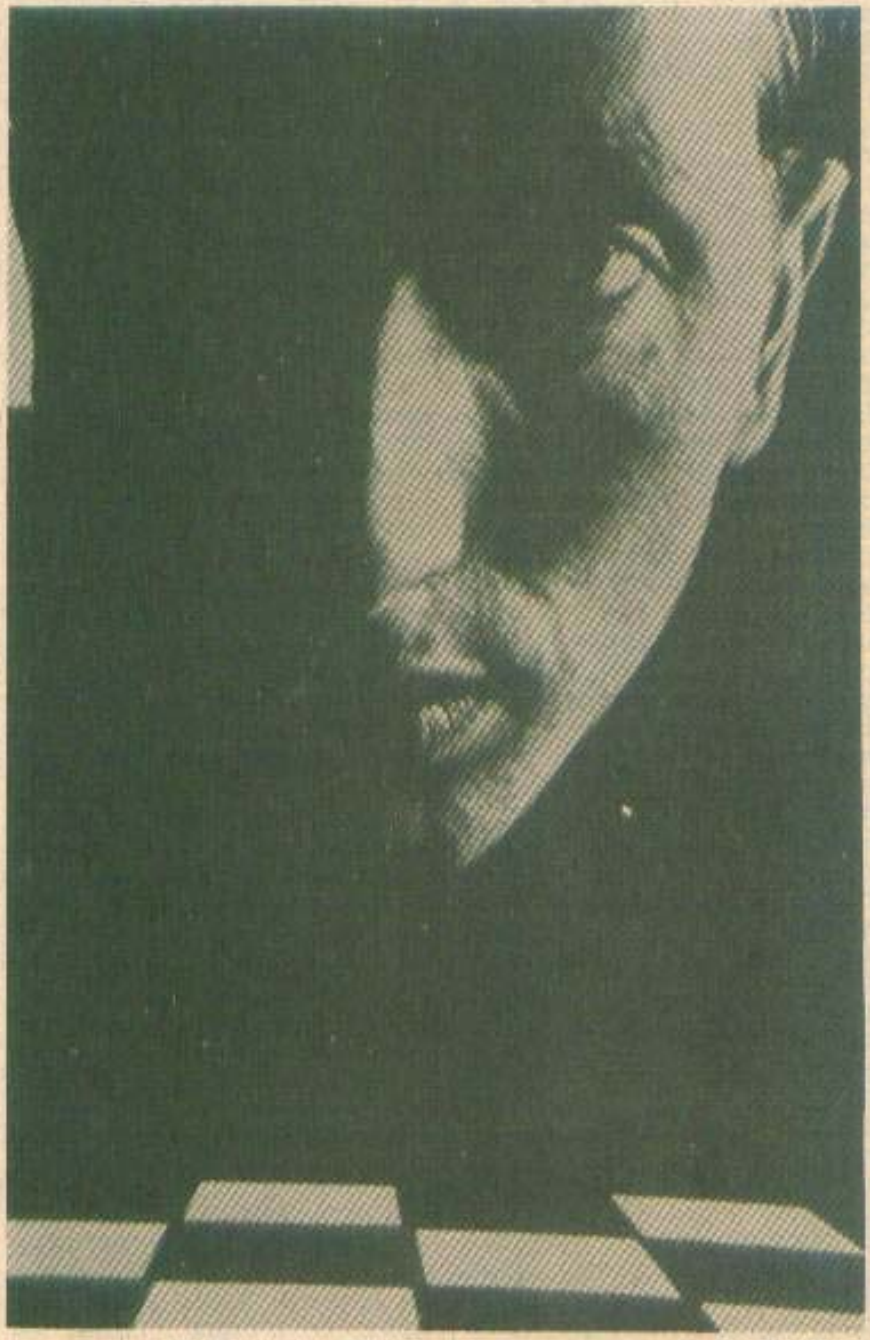

S-a născut la 9 martie 1943 ca al doilea copil al Reginei Wender și al lui Gerard Fischer. Părinții săi nu erau de multă vreme în America. Poposiseră aici venind pe o rută curioasă cînd au plecat să caute o viață mai liniștită pe alt continent. O aveau deja pe Joan, o fetiță tăcută, dar inteligentă, care, la cei peste cinci ani ai săi, nu ridica prea multe probleme. Băiatului i-au spus Robert și l-au botezat în spiritul bisericii catolice, a cărei înfocată adeptă era mama sa. Femeie activă, cu principii clare de viață, Regina dorea să-și croiască drum într-o societate în care banii însemnau totul și ea nu avea cam deloc. În schimb avea mult curaj și o personalitate puternică... Neajunsurile vieții și discuțiile permanent contradictorii au rupt liniștea familiei și totul s-a sfîrșit cu un nefericit divorț în anul 1945. De atunci, grija pentru copii a căzut în seama mamei, tatăl dispărînd fără urme. Bobby îi va resimți lipsa și dragostea; întotdeauna l-a condamnat pentru eschivarea de la responsabilitățile unui părinte, dar niciodată n-a încercat să-l caute, să-l aducă înapoi.

Anii copilăriei au fost marcați de obsesia mamei de a-și păzi fiul de contactul cu ceilalți copii. Regina făcea aceasta cu intenții bune, pregătindu-și în mod special odraslele pentru viață prin prisma unui catolicism exagerat și a cultivării vechilor principii morale cavalerești, care au prins rădăcini puternice. Bobby simțea izolarea, dar nu protesta prea mult. Era un copil sensibil și foarte curios. Toată dragostea și înțelegerea a avut-o din partea sorei sale, care a devenit pentru dificilul copil tovarășa de joacă, exigenta colegă de studiu și, într-un fel, a doua mamă... Regina făcea eforturi disperate pentru menținerea postului la colegiu și pentru a cîștiga cît mai mult. Lupta pentru siguranța vieții copiilor îi creiona și mai mult personalitatea. Caracterul lui Bobby s-a format alături de o femeie puternică. Fără să vrea, copilul i-a copiat anumite trăsături. Influența mamei a fost uriașă, Bobby o iubea nespus de mult.

La a șasea aniversare a primit în dar de la Joan un joc de șah. L-a surprins forma și puterea fiecărei piese. S-a arătat vădit

interesat de misterele bătăliilor pe cele 64 pătrate alb-negre. Bobby era de o inteligență sclipitoare. Mintea lui înregistra informațiile cu rapiditate, iar memoria sa stoca, uneori involuntar, noțiuni mult prea savante pentru vîrsta sa. Ar fi putut să se dezvolte în orice direcție. Era ambițios, tot ceea ce-și propunea realiza. Zilnic pierdea ore în șir cu tabla în față imaginîndu-și felurite jocuri cu piesele, cerînd apoi Joanei să-i descifreze și să-i verifice logica. Văzînd plăcerea și progresul său rapid, Regina l-a dus la Clubul de șah din Brooklyn, unde, curînd, i s-au investit drepturile de mic erou al șahului, fiind apreciat un „copil minune". Apoi a trecut la Manhattan Chess Club. Nimeni nu-l ajuta în pregătire. Studia de unul singur. Manifesta interes pentru toate momentele istoriei șahului, citea pe nerăsuflate orice carte cu subiect șahist. Dorea să știe tot. Voia să joace cît mai mult, să verifice tot ceea ce scria prin cărți. Copil încă, atunci cînd se așeza la masa de joc devenea solemn și-și concentra întreaga atenție asupra tablei. Părea transpus într-o lume a ideilor și vai de acela care i-o tulbura. Afirmațiile reporterilor: „copilul trebuie să fie un geniu autentic" îl neliniștea. Își dorea o carieră strălucitoare, să devină șahistul nr. 1 al lumii. Șahul forma universul său apropiat.

Admirația și interesul publicului îl copleșeau, dar nu încerca să afișeze statutul de vedetă, își impunea să nu-l intereseze. Prefera să joace în liniște, fără priviri iscoditoare. Se concentra asupra jocului și a adversarului, studiind pe fața acestuia reacția la mutările sale. Iubea cu pasiune șahul și nu înțelegea să fie deranjat. N-avea mai mult de nouă ani, cînd, jucînd o partidă de blitz, un chibiț îl exaspera comentînd fiecare mutare. Demn, cu seriozitatea sa de copil, Bobby l-a redus la tăcere: „Vă rog! Aceasta este o partidă de șah!" Dorea ca toți să-i cunoască pasiunea și să-l ajute în realizarea visului său: de-a fi campionul planetei. Singură mama sa făcea eforturi uriașe pentru procurarea banilor necesari participărilor competiționale. Intra peste tot, la patroni bogați, în redacțiile ziarelor de mare succes, la federația de specialitate și cerea fonduri și sprijin. Adesea era însoțită de cel căruia încă din 1957, după Marele open de la New York, i s-a spus „ucigașul de dragoni". La început, Bobby asculta doar discuțiile aprinse, pledoaria mamei, mai apoi, cu trecerea anilor, intervenea cu teribilismul adolescenței, fără a se abate de la principiile sale. Suferind adesea insuccese, s-a transformat într-un adolescent revoltat și disprețuitor. Era prea exigent, neliniștit și grăbit. Îl interesa doar specializarea.

Universul său se îngusta tot mai mult. Pierdea deliberat contactul cu realitatea. Tot timpul său liber îl dedica șahului. Mai tîrziu va ajunge chiar să afirme: „Șahul este singura bucurie a vieții mele". Deși afirma permanent că va fi campionul lumii, nu era un încrezut, îl nemulțumeau rezultatele sale, fiind conștient că poate mai mult și că trebuie să fie el „the best of the best". Șahul era pentru el mai mult decît un sport, o pasiune, era o obsesie. Se pregătea cu fervoare religioasă. Făcea totul de unul singur, nu avea încredere în nimeni, studia, analiza, verifica singur. Dorea să se maturizeze rapid, să scape de pe băncile școlii. Era supărat pe profesorii săi pentru conservatorismul lor, pentru lipsa de înțelegere a pasiunii prin care el ajunsese la adevărata disciplină, la autocontrol, pentru că-l obligau să învețe lucruri neinteresante în detrimentul perfecționării sale șahiste. Dornic de progres, începuse să învețe singur limbile străine care-i înlesneau accesul la literaturi șahiste de mare prestigiu. Nu observa, dar pasiunea sa se transforma în fanatism. Părea eliberat de complexul care i-a umbrit anii copilăriei: lipsa tatălui. S-au făcut speculații gazetărești exagerate în această privință asociindu-se lui Bobby complexul lui Oedip. De fapt, găsise prin lupta sportivă modelul de bărbat care ar fi trebuit să-i fie tatăl. Voise să cunoască puterea prin mintea și talentul său. Dorea să domine, dar pentru aceasta trebuia să-și subjuge volitiv inteligența. Voia prea multe de-o dată. Îl obseda faptul că nu avea timp suficient pentru studiu. Dorea „să-și elibereze timpul de școală". Nu luase în serios performanțele sale școlare, cînd i s-a acordat medalia de aur de către Consiliul studenților din Erasmus Hall. Cu inima ușoară a părăsit școala, tocmai el care se obliga permanent să știe tot, să verifice tot prin experiența personală...

A ales calea profesionismului. Visa să fie campionul suprem, să cîștige o grămadă de bani, să scape de lipsuri. Dorea să fie bine îmbrăcat, să uite de veșnica pereche de jeans, de nelipsitul pulover prea lung și prea larg. Visa o mulțime de costume clasice, elegante. Dorea să aibă cea mai frumoasă mașină. Planurile sale erau de o naivitate copilărească: „M-am decis nici să nu mă însor, nici să nu-mi cumpăr o mașină. Să ai o soție este chiar mai bine decît o mașină. Nu mi-ar place să mă însor cu o fată americană. Cu o străină ar fi mai bine. Întîi pentru că nu are obiceiurile noastre, apoi, pentru că dacă nu-ți place, poți să-i spui să plece acasă. O mașină e mult mai costisitoare..." Dorea să fie ajutat, dar nimeni nu o făcea dezinteresat. Mereu era refuzat de federația americană de-a finanța meciurile propuse de Bobby pe motiv că erau prea mari eforturile financiare. Și lui Bobby nu-i plăcea să fie refuzat pentru că se lăsa pradă unei furii ieșite din comun. Nu înțelegea să fie stopat din ceea ce-și propusese. Nu uita niciodată motivele refuzului. Cînd mama sa obținea fonduri de la persoane particulare, refuza toți banii, cerea federației să-l ajute. Un astfel de incident a fost dat publicității sub formă de anecdotă și Bobby iar s-a supărat. Sam Blanker a condiționat finanțarea unei participări importante prin recunoașterea de că-

tre cel ajutat că altfel nu ar putea cîştiga turneul... Reacţia lui Bobby este singulară: „Nu pot face aceasta. Dacă eu cîştig turneul, cîştig singur. Eu ştiu să joc. Nimeni nu mă ajută. Eu cîştig turneul, eu însumi, datorită talentului meu!"

De cînd trecuse la profesionism, resimţea şi mai acut lipsa banilor. Nu se mai simţea în siguranţă. Îl rodea neliniştea banilor. Talentul său strălucea, şansele sale de progres erau mînate de optimism juvenil, dar şi de multă muncă. Avea un talent de excepţie, o intuiţie fenomenală, ştia tot mai mult, era isteţ şi simţea o mare dorinţă de-a învinge. Nu putea fi scos dintr-ale lui. Nu avea prieteni, nu primea nimic, nu dădea nimic. Nu ştia de glumă. Se spune că simţul umorului nu l-a avut niciodată. Nu accepta nici un compromis, nici o ilegalitate. Cînd le constata, se transforma într-un individualist revoltat. Fiindcă lupta sportivă îi accentua stresul, Bobby se interesă doar de problemele sale. Ca urmare a fost denumit de gazetari un „monstru al egoismului". Exclusivismul său i-a făcut pe unii să afirme că posibilităţile sale viitoare sînt limitate. Exagerările exprimate în presă, ca de pildă că „are cunoştinţe limitate pentru că nu şi-a încheiat studiile", că natura sa complicată, revoltată are la bază „un primitivism uman" l-au afectat puternic şi a ripostat imediat în maniera sa caracteristică: izolîndu-se după ce a încercat un nefericit duel cu presa (chiar fizic, chiar prin tribunale). Nu voia să mai comunice cu exteriorul în afara altor interese decît tabla de şah. Suspiciunile l-au adus la izolarea de problemele vieţii cotidiene, de prieteni, de societate. Se spunea că „are în cap prea multe istorii despre dreptate".

într-adevăr, cînd erau distruse tiparele sale despre adevăr şi dreptate, devenea nemilos. Se considera atunci persecutat, o victimă a aranjamentelor. Izolarea sa „prin şah pentru şah" în universul ideilor i-a dat o „nouă autonomie", dar pe un fond de mare tristeţe. „I don't have to report to anybody" - declara el după şocul suferit la căsătoria şi plecarea mamei sale la Londra. A mai corespondat cîţiva ani cu cea care l-a abandonat, constatînd cu durere: „Copiii care cresc fără părinţi devin lupi însinguraţi". N-o mai accepta prin preajmă decît rar pe sora sa Joan.

A încercat să-şi tempereze sentimentele aruncîndu-se în vîltoarea competiţională, dar, pe moment, au urmat mici insuccese, pe care el le-a considerat lecţii usturătoare. Şi-a îndreptat şi mai mult atenţia asupra tuturor aspectelor vieţii şahiste. A priceput corect toate maşinaţiile şi a luat imediat atitudine. Rarele sale interviuri ale acelor vremuri sînt pline de reproşuri şi de soluţii de îmbunătăţiri. La tabla de şah îşi propusese să reacţioneze într-un singur fel: prin lupta numai pentru victorie. Deviza sa era: „lupta pînă la ultimul pion". Se simţea dezavantajat faţă de jucătorii sovietici, deşi îi domina prin rezultatele sale: „Sovieticii au un mare avantaj. Sînt în mod real profesionişti şi sînt subvenţionaţi de federaţia lor. Jucătorii din alte ţări au nevoie de mari succese pentru a supravieţui sau au nevoie de-a munci, de a avea o altă ocupaţie." Îl obseda, îl teroriza ideea „dominaţiei jucătorilor sovietici" şi, de aceea, a propus limitarea acestora în turneele individuale ale campionatului mondial. A intrat în polemică dură cu Federaţia internaţională (FIDE). A şocat opinia publică mondială prin propunerile sale, prin tonul său categoric. Nu cerea nimic imposibil sau incorect. Totul era pentru progresul şahului, pentru schimbarea condiţiei şahistului, pentru popularizarea sportului minţii. A reuşit să elimine temporar din C.M. turneul candidaţilor, în care mai numeroşii reprezentanţi ai unei singure federaţii aveau prima şansă prin... „joc de echipă". A propus sistemul meciurilor eliminatorii, punerea în practică neconvenind celor care deţineau de mai multe decenii supremaţia mondială. Ca urmare, în 1965, ex-campionul lumii M. Botvinnik s-a retras (în semn de protest) din lupta pentru titlul suprem. Bobby se simţea îngrădit de prea multe regulamente şi hotărîri neadecvate luptei sportive, progresului competiţional. Voia să se croiască dreptatea aşa cum înţelegea el...

I s-a spus „invincibilul" cu ocazia campionatelor S.U.A. (1963/1964) desfăşurate la Henry Hudson Hotel. Marele maestru Robert Byrne l-a „botezat" astfel. Şi faima i-a crescut la tabla de joc. Era cel mai bun şi nimeni nu credea că-l poate învinge. Excela în logică, înţelegea rapid totul, avea o memorie de fier, o cultură şahistă ieşită din comun şi găsea cu uşurinţă lovitura decisivă, chiar şi atunci cînd aparent ceilalţi credeau că este pierdut. Bobby considera: „Fiecare partidă este o provocare pe care eu trebuie s-o întîmpin." Făcea astfel încît să se domine, să nu se lase impresionat de ameninţările adversarului. Întrebat dacă avea temeri în privinţa sa, a răspuns categoric: „Never". Nu se temea că ar putea fi învins. „S-a scris despre mine că sînt un computer, un miracol în lumea şahului. Nu este adevărată nici una, nici alta din aceste afirmaţii. Sînt numai un profesionist al şahului". Măiestria şi-o cucerise de unul singur prin muncă. „Eu nu cred în psihologie. Eu cred în mutarea bună" - spunea cel care, deşi îşi iscodea adversarul cu privirea, ghicindu-i perfect starea sufletească, era fair-play, nu apela niciodată la trucuri psihologice.

Celebritatea sa creştea necontenit. Rezultatele erau pe măsura talentului şi a volumului imens de muncă. Simţea cum celebritatea îl sufocă. Fugea de cei care îl adorau. Ideile sale reli-

gioase primeau o nouă formă prin aderarea la o sectă. Deşi nu era departe de o inteligenţă multiplă, deşi ajunsese prin cultură la cunoaşterea oamenilor, rămînea un naiv. Spera să obţină o eliberare din universul său prin credinţă. Era orb şi secta l-a tras pe sfoară ani de-a rîndul. Performanţele şi le supunea unor rigori religioase şi, de aceea, a intrat în conflict cu organizatorii de la Soussa şi a fost obligat să abandoneze calea spre titlul mondial, cînd era foarte aproape de el. Omul care căutase în şah logicul, stabilind o ordine superioară în principii, în viaţă, din păcate, s-a hazardat, a recurs la legi ilogice şi acestea s-au întors împotrivă-i. Relaţia sa cu secta religioasă s-a soldat cu un dureros eşec. Cînd a înţeles că a fost manevrat incorect s-a izolat din nou de lume. A redus totul la acelaşi numitor: 64 pătrate. Studia numai şah, dar fără a-l interesa lupta sportivă. Era un refuz total, declarase că nu mai vrea să vadă pe nimeni. La starea sa sufletească a contribuit şi un eveniment neplăcut legat de un coleg de şah. Deşi nu mai era atît de lesne de impresionat, soarta maestrului internaţional Raymond Weinstein i-a tulburat echilibrul psihic. Eliberat pe moment dintr-un sanatoriu de boli mintale, Weinstein a comis o crimă, fiind singurul şahist din lume condamnat pentru omucidere. Atunci lui Fischer i s-a atribuit formularea alegorică: „şahul este maestrul omuciderii"... Voia să rămînă departe de evenimentele neplăcute ale vieţii simţind o detaşare plăcută atunci cînd lăsa totul şi se închidea în biblioteca sa. Avea volume rare, de mare preţ. Studia necontenit. Zilele se scurgeau la fel. Se trezea dimineaţa la ora şapte şi pentru gimnastica minţii studia finaluri complicate. Apoi analiza, căuta idei noi acolo unde se credea totul epuizat. Seara încerca singura schimbare a zilei dormind prin rotaţie în cele trei paturi excelent lucrate în Elveţia, care se găseau în camera sa de studiu. Pînă la un moment dat, cînd, totuşi, ambiţia sa extraordinară s-a răzvrătit împotriva „letargiei şahiste" impuse...

A revenit în lupta pentru titlul mondial. A plecat de jos şi a trecut ca un tăvălug peste orice opreliştе. A pus din nou condiţii, a tensionat lupta. Preşedintele FIDE era derutat de ce se întîmplă comentînd extravaganţele sale astfel: „Comportarea sa este fără justificare. El trăieşte într-o altă lume". Totuşi, coborînd din lumea sa, Bobby a făcut să se vorbească despre şah pe toate meridianele lumii, a obţinut un nou statut pentru jucătorul de şah, pe baza aprecierii volumului imens al muncii acestuia. A doborît toate recordurile în meciurile candidaţilor şi a cucerit titlul de campion mondial cu aureola invincibilităţii pe frunte. Se punea întrebarea dacă descoperise o nouă metodă în şah. Prea multe nu se ştiau despre felul în care se pregătea. La fel ca şi în alte domenii, Fischer a fost şi în şah un autodidact. Printr-o viaţă sportivă exemplară, plină de privaţiuni, şi-a susţinut perfecţionarea continuă a jocului. Metoda sa consta în eliminarea la maximum a greşelii. Bazîndu-se pe originalitate, fantezie şi multe, multe analize, aprofundase toate cunoştinţele teoretice clasice şi ajunsese la o tehnică foarte exactă.

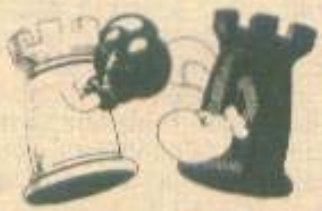

Acest moment l-a consumat foarte tare. Nu era învăţat să-şi dozeze eforturile şi consumul nervos. În jurul său se ţesuseră multe poveşti pornind de la valoarea sa sportivă extraordinară. Pentru că printre adversari se strecurase „complexul Fischer", au căutat să-i găsească punctele nevralgice, s-au scris cărţi despre cum a fost învins, s-au făcut statistici, s-au dat reţete pentru a fi doborît. Ceea ce realizase Bobby Fischer, nu reuşise nimeni altul: învinsese în 73% din partidele jucate în întreaga sa carieră şi realizase un coeficient Elo neatins nici chiar astăzi de 2780 puncte. Dar l-au consumat şi altele... A avut de luptat cu bolnăvicioasa curiozitate a oamenilor. Fanii erau capabili să-i ţină o zi întreagă numai pentru autografe. Nu suporta interviurile cu întrebări prea curioase. Nu suporta povara celebrităţii, pe care altădată şi-o dorise. Făcea totul ca să evite contactele care îl sufocau. Simţea nevoia de liniştе. Se ascundea, se deghiza pentru a se proteja. Omul care dorise să fie cunoscut chiar de ultimul locuitor al planetei, omul „cu logica de fier a lui Capablanca", se temea de oameni. Era străin faţă de problemele lor. Intra în conflict cu realitatea. Şi, totuşi, i-a învins pe Taimanov, Larsen, Petrosian, Spasski, pe cei mai buni şahişti ai lumii! Ce a urmat apoi? A făcut cea mai mare greşeală a sa, şi-a permis un respiro competiţional, n-a mai jucat nici o partidă şi s-a luat la trîntă - pentru a cîta oară? - cu regulamentele cu FIDE. Era minat de ideile sale progresiste. A fost întîmpinat cu refuz. FIDE a făcut greşeala de-a nu fi luat în considerare, pentru prima dată, opinia campionului şi Bobby parcă a redevenit copil, şi-a apărat cu încăpăţînare ideile. Din orgoliu nu a abdicat de la principii şi, cînd nu i s-a dat cîştig de cauză, a reacţionat ciudat: a abandonat lupta la tabla de joc. Tocmai ceea ce ştia cel mai bine să facă! N-a mai recunoscut forurile internaţionale şi nu şi-a mai apărat titlul mult dorit, pe care FIDE l-a oferit fără joc şalangerului sovietic. Marele maestru iugoslav S. Gligorici scria atunci: „FIDE a făcut o mare nedreptate lui Fischer. El este primul campion mondial din istoria şahului căruia nu i s-au acceptat condiţiile cerute!"

Au urmat nopţi de nesomn. Se contura o dramă. Nu putea crede că totul e adevărat. Nu era învăţat să cedeze. El, cel care fusese numit cel mai fin psiholog şahist tocmai el uitase

că oamenii pot greși. Uitase că altădată prin luptă demonstrase viabilitatea principiilor sale. Uitase pe moment că „Gens una sumus" este deviza tuturor șahiștilor din lume. Complexul persecuției, apărut pe neașteptate în irațional, începea să sape șanțuri adînci, devenind un obstacol greu de trecut. Refuzul său de a-și continua cariera simboliza „sinuciderea la tabla de șah". Deși nu voia să se destăinuie, se simțea învins de oameni, de mașinațiile lor, de interese meschine. Căutase să scape din această situație fără ieșire prin tratativele cu noul campion. Fischer a considerat „un gest frumos" acceptarea de către A. Karpov a tratativelor pentru un meci în afara Federației internaționale, un meci care trebuia să aibă loc la Manila. Spera să ajungă la bun rezultat. „Totul este deschis pentru discuții. Eu vreau să discutăm serios aceste probleme" - spunea fără a-l interesa în ce postură va juca: de campion sau de ex-campion. Dorea să joace și să cîștige. Era pregătit să joace în orice clipă i s-ar fi acceptat condițiile. Dar nu s-a ajuns la nici un rezultat. Era nemulțumit. Își pierduse calmul, devenise irascibil în fața acuzațiilor de lașitate, de demență că nu mai luptă, că-i este teamă să nu fie învins. Într-adevăr, nu voia să piardă titlul, dar el știa să și-l apere. S-a supărat irevocabil pe FIDE. Nici nu mai voia să știe de existența ei. Renunțase la tot și la toți cei care erau în contact cu FIDE. Nu putea să-și acorde o nouă șansă în viitorul ciclu al C.M. pentru că nu putea trece cu vederea peste greșeala Federației internaționale.

A urmat o nouă izolare. Cea mai tristă... Sta ascuns mult timp. Cugeta profund. Nu ieșea în oraș decît cînd se deghiza perfect. Îl agasa faptul că oricine din cele cîteva milioane de locuitori ai orașului putea să-l recunoască incomodîndu-l, tulburîndu-i liniștea. Ambiția se topise? Nu, dar refuza să mai comunice cu exteriorul. Singurătatea era deja marcată și de banii pierduți datorită sectei, pe care a abandonat-o prea tîrziu, de tristețea că nu avea nici o altă experiență de viață. Acest „geniu mesianic" ajunsese să aștepte ca „the only thing I ever want to is that funeral the other day..." Pusese capăt unei vieți șahiste electrizante, unei cariere strălucitoare fără a avea nimic în schimb. Încerca să scrie o carte despre sistemele politice, dar nu mai avea elan și bucurie în muncă. Șahul îi epuizase celelalte posibilități de manifestare. A urmat fuga de sine însuși în cărțile de șah, obosindu-și memoria cu date noi, lucrînd necontenit. Se gîndea oare să revină? Ca un meteor a apărut după un deceniu de „agonie" într-un meci de blitz cu handicap de timp și l-a învins pe marele maestru american Peter Biyiasas cu *20:0*. Invincibilitatea sa nu mai era o legendă de domeniul trecutului, era din nou realitate. „Complexul Fischer" mai exista... Apoi s-au așternut clipe de tăcere, rupte doar de un protest la o apariție de carte, semnat Bobby Fischer, campionul lumii la șah. Se considera încă adevăratul campion...

S-a retras în casa sorei sale. Joan se căsătorise cu fizicianul Targ și avea deja trei copii. Intuise catastrofa spre care se îndrepta Bobby prin fanatismul său pentru șah și, deși își învățase odraslele la cinci ani jocul de șah, le-a interzis performanța: „Eu nu doresc ca ei să devină șahiști!" Joan l-a însoțit și ajutat adesea pe Bobby, dar

nu putea să-i spună ce trebuie să facă. Suferea alături de el în fața fiecărui nou obstacol și regreta clipa în care îi dăduse lui Bobby acel joc nevinovat. Nu putuse intui ceea ce va urma... Bobby se izolase pentru a nu știu cîta oară. Aparițiile sale în societate s-au soldat cu eșecuri. La club, nu mai mergea de teama jucătorilor de șah, care veneau și din alte localități, chiar de peste ocean, pentru a-l vedea, a-l întreba cîte ceva. Teama de a nu-i fi tulburat universul îl făcea irascibil. A preferat acuzații grave, chiar închisoarea decît să-și declare identitatea. El, tocmai cel care credea că poate să se sustragă altor preocupări apelînd la critică și rațiune, s-a rupt de realitate, s-a izolat intelectual și cursa propriului temperament i-a fost capcana definitivă. Nervii i-au cedat. Și „invincibilul" de la tabla de joc s-a învins singur în viață... Este autorul sindromului Fischer... Suferința unei minți luminate, umbrită de complexe și suspiciuni, nu-și află remediul...

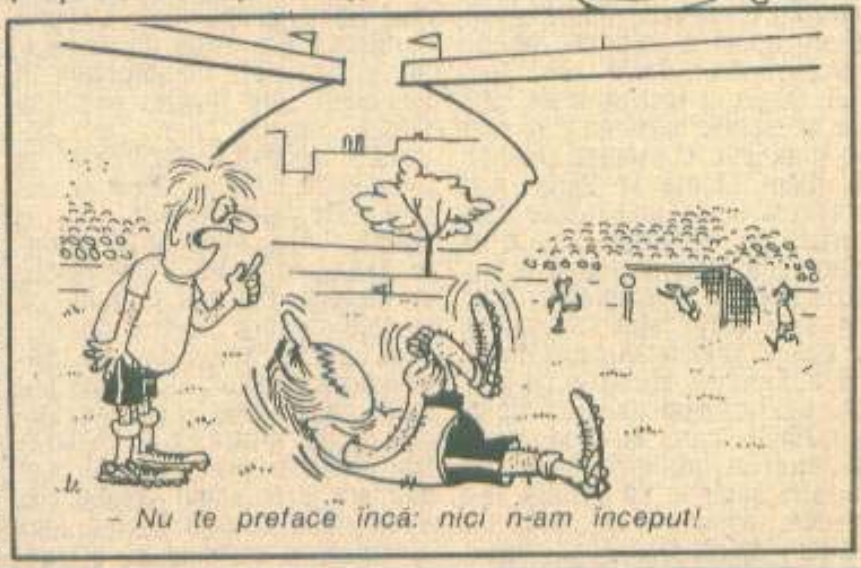

– Nu te preface încă: nici n-am început!

DECANUL GUDJU

Ion Gudju aparține perioadei romantice a șahului românesc. S-a născut la 2 iulie 1897 la București, dintr-o familie care își trage neamul, cu cîteva secole în urmă, din Macedonia. Străbunicul său, Manole Gudju, este amintit de Pandrea în cartea sa dedicată lui Tudor Vladimirescu drept unul dintre sprijinitorii activi ai istoricei mișcări revoluționare. Tatăl său, Hercule Gudju, a fost un mare iubitor al „sportului minții", pe care l-a practicat, în vremea studiilor în drept făcute la Paris, prin participarea la numeroase concursuri cu handicap. Avea o remarcabilă forță de joc și o fantezie bogată. S-a numărat printre adversarii celebrilor șahiști ai epocii, precum Arnous de Rivière. Reîntors în patrie, în jurul său s-a închegat un mic grup de entuziaști, care au fost primii inițiatori ai organizării mișcării noastre șahiste. Ca părinte, le-a insuflat pasiunea sa celor doi băieți, Ștefan și Anton, stîrnindu-le un asemenea interes pentru duelurile iscusinței încît, uneori, suferea învățătura. Ca urmare, tatăl a decis ca „mezinul să nu fie în nici un caz șahist". Ion era nemulțumit de această opreliște, de inegalitatea în dreptul la cunoaștere, și s-a decis să treacă de ea, încercînd să priceapă singur rostul mutărilor. Era atras de amenințările de mat, combinațiile îl fascinau. „Am învățat șahul la vîrstă fragedă, dar... pe ascuns... Iar prima «încercare», o intervenție cînd văzusem o mutare tare, s-a soldat... cu o palmă". Așa avea să-și amintească peste ani Ion Gudju prima dezvăluire a faptului că reușise să fure „fructul oprit"... Deși interzis, șahul domina preocupările copiilor, el purtînd caracter de tradiție în familie. Duelul lor nu ducea la un rezultat clar în favoarea vreunuia. Cel mic era exclus din competiție. Avea deja nouă ani cînd l-au acceptat ca partener și, atunci, era net mai slab decît frații mai mari. Dar înfrîngerile nu l-au dezamăgit, i-au stîrnit și mai mult curiozitatea și ambiția. Așa s-a făcut că Hercule Gudju n-a mai avut încotro și a început să-l inițieze în tainele jocului de șah, punîndu-i la dispoziție o interesantă literatură de specialitate. Avid de cunoaștere, Ion Gudju s-a familiarizat rapid cu partidele clasice și a pășit în activitatea competițională.

Prima sa evoluție într-un concurs de amatori (1910) s-a soldat numai prin partide decise (!) și i-a adus locul II. Îi plăcea într-atît de mult șahul încît ar fi dorit ca toți copiii de seama sa să-l îndrăgească, dar mulți nu-l cunoșteau. Tocmai de aceea, ca elev al Liceului „Gheorghe Lazăr", și-a atras colegii în discuții serioase despre rostul strategiei și tacticii pe eșichier. Curînd și-a găsit printre aceștia parteneri de joc, dar nu și adversari pe potrivă. În anul 1913 își inaugurează activitatea de propagare a șahului în rîndul tineretului, fiind primul inițiator al unui cerc școlar șahist. Treptat, și-a lărgit sfera de popularizare a nobilului sport, prin menținerea, pe un timp mai îndelungat, a unor rubrici de specialitate la „Ziarul Științelor Populare" condus de Victor Anestin, la „Gazeta Ilustrată", „Gazeta Sporturilor", „Adevărul Literar și Artistic", „Cuvîntul" etc. Dorind mai mult spațiu pentru exprimare, întemeiază în anul 1914 prima revistă românească de șah, „România șahistă". Ne-avînd alte fonduri decît modestele venituri realizate prin meditații, revista nu cunoaște mai mult decît un număr de apariție. Un an mai tîrziu, tot ca „director", dar de această dată al revistei „Șahul", reușește să scoată de sub tipar două numere. Tot atunci începe o serie de conferințe publice cu tema „Importanța jocului de șah", iar mai apoi a susținut primul curs de șah în cadrul societății „Prietenii științei" și a tipărit cartea „Jocul de șah, noțiuni pentru începători", care s-a bucurat de mare succes, cunoscînd într-un singur an, 1915, două ediții.

Ca absolvent al secției reale a Liceului „Gheorghe Lazăr" din București, și-a susținut examenul de bacalaureat și s-a numărat apoi printre studenții evidențiați ai Facultății de științe din Capitală, specializîndu-se în chimie și fizică. E de remarcat faptul că anii de studiu nu i-au stînjenit cariera șahistă... Activitatea sa competițională s-a împletit tot mai mult cu cea organizatorică. S-a implicat în acțiunile de formare a cercurilor de șah. Războiul întrerupe această activitate promițătoare, care este reluată în anul 1920, cînd se pun bazele cercului „București". În acel moment, Ion Gudju s-a clasat întîiul cu 14 puncte din 16 posibile în primul concurs al cercului amintit, fiind ales și ca secretar general al acestuia. Analele șahului remarcă evenimentul sportiv ca fiind cel care „l-a consacrat ca maestru de șah" pe I. Gudju. Printre jucătorii pe care i-a surclasat se aflau Pauly și Loewenton. În vara anului imediat următor s-a lansat într-o mobilizatoare activitate de propagandă. Perseverența cu înverșunare pentru realizarea țelului propus, acela de a forma cît mai multe cercuri șahiste, care apoi să constituie punctele de sprijin ale unei mult visate federații naționale. Pe lîngă conferințele ținute despre rolul șahului ca suport al inteligenței, Ion Gudju a trecut la transpunerea în practică a programului personal de răspîndire a „sportului minții" prin numeroase simultane, inaugurînd în România metoda publicistică a simultanelor. Numărul adversarilor săi din simultane creștea treptat de la 15 la Brașov pînă la 40 de pasionați (1924) pe care i-a întrecut cu +35,=2,-3.

S-a impus ca unul dintre cei mai buni șahiști ai țării. În anul 1923, la Sibiu, a obținut locul I cu 8 puncte din 9 posibile (ex-aequo cu dr. Roth) într-un interesant turneu, iar cîteva luni mai tîrziu și-a adjudecat supremația în concursul „campionat al celor patru maeștri". Jucător talentat, de mare erudiție, Ion Gudju și-a format un stil de luptă ofensiv, caracterizat prin lovituri tactice pline de sacrificii surprinzătoare, bine calculate. Jocul său l-a desemnat printre reprezentanții țării noastre la „Turneul națiunilor" din anul 1924 de la Paris, concurs ce anunța debutul viitoarelor Olimpiade ale șahului. Puternica noastră echipă a fost alcătuită doar din trei jucători: Gudju, Loewenton și Davidescu, deși regulamentul cerea patru echiperi. Jucînd cu multă ambiție, șahiștii români s-au clasat pe locul opt, la egalitate de puncte cu Olanda, depășind formații puternice precum cele ale Angliei, Iugoslaviei, Belgiei etc. Ca delegat al României, cu acest prilej, Ion Gudju s-a numărat printre cei 14 reprezentanți ai diferitelor națiuni care au semnat apelul lansat de francezul Pierre Vincent și procesul verbal de fondare a Federației internaționale la 20 iulie 1924. „Cartea de aur" a Federației internaționale (FIDE) semnalează în paginile ei acest eveniment, enumerînd membrii și țările fondatoare, România ocupînd un loc de cinste.

Revenind în țară, sub impulsul importantului eveniment al fondării unui for internațional, care să conducă mișcarea șahistă mondială, Ion Gudju s-a aflat printre pasionații care au fondat Federația română de șah. Renumitul nostru romancier, Mihail Sadoveanu, a îmbrățișat cu mult entuziasm ideea formării unui for național al cercurilor șahiste. Corespondența lui Mihail Sadoveanu cu Ion Gudju scoate în evidență acest fapt, familiarizîndu-ne și cu raporturile cordiale dintre cei doi mari animatori ai vieții noastre șahiste, care vor ocupa în momente diferite poziția de președinte de onoare al F.R.Ș. La apelul lansat în anul 1924 de Ion Gudju au răspuns mai întîi 19 cercuri, apoi 28 și, în anul 1927, 40 cercuri. La 4 ianuarie 1925 s-a alcătuit primul comitet provizoriu al F.R.Ș., dată la care se recunoaște momentul fondării federației naționale. Purtătorul de cuvînt al noii federații la FIDE, delegatul României la congresele internaționale a fost Ion Gudju, care a luat parte activ la rezolvarea problemelor șahului mondial.

Încheindu-și studiile la Universitatea bucureșteană (1924), și le-a continuat ca bursier la Paris, frecventînd cursurile de chimie la „Collège de France" și „Sorbona". În acest răstimp a participat și la numeroase turnee de șah, care i-au dat mari satisfacții. Din această perioadă datează partida „nemuritoare" jucată la 5 noiembrie 1926 în cadrul unui concurs organizat de către cercul de șah „Cigorin", cerc înființat cu cîteva zile înainte de către șahiștii ruși din Paris, printre ei aflîndu-se însuși A. Alehin. În concurs, I. Gudju s-a clasat al treilea, cu 12 puncte din 15 posibile, după A. Aurbach și A. Baratz. O altă evoluție internațională prestigioasă o reprezintă participarea la tradiționalul turneu de la Hastings (1927), încheiată cu locul al IV-lea în turneul secund (învingător Koltanowsky cu 7 puncte) din 10 participanți cu punctaverajul de 5 p (+5,=0,-4). Anii următori, în campionatul României a obținut locul al II-lea, la mare rivalitate cu un adversar redutabil, Tyroler, și a cîștigat de două ori (1929, 1930) campionatul Capitalei. A luat parte nu numai la congresele FIDE din cadrul Olimpiadelor de la Haga (1928), Hamburg (1920) și Praga (1931), dar și ca jucător și a prestat un joc de calitate. Printre învinșii săi s-a aflat cunoscutul maestru german Richter.

În anul 1931, în plină glorie, Ion Gudju s-a retras din activitatea competițională, consacrîndu-și cea mai mare parte a timpului activității de cercetare științifică. Între 1933-1934 a urmat studiile Institutului Politehnic din Roma, obținînd titlul de doctor inginer aeronautic cu „Magna cum laude". A publicat numeroase lucrări științifice, studii și articole, unele dintre acestea fiind premiate atît în țară cît și în străinătate. A scris patru cursuri universitare de chimie și fizică. Pentru merituoasa activitate de la catedra de

chimie și fizică i s-a acordat titlul de profesor universitar emerit. A fost ales printre membrii Comisiei de Astronautică a Academiei R.S.R. În cariera militară a cunoscut vijelioasele vremuri ale celor două războaie mondiale. În anul 1944 a devenit general de aviație. A cunoscut personalități marcante ale vieții culturale, științifice și politice din România, activitatea sa bucurîndu-se de multă apreciere. A publicat în colaborare prima monografie a astronauticii românești: „Contribuții la istoria aeronauticii române" (1966) și apoi „Construcții aeronautice românești" (1970). Solicitările profesionale deveneau tot mai intense; în ciuda acestui fapt, Ion Gudju a continuat ani de-a rîndul să reprezinte România la FIDE, participînd la congrese, la olimpiade, ca delegat al mișcării noastre șahiste. În anul 1964 a fost ales ca „decan al FIDE". A activat neobosit în cadrul Comisiei de clasificări internaționale. În anul 1965 a devenit arbitru internațional, iar din anul 1970 a fost ales membru de onoare al FIDE. Ca o recunoaștere tardivă a rezultatelor prestigioase pe tărîm național și internațional, celui mai vechi maestru al șahului românesc i s-a oferit în anul 1971 titlul de maestru emerit al sportului. Tot în același an a fost desemnat ca președinte de onoare al Federației Române de Șah. La 13 noiembrie 1982, cu prilejul celei de-a XXV-a Olimpiade, la Congresul FIDE de la Lucerna Ion Gudju a fost ales pe viață vicepreședinte de onoare al Federației internaționale.

Chiar dacă de mai multe ori și-a luat rămas bun de la șah, fie renunțînd la activitatea competițională ca jucător, fie la activitatea de propagandă prin simultane, fie prin încetarea de a mai arbitra, fie abandonînd cu regret, din cauza neplăcerilor vîrstei, participarea directă la ședințele de lucru ale F.R.Ș. sau FIDE, pasiunea sa înflăcărată pentru minunatele frumuseți ale jocului de șah rămîne ca suprema pasiune a vieții sale. A găsit prin șah o metodă de canalizare a ideilor, de disciplinare a voinței și a puterii de muncă, a obținut o orientare excelentă în spațiu și timp în problemele științifice. A fost și a rămas un idealist al șahului, o personalitate singulară a șahului mondial, care și astăzi, la cei mai bine de 90 ani ai săi, își petrece o parte din timpul liber la tabla de joc, refăcînd partidele dragi sau parcurgînd performanțele internaționale ale șahiștilor români!

I. GUDJU - V. BOGDANOVSKY
(ATACUL MAX LANGE)

1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nc4 Cf6 4.d4 e:d4 5.00 C:e4 6.Te1 d5 (Slab este 6...Ne7?! 7.T:e4 d5 8.T:e7 C:e7 9.Nb3 cu avantaj decisiv pentru alb. Nici 6...f5?! 7.C:d4 Nc5 8.T:e4! f:e4 9.Dh5 nu salvează pe negru de la dezastru.) *7.Cc3!* (Mult mai agresiv decît 7.C:d4 Nc5 8.N:d5 00 9.N:e4 D:d4 10.Ne3 D:d1 11.T:d1 N:e3 12.f:e3 Ce5, care duce la o poziție apreciată drept egală.) *7...Ne6* (La 7... d:c3 urma 8.N:d5 f5 9.Cg5! cu dublă amenințare: f3 și C:f7. Teoria recomandă în zilele noastre 7...d:c4 8.T:e4 Ne7 9.C:d4 f5 10.Tf4 00 11.Cc6 D:d1 12.C:d1 b:c6 13.T:c4 Nd6 14.Cc3 c5 15.Nf4 Ne6 16.Ta4 Nd7 17.Tc4 Ne6 cu egalitate prin repetarea atacului asupra turneului alb. Cu multe decenii în urmă S. Tartakower trasase ca plan pentru negru următoarea linie de joc: 7...d:c4 8.T:c4 Ne6 9.C:d4 C:d4 10.T:d4 Nd6!? 11.Nf4 00 12.N:d6 c:d6 13.T:d6 De7 14.Dd4! cu joc ceva mai bun pentru alb. Dar să urmărim ce s-a întîmplat în partida noastră.) *8.C:e4 d:c4 9.Ceg5!* (Mutare mult mai agresivă decît 9.Cfg5?! Ne7 10.C:e6 f:e6 11.Dh5 g6 12.Db5! 00 13.D:b7 Dd7 14.Nh6 Tfb8 15.Da6 T:b2 16.D:c4 cu joc excelent pentru negru.) *9...Dd5 10.C:f7!!* (Iată o lovitură incredibilă. Comentînd evoluția acestei confruntări, dr. S. Tartakower, maestrul internațional al acelor vremuri, autorul multor variante teoretice și unul dintre cei mai renumiți critici ai șahului, aprecia în revistele de specialitate: „Modul în care maestrul român Gudju respinge acum apărarea aleasă de adversar este plin de frumusețe și dă acestei partide nu numai o înaltă valoare teoretică, dar o consacră ca una dintre cele mai elegante din ultimii ani.") *10...R:f7 11.Cg5 Rg8 12.C:e6 Tc8 13.Nh6!!* (I. Gudju oferă un nou spectacol prin sacrificiul de nebun. Calculul minuțios al variantei ce urma prin acceptarea lui: 13...g:h6 14.Dg4 Rf7 15.Cf4 Dd8 16.De6 Rg7 17.Ch5 mat sau 15...Dg5 16.D:c8 D:f4 17.De6 Rg7 18.Te4 Dg5 19.Tg4 Nd6 20.h4 D:g4 21.D:g4 Rf7 22.Te1 cu avantaj decisiv pentru alb, arată puterea extraordinară de calcul a maestrului român și talentul său intuitiv care l-a orientat exact prin labirintul de subvariante). *13...Nb4 14.C:g7* (Neplăcut ar fi fost după 14...N:e1?? 15.Dg4! N:f2 16.Rh1 Td8 17.Ch5 Rf7 18.Dg7 Re6 - sau 18...Re8 19.D:h8 - 19.Cf4 și regele negru nu mai are adăpost.) *14...Ce5 15.Te2 d3 16.c3 Cf7 17. Ch5! Df5* (Negrul respinge primul impuls, acela de-a juca 17... Dc6? constatînd ravagiile care urmau: 18.Te6! D:e6 19.Dg4! - dama albă se oferă gratis... - 19...Cg5 20.D:g5 Dg6 21.Dd5 Df6 22.Cf6 mat. Ideea albului de-a da mat la f6, chiar prin sacrificiul damei, este de mare efect. Din păcate această combinație minunată a rămas în subtext...) *18.Te8!! T:e8 19.Dg4!! și negrul se recunoaște învins. Variantele decisive sînt clare și scurte: 19...D:g4 20.Cf6 mat; 19...Dg6 20.Cf6 mat; 19...Cg5 20.D:f5 Ne7 21.Dd5 Cf7 22. Te1! cu amenințarea imparabilă 23.T:e7 T:e7 24.Cf6 mat.*